

GLASUL BUCOVINEI
*
THE VOICE OF BUKOVINA

The Romanian Cultural Institute

THE VOICE OF BUKOVINA

QUARTERLY REVIEW OF HISTORY AND CULTURE

CHERNIVTSI – BUCHAREST

2017, No.4
Year XXIV. No. 96

Editor-in-chief: ALEXANDRINA CERNOV
Honorary Member of the Romanian Academy

EDITORIAL COMMITTEE: Univ. Prof. PhD. Mircea Anghelescu (Bucharest), Assist. Prof. PhD. Harieta Mareci (Suceava), PhD. Marian Olaru (Rădăuți), Assoc. Prof. PhD. Florin Pintescu (Suceava), Univ. Prof. PhD. Ion Popescu-Sireteanu (Jassy), Univ. Prof. PhD. Ștefan Purici (Suceava), Univ. Prof. PhD. Adrian Dinu Rachieru (Timișoara), Arcadie Suceveanu (Chișinău), Vasile Tărățeanu, Honorary Member of the Romanian Academy (Chernivtsi), PhD. Constantin Ungureanu (Chișinău), Dimitrie Vatamaniuc, Honorary Member of the Romanian Academy (Bucharest), PhD. Alexandru Ovidiu Vintilă (Suceava).

EDITORIAL OFFICE: PhD. Marin Gherman (Assist. Chief Editor)
PhD. Cristina Paladian

Institutul Cultural Român

GLASUL BUCOVINEI

REVISTĂ TRIMESTRIALĂ DE ISTORIE ȘI CULTURĂ

CERNĂUȚI – BUCUREȘTI

2017, Nr. 4
Anul XXIV. Nr. 96

Redactor-șef: **ALEXANDRINA CERNOV**
Membru de onoare al Academiei Române

COLEGIUL DE REDACȚIE: prof. univ. dr. Mircea Anghelescu (București),
lector univ. dr. Harieta Mareci (Suceava), dr. Marian Olaru (Rădăuți),
conf. univ. dr. Florin Pintescu (Suceava), prof. univ. dr. Ion Popescu-
Sireteanu (Iași), prof. univ. dr. Ștefan Purici (Suceava), prof.
univ. dr. Adrian Dinu Rachieru (Timișoara), Arcadie Suceveanu
(Chișinău), Vasile Tărățeanu, membru de onoare al Academiei
Române (Cernăuți), dr. Constantin Ungureanu (Chișinău), Dimitrie
Vatamaniuc, membru de onoare al Academiei Române (București),
dr. Alexandru Ovidiu Vintilă (Suceava).

REDACȚIA: dr. Marin Gherman (redactor-șef adjunct)
dr. Cristina Paladian

TABLE OF CONTENTS

BUKOVINA – HISTORICAL AND SOCIAL PROCESSES

Alexandrina Cernov , <i>The Fight for the Romanian Language Goes On</i>	7
Marin Gherman , <i>The Dialogue between the Mute and the Deaf</i>	13
Vlad Cubreacov , <i>The Status, Role and Functions of the the Romanian Language in Ukraine. Legislation and Practices</i> ...17	

IN MEMORIAM - AUGUSTIN BUZURA

Alexandrina Cernov , <i>A Big Writer has Passed</i>	35
--	----

THEORY. LITERARY CRITICS AND HISTORY

Olga Kravciuk , <i>Rose Ausländer – Looking for the Lost Identity</i>	39
Vladimir Acatrini , <i>The Manuscript of Aron Pumnul in the University Library of Cernăuți</i>	45

ESSAYS

Dorin Popescu , <i>Bukovina – Our Old Icons</i>	51
Dorina Popescu , <i>Cheque-Mate, Mister President!</i>	55

PROSE

Nicolae Spătaru , <i>The Tour of the President</i> (abstracts).....	57
--	----

POETRY

Micea Lutic , <i>Poems</i>	67
Marin Gherman , <i>Poems</i>	72

THE BUKOVINIAN ARCHIVE

Filip Țopa , <i>The Tale of Bukovina</i> , Vol. III, fragment II (typed manuscript)	75
<i>Acad. Vladimir Trebici: Letters to the Eng. Mircea Irimescu (II)</i>	85

BOOKS. PERIODICALS. CONFERENCES

Doina Cernica , <i>The Putna XI Colloquium. People and Books</i>	95
Marin Gherman , <i>Politicians and Experts from the Baltic States and the Central and Eastern Europe Have Discussed about Intermarium Project in Cernăuți</i> ...	106
Alexandrina Cernov , <i>The Universal Personality of the Metropolitan Visarion Puiu</i> ...	110

TO COLLABORATORS	116
------------------------	-----

S U M A R

BUCOVINA – PROCESE ISTORICE ȘI SOCIALE

Alexandrina Cernov , <i>Lupta pentru limba română continuă</i>	7
Marin Gherman , <i>Dialogul surzilor cu muții</i>	13
Vlad Cubreacov , <i>Statutul, rolul și funcțiile limbii române în Ucraina.</i> <i>Legislație și practici</i>	17

IN MEMORIAM - AUGUSTIN BUZURA

Alexandrina Cernov , <i>Un mare scriitor s-a stins din viață</i>	35
---	----

TEORIE. CRITICĂ ȘI ISTORIE LITERARĂ

Olga Kravciuk , <i>Rose Ausländer – în căutarea identității pierdute</i>	39
Vladimir Acatrini , <i>Manuscrisul lui Aron Pumnul în Biblioteca</i> <i>Universității din Cernăuți</i>	45

ESEU

Dorin Popescu , <i>Bucovina – vechile noastre icoane</i>	51
Dorina Popescu , <i>Șah-mat, domnule președinte!</i>	55

PROZĂ

Nicolae Spătaru , <i>Turnul președintelui (fragmente)</i>	57
--	----

POEZIE

Micea Lutic , <i>Versuri</i>	67
Marin Gherman , <i>Versuri</i>	72

ARHIVA BUCOVINEI

Filip Țopa , <i>Povestea Bucovinei, Vol. III,</i> <i>fragment II (manuscris dactilografiat)</i>	75
<i>Acad. Vladimir Trebici: scrisori către inginerul Mircea Irimescu (II)</i>	85

CĂRȚI. REVISTE. CONFERINȚE

Doina Cernica , <i>Colocviul XI de la Putna. Oameni și cărți</i>	95
Marin Gherman , <i>Politicieni și experți din Țările Baltice și din Europa Centrală</i> <i>și de Est au discutat la Cernăuți despre proiectul „Intermarium”</i>	106
Alexandrina Cernov , <i>Personalitatea universală a mitropolitului Visarion Puiu</i>	110
CĂTRE COLABORATORI	116

Legendă:

Foto coperta I: *Sculpturile Atlanților de pe Casa de Cultură a orașului Cernăuți, fosta Casă de Cultură a Evreilor*

Foto coperta IV: *Imagini din Cernăuțiul de altădată*

LUPTA PENTRU LIMBA ROMÂNĂ CONTINUĂ

Alexandrina Cernov*
Cernăuți

Chiar în prima zi a sesiunii plenare a Parlamentului ucrainean, 5 septembrie 2017, a fost votată noua Lege a Învățământului care a pus bazele noii (pseudo) reforme. Doar peste câteva zile documentul a fost semnat de către președintele Petro Poroșenko, care a declarat oficial că „noua școală ucraineană” va deschide ușile pentru următoarele generații de ucraineni: competenți și patrioți, capabili să comunice cu întreaga lume.

Implementarea legii va începe de la 1 septembrie 2018.

Dar să analizăm detaliat inovațiile prevăzute de reforma învățământului. De ce această lege a stârnit atâtea discuții și proteste în interiorul țării și a înrăutățit relațiile diplomatice cu țările vecine ca Ungaria, România, Polonia.

În conformitate cu articolul 7 al acestei legi, milioane de ucraineni, reprezentanți ai minorităților naționale din Ucraina, nu vor mai putea învăța în limba maternă. „Patrioții” ucraineni, reprezentanți ai partidelor ultranaționaliste, susțin că legea respectivă este îndreptată împotriva populației rusești din Ucraina, a rusofonilor în general. Ei consideră că în Ucraina sunt prea multe școli cu predare în limba rusă și, de asemenea, în limbile minorităților naționale ca ungurii, românii etc. În

***Alexandrina Cernov** s-a născut la 24 noiembrie 1943 în orașul Hotin. Conf. univ. dr. la Catedra de Filologie Română și Clasică a Universității Naționale din Cernăuți (1971–2002). A publicat studii și articole în domeniul teoriei traducerii, lingvostilisticii și poeziei comparate (română, rusă, ucraineană). Este autor de manuale școlare de limba și literatura română pentru școlile românești din Ucraina. Redactor-șef la revista trimestrială de istorie și cultură „Glasul Bucovinei”, membru de onoare al Academiei Române (1991), membru fondator și director executiv al Editurii „Alexandru cel Bun” din Cernăuți (1995), membru fondator al Societății pentru Cultura Românească „Mihai Eminescu” din regiunea Cernăuți, vicepreședinte (1989) și președinte al Societății pentru Cultura Românească „Mihai Eminescu” din regiunea Cernăuți (1990 – 1994).

același timp ascultăm și citim în mass-media declarațiile false și incompetente ale ministrului Învățământului și Științei, Lilia Grinevici, bazate pe informații furnizate de diferiți ziariști zeloși și partide politice de orientare radicală, apropiate ideologic de neonazism, care într-un mod exemplar demagogic caută să ne convingă că legea este mai mult decât benefică pentru minorități. Dar să vedem ce nu știe doamna ministru despre situația școlilor minorităților naționale și ce știm noi, cei implicați în susținerea învățământului în limba română.

Frica de ruși și de limba rusă este exagerată, iar declarațiile referitoare la stima față de rusofoni și de populația rusă este ipocrită în esența ei și se referă și la atitudinea față de celelalte minorități. În toată perioada de independență a Ucrainei s-au închis multe școli cu predare în limbile minorităților, nu numai cea rusă.

În analiza situației școlare pe regiunea Cernăuți, realizată de către doamna Olga Ostafi, citim că în regiune „este asigurat învățământul în limba de stat și în limbile minorităților naționale care locuiesc în ținut, conform normelor stipulate în articolul 10 al Constituției Ucrainei și Legea despre limbi (inclusiv în Convenția Cadru despre apărarea drepturilor minorităților naționale, Carta Europeană despre limbile regionale și limbile minorităților naționale). Astfel în anul de învățământ 2016-2017 în regiune au funcționat 426 de școli (dintre care 14 licee, 21 de gimnazii și două gimnazii – complexe instructiv-educative, la Boian și Bereghomet), având un contingent de **98.122 de elevi**, dintre care: 335 (11 licee și 20 de gimnazii) cu limba ucraineană de predare, cu 81.655 de elevi; 63 de instituții de învățământ (2 licee și 2 gimnazii) cu limba română de predare, cu **10.685 de elevi**, o instituție de învățământ cu limba rusă de predare (în localitatea Grubno, raionul Secureni), cu 137 de elevi; 19 școli bilingve româno-ucrainene (un liceu și un gimnaziu), cu 4.405 de elevi; o școală bilingvă ruso-crăiană (Școala nr. 4 din Cernăuți) cu 575 de elevi.

În general, în regiune studiază **97.457 de elevi** (fără statistica școlilor-internat), dintre care: în limba ucraineană – **83.705 de elevi (85,9%)**; în limba română – **13.453 de elevi (13,8%)**; în limba rusă – 299 de elevi (0,3%). Încă 2 limbi – polona și ivrit – se învață ca disciplină școlară sau facultativ. În regiune funcționează 14 școli-internat, dintre care 11 au statut regional, în care învață 2.123 de elevi cu cerințe specifice de învățământ.

Limba poloneză este studiată ca disciplină de învățământ în două școli (Crăsnioara Veche, raionul Storojineț, și gimnaziul din Storojineț – 279 de elevi); la școala duminicală poloneză de pe lângă gimnaziul nr. 3 din Cernăuți învață 62 de elevi și 10 adulți; facultativ învață limba poloneză 260 de elevi (Pătrăuții de Jos, școala nr. 2 din raionul Storojineț – 89 de elevi și în alte patru școli din orașul Cernăuți: școala nr. 22, liceele nr. 2 și gimnaziul nr. 3).

Limba ivrit se învață ca disciplină școlară doar într-o singură școală (școala nr. 41 din Cernăuți – 339 de elevi).

În contul orelor variative (la alegere) pentru școlile cu limba română de predare se oferă ore suplimentare pentru studierea limbii și literaturii române, istoria ținutului natal, istoria românilor etc.

De facto, articolul 7 din noua Lege a Învățământului, dacă citim atent și până la capăt, interzice învățământul în orice limbă a minorităților în afară de limba ucraineană. În a doua lectură a procesului legislativ a fost introdusă următoarea corectură: din 2018 în clasele primare și grădinițe se va păstra învățământul în limba maternă, și doar începând cu clasa a V-a toate obiectele se vor preda în limba ucraineană.

Prima întrebare: Cum își imaginează doamna o astfel de trecere bruscă, mai ales în localitățile locuite majoritar de români unde nu există un anturaj lingvistic pur ucrainean? V-ați consultat poate și cu medicii-psihiatrii, cu medicii în general, care va fi impactul asupra sănătății acestor copii? Datele statistice, care nu sunt luate în considerație pentru că nu sunt în favoarea intențiilor de a unifica lingvistic poporul ucrainean, căruia să-i impuneți o singură identitate, vorba președintelui țării, nu-i interesează pe zeloșii apărători ai limbii și identității ucrainene.

Amintim că actuala regiune Cernăuți a fost constituită în cadrul RSSU (Republica Sovietică Socialistă Ucraina) la 7 august 1940 și include: nordul Bucovinei cu orașul de reședință Cernăuți, nordul Basarabiei (o parte din fostul județ Hotin, cealaltă parte a fost inclusă în cadrul Republicii Moldova) și plasa Herței din fostul județ Dorohoi. Conform datelor statistice ale ultimului recensământ, regiunea Cernăuți cu o suprafață de 8,1 mii km², avea 919.028 de locuitori (în 2008 – 906,3 mii de locuitori), dintre care: ucraineni – 689.056, ruși – 37.881, români – 114.555, moldoveni – 67.225, **împreună (români și moldoveni) – 181 780, adică 19,77% din totalul populației.** (Orașul Cernăuți avea la acea dată o populație de 236.691 locuitori, dintre care: ucraineni – 189.021, ruși – 26.733, români – 10.553, moldoveni – 3.829, împreună (români și moldoveni) – 14 383; alte naționalități – 10.311.

Raionul Herța: totalul populației – 32.316, dintre care ucraineni – 1616, ruși – 299, români – 29.554 moldoveni – 756, **împreună (români și moldoveni) – 30 310.** Alte naționalități – 91.

Raionul Hliboca: totalul populației – 72.676, dintre care ucraineni – 34.025, ruși – 877, români – 32.926, moldoveni – 4.425, **împreună (români și moldoveni) – 37.348,** alte naționalități – 10.311

Raionul Noua Suliță: totalul populației – 87.461, dintre care ucraineni – 29.703, ruși – 1.235, români – 5.904, moldoveni – 50.329, **împreună (români și moldoveni) – 56.233,** alte naționalități – 290.

Raionul Storojineț: totalul populației – 95.295, dintre care: ucraineni – 56.786, ruși – 1.367, români – 35.095, moldoveni – 307, **împreună (români și moldoveni) – 35.402,** alte naționalități – 1.740

Populația românească în alte raioane din regiunea Cernăuți:

Orașul Novodnistrovsk (are statut de oraș de reședință, municipiu): români – 30, moldoveni – 98, împreună (români și moldoveni) – 128.

Raionul Vijnița – 59.993 de locuitori, dintre care români – 196, moldoveni – 58, împreună (români și moldoveni) – 154.

Raionul Zastavna – 56.261, dintre care români – 38, moldoveni – 55, împreună (români și moldoveni) – 93.

Raionul Kelmeș – români – 25, moldoveni – 477, împreună (români și moldoveni) – 575.

Raionul Kișmani – 72.884, dintre care români – 116, moldoveni – 88, împreună (români și moldoveni) – 204.

Raionul Putila – 25.352, dintre care români – 19, moldoveni – 20, împreună (români și moldoveni) – 39.

Raionul Secureni – 48.889, dintre care români – 43, moldoveni – 1.681, împreună (români și moldoveni) – 1.875.

Raionul Hotin – 72.398, dintre care români și moldoveni – 5.900. Subliniem că pentru 8.251 de vorbitori de limba română nu există nici o școală cu limba română de

predare. Limba română nu se predă, de exemplu, nici ca obiect în cele două localități cu populație română și moldovenească din raioanele Securenii și Hotin. Pentru ei procesul de ucrainizare s-a încheiat.

Doamnă ministru, poate ne comunicați care este procentul absolvenților cu studii superioare obținute în Ucraina, sau cu rezultate pozitive la evaluările externe independente din aceste localități? Poate aveți date statistice și despre rezultatele unor astfel de sate deznaționalizate ca Ceahor, Molodia etc.? Noi, de exemplu, le cunoaștem dificultățile cu care ani la rând s-au confruntat acești copii, care au îngroșat rândurile muncitorilor necalificați din Cernăuți.

Cum vă închipuiți practic o lecție bilingvă, de exemplu la fizică, când terminologia respectivă va fi folosită în două limbi, română și ucraineană, care după afirmația domniei voastre sunt limbi ce aparțin unor sisteme lingvistice diferite, măcar atâta lucru vi s-a spus. Elevii se vor concentra asupra conținutului lecției de fizică sau asupra particularităților de traducere a terminologiei și a folosirii ei în construcția propoziției sau a frazei? Nu vi se pare că se vor pierde minute valoroase pentru însușirea disciplinei ca atare? Cum le vom compensa cunoștințele la fizică, sau acest lucru nu are nici o valoare? Să se gândească părinții! Pentru ce ar mai exista atunci și repetitori care ar explica copiilor și fizica. Sunteți absolut convinsă că această metodă este benefică? Poate ați elaborat deja și metodici speciale consacrate unor astfel de lecții defectuoase? Nu vi se pare că ați pus carul înaintea boilor?

Avem mai multe semne de întrebare la care trebuie să găsim răspunsuri în favoarea copiilor și nu a unor politici defectuoase, care au provocat și reacții agresive a ultrapatrioților de rând împotriva minorităților și a limbilor vorbite de acestea, atât în societate, cât și în rețelele de socializare. Poate să ne mai gândim cum să procedăm în continuare și să spunem stop provocărilor de orice natură, să nu punem față în față populația românofonă cu pseudopatrioții care au menirea să implementeze cât de curând intențiile dumneavoastră.

Intenționăm să realizăm și câteva studii sociolingvistice și să comentăm în continuare în materialele următoare declarațiile doamnei ministru, căci dumneaei reformează învățământul minorităților fără a organiza consultări punctuale cu specialiștii care au deja o experiență multianuală de lucru cu elevii fiecărei minorități, cunoscând toate plusurile și minusurile sistemului de învățământ. Sau începem din nou să lucrăm fără planuri concrete de învățământ, manuale și studii metodice.

SCRISOARE DESCHISĂ

către cetățenii României și consăngenii noștri din întreaga lume

DRAGI FRAȚI ȘI SURORI!

Facem acest apel la adeziunea dumneavoastră într-un moment de mare cumpănă pentru comunitatea noastră din Ucraina, deoarece ne este pusă sub semnul neantului însăși existența în leagănul limbii materne. După cum deja ați luat aminte, la 5 septembrie curent Rada Supremă a Ucrainei a adoptat o nouă lege a învățământului, promulgată de președinte la 25 septembrie. Ea prevede, printre altele, excluderea învățământului în limbile minorităților naționale, prin coerciție și în limba noastră natală, română. Potrivit acestei legi, începând cu anul de învățământ 2018, limba maternă a elevilor noștri va fi admisă doar în ciclul primar. În clasele a 5-a - a 9-a toate materiile vor fi predate în limba ucraineană, cu excepția limbii și literaturii române ca obiect de studiu aparte, iar în clasele a 10-a - a 12-a învățământul se

va efectua doar în limba ucraineană. În consecință, copiii noștri vor intra în școală români și vor ieși din ea... ucraineni.

În decursul secolelor strămoșii noștri din acest colț de Țară Ștefană s-au aflat sub diverse regimuri de ocupație, însă nimeni dintre intruși nu s-a atins de limba în care vorbea populația băștinașă. După raptul nordului Bucovinei și a Ținutului Herței, bunicii și părinții noștri au fost duși în Siberia și Kazahstan, pământul și agoniseala de-o viață le-au fost confiscate, însă de limba ființei noastre nu ne-a privat nimeni. Stalin și Beria ne-au îmbrăcat graiul într-o haină insolită, însă vorbeam și studiam cu toții la școală în limba maternă, deși în rufă străină. Abia acum, la începutul celui de al treilea mileniu, după ce Ucraina a obținut independența și a declarat că va urma calea democrației autentice, abia acum limba noastră a devenit o povară și o piedică pentru conducătorii ei, care promovează față de minorități o politică de adevărat etnocid spiritual, inclusiv lingvistic. Nu credem că există păcat mai mare decât acela de a interzice cuiva să vorbească liber și să învețe la școală în limba maternă, în limba pe care i-a dat-o Bunul Dumnezeu. Din nenorocire, acest lucru nu este conștientizat doar de ultrapatrioții ucraineni care, în loc să-și vadă de problemele lor spirituale, vin cu interdicții și scui-pă în izvorul cristalin al altor limbi materne. Astfel, procesul de deznaționalizare a românilor din Ucraina, declanșat cu 10-15 ani în urmă, când în programa școlară a fost redus numărul de ore la limba și literatura română prin introducerea cursului integrat de literatură română și universală, a intrat acum în faza finală – punerea totală la index a limbii române în procesul de învățământ. Nu cunoaștem vreo țară în lume care să interzică unei etnii băștinașe libertatea de a învăța în limba maternă. Or, toată lumea știe că orașul Cernăuți a fost atestat pentru prima oară într-un privilegiu al Domnitorului Moldovei Alexandru cel Bun și că prima școală din oraș, care a început să funcționeze cu mai bine de 200 de ani în urmă, a fost cu predarea în limba română.

Cinismul conducătorilor Ucrainei depășește orice limită atunci când ei încearcă să demonstreze lumii întregi că, încalcând Constituția, au procedat în felul acesta din grija părintească ce ne-o poartă. Adică, printr-un abuz de putere, ne lipsesc de posibilitatea de a învăța la școală în limba maternă, ne obturează orizonturile civilizației, mijloacele firești pentru... a ne asigura un viitor fericit în Ucraina. Chipurile, trebuie să însușim la perfecție limba ucraineană ca să ne integrăm mai temeinic în societate. De fapt e vorba de transformarea țării într-un spațiu coercitiv, de o asimilare fățișă, brutală a tuturor etniilor minoritare din Ucraina, și în primul rând a noastră, a românilor, pentru a nu recunoaște că suntem băștinași dezmoșteniți pe aceste meleaguri și s-ar cuveni să ne bucurăm de toate drepturile aposteriori.

Dragii noștri frați și surori! Ne-am adresat deja Președintelui Ucrainei și Președintelui României, unor instanțe internaționale, iar acum vă cerem dumneavoastră sprijinul efectiv în demersul nostru pentru prezervarea limbii materne și a spiritualității românești. Vă implorăm: nu ne lăsați singuri în fața pericolului letal de a ne pierde limba, iar odată cu ea și ființa etnică. Cernăuțiul l-a dat literaturii naționale și celei universale pe Mihai Eminescu, a fost leagănul multor personalități marcante ale culturii noastre și ar fi un dezastru de neconceput și de neiertat să se întâmple cea ce și-au pus în gând niște oameni fără Dumnezeu, teroriști ai istoriei.

Sperăm că vom fi auziți, înțeleși și sprijiniți în lupta noastră vitală pentru limba maternă și păstrarea identității naționale.

Cernăuți, 17 octombrie 2017

Semnatare: Alexandrina CERNOV, redactor șef al revistei „Glasul Bucovinei”, membru de onoare al Academiei Române; Vasile TĂRĂȚEANU, președintele Centrului Cultural Român „Eudoxiu Hurmuzachi” din Cernăuți, membru de onoare al Academiei Române; Mircea LUTIC, scriitor, laureat al Premiului literar „Mihai Eminescu” al Academiei Române; Ilie T. ZEGREA, președintele Societății Scriitorilor Români din Cernăuți; Vasile BĂCU, președintele Societății pentru Cultura Românească „Mihai Eminescu” din regiunea Cernăuți; Mircea PILAT, președintele Asociației Științifico-pedagogice „Aron Pumnul” din regiunea Cernăuți; Iurie LEVCIC, președintele Centrului Bucovinean de Artă pentru Conservarea și Promovarea Culturii Tradiționale Românești, Marin GHERMAN, președintele Centrului Media BucPress; Vitalie ZĂGREA, președintele Ligii Tineretului Român „Junimea” din regiunea Cernăuți

SUMMARY

During the first day of the plenary session of the Ukrainian Parliament, on the 5th of September 2017, a new Law of Education, which established the foundation of the new (pseudo)-reform has been voted. In conformity with Art. 7 of this Law, millions of Ukrainians, representing the national minorities from Ukraine, will not be able to study in their native language. The Ukrainian „patriots”, representing the ultranationalist parties, sustain that the above mentioned Law is directed against the Russian population of Ukraine, the Russian speakers in generally.

They consider there are too many schools teaching in Russian throughout Ukraine. We have more question marks we need to find answers to, in favour of the youth not the defective politics, which have provoked aggressive reactions of the common ultrapatriots against the minorities and their spoken languages, both in the live community as well as the social networks.

We intend to realize some sociolinguistic studies and dwell on Mrs Minister’s comments in the next publications, since she is reforming the system of education without consulting the specialists with years of experience on the topic of every minority in particular.

DIALOGUL SURZILOR CU MUȚII

Marin Gherman*
Cernăuți

Controversata Lege a Educației care a stârnit nedumeriri în rândul comunității românești din Ucraina, dar și a altor minorități naționale, a determinat-o pe ministrul ucrainean al Educației Lilia Grinevici să întreprindă o vizită în regiunea Cernăuți. Ea s-a întâlnit cu mediul academic, autoritățile locale, dar și cu reprezentanții comunității românești din regiune.

Ministrul Educației al Ucrainei Lilia Grinevici s-a aflat la 20 octombrie într-o vizită la Cernăuți. Vizita a avut loc după ce în data de 17 octombrie 2017 românii din regiunea Cernăuți au organizat un protest în fața Administrației Regionale de Stat împotriva articolului 7 al Legii Educației, adresând un Apel guvernatorului regiunii Cernăuți și președintelui Consiliul Regional. Potrivit Apelului, articolul 7 al legii va determina „asimilarea lingvistică și etnică a comunității românești din Ucraina”. „Școlile cu limba română de predare există în Bucovina de sute de ani și niciun regim politic, nicio formațiune statală, care a administrat acest ținut în trecut nu au îndrăznit să priveze comunitatea românească, care este una autohtonă, de dreptul de a studia toate materiile în limba maternă”, se spune în Apel.

Lilia Grinevici și-a început vizita de lucru în nordul Bucovinei cu o întrevvedere cu șeful Administrației Regionale de Stat Cernăuți Oleksandr Fișciuk și cu șefa Departamentului regional de Învățământ Oksana Paliciuk. Ministrul Educației a asigurat reprezentanții autorităților locale că „învățământul în limba română nu va fi redus”.

***Marin Gherman** este politolog, publicist, poet. Președinte al Centrului Media BucPress – asociație a jurnaliștilor români din Ucraina. Doctor în științe politice (Universitatea Națională din Cernăuți). Editor la Agenția BucPress. Redactor-șef adjunct la revista trimestrială de istorie și cultură „Glasul Bucovinei” (Cernăuți – București). Redactor superior la postul de radio „Ucraina Internațional”. Membru al Uniunii Scriitorilor din Republica Moldova. Publică studii științifice în reviste de specialitate din România, Republica Moldova, Germania și Ucraina. Este coautorul monografiei *Instituțiile societății civile și capitalul social în noile state membre UE* (Cernăuți, 2015).

În cadrul unei întâlniri cu directorii de școli, mediul academic, liderii unor asociații național-culturale din regiunea Cernăuți, ministrul Lilia Grinevici a explicat cum va decurge procesul de implementare a noii legi în școlile de cultură generală cu limba română de predare din Ucraina. Reprezentanții comunității românești s-au arătat a fi nemulțumiți de faptul că noua Lege a Educației, adoptată de Rada Supremă a Ucrainei la 5 septembrie 2017 și promulgată de Președintele Petro Poroșenko la 25 septembrie curent, restrânge dreptul minorității românești din Ucraina la studii în limba maternă, solicitând să fie modificat de urgență articolul 7 din legea respectivă.

În pofida unor argumente bine documentate ale reprezentanților comunității românești din nordul Bucovinei (au fost aleși de către autorități să participe doar 4 asociații: Centrul Cultural Român „Eudoxiu Hurmuzachi”, Societatea Scriitorilor Români din Cernăuți, Uniunea Interregională „Comunitatea Românească din Ucraina” și Societatea pentru Cultura Românească „Mihai Eminescu”), Lilia Grinevici tot repeta că legea va aduce doar prosperare școlilor cu limba română de predare; că datorită introducerii treptate a limbii ucrainene în procesul didactic identitatea românească nu va avea de suferit. Scandalul internațional apărut în jurul acestei legi a fost catalogat de Lilia Grinevici drept „o invenție” a unor politicieni, un joc politic orchestrat de alte țări. Dialogul se transforma pe alocuri într-un circ clasic, argumentele ambelor părți nefiind auzite. Un adevărat dialog al surzilor cu mușii.

După ce și-au exprimat părerile reprezentanții autorităților locale și centrale în discursuri lungi și stufoase, scoțând în evidență doar plusurile legii și carențele școlilor cu limba română de predare, pentru vorbitori a fost introdus un regulament de numai două minute discursul, întocmai atunci când urmau să-și spună durerile reprezentanții comunității românești. Lilia Grinevici a ignorat întrebarea referitoare la rezoluția critică a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei, acuzând etnicii români că sunt dezinformați și repetă sloganele unor politicieni. De menționat că în rezoluția APCE se condamnă faptul că Rada Supremă a Ucrainei a adoptat Legea Educației, fără a se consulta cu reprezentanții minorităților naționale. De asemenea, APCE a făcut un apel către Ucraina de a lua în considerare, fără excepție, toate recomandările Comisiei de la Veneția. „Sunt o serie de întrebări privind cadrul juridic al legii”, se mai spune în rezoluție. Ce-i drept, în timpul întrevederii cu reprezentanții comunității românești din Cernăuți, Grinevici s-a străduit din răspuțeri să nu discute despre rezoluția APCE.

Ministrul Educației a vizitat Gimnaziul nr.6 „Alexandru cel Bun” din Cernăuți cu predare în limba română, unde pe parcursul ultimilor doi ani a fost introdus un proiect pilot experimental privind predarea bilingvă ucraineano-română. Ministrul Educației, însoțită de reprezentanții Departamentului de Învățământ și Știință din regiunea Cernăuți, a asistat la o lecție în clasa a patra și a urmărit cum se desfășoară procesul didactic bilingv, rămânând impresionată de faptul că elevii vorbesc liber în două limbi și însușesc programul școlar atât în limba maternă, cât și în limba de stat.

Peste puțin timp, Lilia Grinevici a avut o discuție extrem de aprinsă cu părinții elevilor români din Cernăuți, care arătându-se foarte îngrijorați de soarta propriilor copii din cauza articolul nr.7 din noua Lege a Educației, i-au adresat Lilei Grinevici o mulțime de întrebări incomode și au cerut explicații clare pentru ce li se încălcă dreptul la studii în limba maternă.

Părinții s-au revoltat, întrebând-o pe Grinevici de ce nu a avut curajul să se întâlnească cu minoritățile naționale din Ucraina înainte de adoptarea acestei legi,

care a creat o imagine negativă țării în spațiul european. Și astăzi pentru a liniști spiritele în societățile europene sunt cheltuiți aiurea banii statului pentru vizitele ministrului de Externe și ale ministrului Educației în diverse regiuni și țări. Ministrul a încercat să-i liniștească pe părinți și a declarat că învățământul cu predare în limbile minorităților naționale nu va fi restricționat și nici lichidat.

Grinevici i-a asigurat pe părinți că nici o instituție de învățământ cu limba română de predare din Ucraina nu va fi închisă și că elevii vor avea posibilitatea să învețe în

limba maternă din primii ani de școală și până la absolvire, doar că „unele discipline vor fi studiate în limba de stat”. Argumentele Loliei Grinevici au fost respinse. Părinți scandau că Ucraina inițiază asimilarea etnică, iar ministrul a replicat că, dimpotrivă, prin această lege statul se gândește la viitorul copiilor români din Ucraina, dar mai ales la copiii din localitățile rurale, dând de înțeles că vrea să disperseze „enclavele lingvistice românești”. Din păcate, românii din Cernăuți nu au găsit niciun răspuns la întrebările acumulate după adoptarea Legii Educației. Cert este, însă, că partea ucraineană nu are de gând să cedeze.

În noiembrie 2017 ministrul Lilia Grinevici a avut o întâlnire la Bruxelles cu deputații care fac parte din grupul Partidului Popular din Parlamentul European, discutând cu aceștia despre noua Lege a Educației din Ucraina, care a trezit un val de nemulțumiri în rândul minorităților naționale. Potrivit site-ului oficial al Ministerului Educației din Ucraina, Grinevici a declarat în fața parlamentarilor europeni că dorește să elimine temerile și să risipească miturile cu privire la noua lege a Educației din Ucraina. „Nu vom interzice nici o limbă a minorităților naționale în mediul educațional național. Ne străduim să păstrăm dreptul la studii în limba maternă. Dar acest lucru nu se poate face în detrimentul limbii de stat”, a declarat Grinevici, menționând că una dintre sarcinile importante ale Ucrainei ca stat suveran este prevenirea fragmentării artificiale a societății ucrainene.

„Suntem serios preocupați de situația din zonele locuite compact de minoritățile naționale. Copiii cresc într-un mediu lingvistic închis, unde limba de stat este folosită foarte rar. Conform datelor oficiale, 55% dintre elevii din comunitățile românești și 62% dintre elevii din comunitățile maghiare din Ucraina au rezultate sub media de admitere la proba limba ucraineană, din cadrul evaluării externe independente. Acesta este un impediment major în calea obținerii studiilor superioare și alegerii unei cariere profesionale în Ucraina. Incapacitatea de a folosi limba de

stat privează copiii de oportunitatea de a obține un post de muncă în serviciile publice ale statului, organele autoadministrării locale sau de a ocupa funcții înalte în stat. Toate acestea conduc la fragmentarea societății ucrainene, ceea ce este inacceptabil”, a explicat Lilia Grinevici.

Interesul deputaților europeni a vizat progresul negocierilor cu reprezentanții minorităților naționale din Ucraina privind punerea în aplicare a articolului 7 din noua lege a Educației. Unul din parlamentarii europeni din partea României i-a reproșat ministrului ucrainean Grinevici că trebuia mai întâi să discute acest proiect de lege cu minoritățile naționale.

Aflându-se la sediul NATO, Lilia Grinevici a vorbit despre problema necunoașterii limbii ucrainene în zonele dens populate de minorități etnice. În acest sens, potrivit ministrului, în timpul întâlnirilor de la sediul NATO, „au existat țări care au susținut poziția Ucrainei, au fost state care au pus la îndoială această lege și au mai fost reprezentanți care, ascultând argumentele părții ucrainene, și-au schimbat punctul de vedere”, a explicat Lilia Grinevici. Surse ale Romanian Global News din cadrul misiunii României la NATO au declarat că ministrul ucrainean nu i-a convins pe ambasadorii din Polonia, Ungaria, România și Bulgaria și că aceștia după dezinformarea făcută de ministrul ucrainean, au informat pe colegii din Alianță că nu-și schimbă punctul de vedere și că așteaptă ca Ucraina să renunțe la presiunea făcută asupra minorităților prin noua Lege a Educației.

Creând o imagine mediatică artificială în Ucraina, care de cele mai multe ori nu corespunde realității social-politice, Grinevici a mai declarat în direct la un post național de televiziune din Ucraina că necunoașterea de către cetățenii unei zone a țării a limbii de stat îi fac vulnerabili față de pretențiile teritoriale ale altor țări. „Teritoriile, în care sunt create ghetouri lingvistice, devin subiectul sensibil al unor pretenții teritoriale. Să ne amintim de Crimeea, ce s-a întâmplat acolo? Limba ucraineană nu era prezentă în Crimeea”, a spus ministrul. Așadar, dialogul continuă să fie contraproductiv: unii vorbesc de drepturi, alții de primejdii, unii amintesc de dreptul minorităților, alții de unificarea lingvistică a țării. Un dialog „exemplar” al surzilor cu mușii...

SUMMARY

The controversial Education Law, which brought up perplexity in the Romanian community of Ukraine, as well as other national minorities, has determined the Ukrainian Minister of Education, Mrs Lilia Grinevici to pay a visit in the region of Cernăuți. She met the academic media, the local authorities, as well as the representatives of the Romanian community from the region of Cernăuți. The pupils' parents have revolted, asking Mrs Grinevici why she wouldn't have the courage to meet the national minorities before approving this Law, which created a negative impression of the country within the European space. The parents accused her of initiating the ethnic assimilation and, Mrs Minister replied that, quite on the contrary, it has been done in the best interest of the Romanian children's future in Ukraine. Unfortunately, the Romanians from Cernăuți have not received any answers to the questions, accumulated after the adoption of the above mentioned Education Law.

STATUTUL, ROLUL ȘI FUNCȚIILE LIMBII ROMÂNE ÎN UCRAINA. LEGISLAȚIE ȘI PRACTICI

Vlad Cubreacov*
Chișinău

Așa cum se cunoaște, românii din Ucraina reprezintă o populație autohtonă, nediasporală, compactă și numeroasă, cu circa jumătate de milion de persoane, fiind a doua comunitate minoritară după cea rusă. Sub aspect geografic, cea mai mare concentrație a persoanelor de etnie și de limba română (44%) se află în regiunea Cernăuți, cuprinzând părți din nordul Basarabiei, Bucovinei și ținutul Herța, cu o prezență majoritară în raioanele Herța (93,8%), Noua Suliță (64,3%) și Adâncata / Hliboca (51,4%), urmând, în descreștere, cu 30% din total, regiunea Odesa, cuprinzând în est partea de sud a Basarabiei, cu o prezență majoritară relativ în raionul Reni (49%), iar în nord – părți ale fostei Republici Sovietice Socialiste Autonome Moldovenești, apoi, cu 8% din total, regiunea Transcarpatică, în principal în raioanele Teceu și Rahău (Maramureșul istoric). Comunități compacte de români, însumând 12% din corpul minorității românești, locuiesc în regiunile Kirovograd (renominată Kropivnițk), Nikolaev și altele. O prezență importantă românească se atestă și în Republica Autonomă Crimeea, în prezent anexată de Rusia.

În zonele în care nu sunt majoritari, românii dețin o pondere importantă, cum ar fi în raioanele Storojineț – 37,2%, Ismail – 27,6%, Bârzula – 25,9%, Sărata – 19%, Ananiev – 18,1%, Tarutono – 16,5%, Chilia – 15,8%, Teceu – 12,4%, Rahău – 11,6%, Ocna – 11%. În alte 8 raioane (Tatarbunar, Hotin, Arciz, Cetatea Albă, Liubașovka, Frunzovka, Razdelnâi și Șiraeu) românii dețin ponderi între 5 și 10% din ansamblul populației.

Problematica cu care se confruntă comunitatea românească de aici vizează învățământul preșcolar, mediu, profesional, liceal și universitar în limba română, folosirea oficială a limbii române în administrație și justiție, presa în limba română, păstrarea identității religioase, nereprezentarea parlamentară, nerecunoașterea statutului de popor autohton, lipsa autonomiei culturale naționale garantate de legislație, separarea artificială în trei subgrupuri tratate distinct (români-moldoveni-volohi), menținerea toponimiei ruso-ucrainene impuse în timpul ocupației sovietice în locul celei tradiționale, neretrocedarea de către stat a proprietăților comunității românești confiscate abuziv de către regimul sovietic de ocupație, ucrainizarea antroponimiei prin transliterarea latină deformată în actele de identitate pentru călători în străinătate, aculturația și asimilarea lingvistică în condițiile în care doar 78% dintre români își mai păstrează limba română, iar 11,6% sunt vorbitori de limbă rusă, și 9% de limbă ucraineană, lipsa subsidiilor financiare alocate de la buget pentru asociațiile culturale și altele.

* **Vlad Cubreacov** (n. 24 septembrie 1965, comuna Crihana Veche, raionul Cahul) este un jurnalist și politician român din Republica Moldova, care între anii 1994-2009 a deținut funcția de deputat în Parlamentul Republicii Moldova. A activat ca expert în cadrul Institutului „Eudoxiu Hurmuzachi” pentru Românii de Pretutindeni al Ministerului Afacerilor Externe al României. Este secretar general al Federației Organizațiilor Românești din Centrul și Sud-Estul Europei.

Cadrul juridic

Statutul, rolul și funcțiile limbii române în Ucraina sunt determinate de un cadru legislativ amplu, cuprinzând instrumente juridice internaționale, bilaterale româno-ucrainene, naționale și locale.

Instrumente internaționale. Cele internaționale sunt mai multe, dar ne vom referi succint doar la două, și anume, *Convenția-cadru pentru protecția minorităților naționale* și *Carta europeană a limbilor regionale sau minoritare*.

Astfel, *Convenția-cadru pentru protecția minorităților naționale*, instrument al Consiliului Europei semnat de Ucraina la 15 septembrie 1995, ratificat la 26 ianuarie 1998 și intrat în vigoare la 1 mai 1998, prevede, în articolul 5 că „1. Părțile se angajează să promoveze condițiile de natură să permită persoanelor aparținând minorităților naționale să-și mențină și să-și dezvolte cultura, precum și să-și păstreze elementele esențiale ale identității lor, respectiv religia, limba, tradițiile și patrimoniul lor cultural. 2. Fără a se aduce atingere măsurilor luate în cadrul politicii lor generale de integrare, părțile se vor abține de la orice politică ori practică având drept scop asimilarea persoanelor aparținând minorităților naționale împotriva voinței acestora și vor proteja aceste persoane împotriva oricărei acțiuni vizând o astfel de asimilare”. Aceste prevederi, aplicabile cu preeminență în raport cu legislația internă a Ucrainei, vizează direct minoritatea românească și pe toți vorbitorii de limbă română din Ucraina. Așadar, Ucraina s-a angajat internațional să se abțină de la orice politică ori practică având drept scop asimilarea persoanelor de naționalitate română și să le protejeze împotriva oricăror acțiuni vizând asimilarea, adică ucrainizarea lor.

Carta europeană a limbilor regionale sau minoritare a fost semnată de Ucraina la 2 mai 1996, ratificată la 15 mai 2003, instrumentele de ratificare au fost prezentate la 19 februarie 2005 și a intrat în vigoare la 1 ianuarie 2006. Ucraina a declarat, în procedura de depunere a instrumentelor de ratificare, că dispozițiile Cartei se aplică următoarelor limbi ale minorităților naționale: „*armeană, bielorusă, bulgară, găgăuză, greacă, idiș, krâm-tătară, germană, moldovenească, polonă, rusă, română, slovacă și maghiară*”. Constatăm că limba română figurează de două ori în această înșiruire, atât cu glotonimul ei propriu, română, cât și cu infraglotonimul românesc moldovenească, confirmând oficial că Ucraina rămâne tributară abordărilor lingvistice ideologizate din perioada sovietică, lipsite de orice teme științific. Această dihotomie terminologică de esență ideologică și geopolitică a fost introdusă ulterior în legislația națională a Ucrainei în domeniul politicilor lingvistice de stat. Ne vom referi la ea ceva mai încolo.

Cadrul bilateral. Tratatul de bază. Consiliul Europei, din care atât România, cât și Ucraina fac parte, utilizează, în cazul comunităților naționale extrafrontaliere noțiuni ca *minoritate înrudită* (*kin-minority, minorite parent*) și *stat înrudit* (*kin-state, etat parent*), rezervându-le statelor naționale din Europa dreptul și obligația susținerii culturale, lingvistice, identitare și de alt ordin a minorităților înrudite ale lor din alte state. Legislația ucraineană folosește în acest sens termenul de ***Patrie istorică***.

Ca stat înrudit, România a făcut pași concreți în acest sens. Cadrul bilateral al relațiilor dintre România și Ucraina este conturat de *Tratatul cu privire la relațiile de buna vecinătate și cooperare dintre România și Ucraina*, semnat la Constanța la 2 iunie 1997. Articolul 12 al Tratatului specifică faptul că „1. Părțile contractante vor colabora, între ele și în cadrul organizațiilor și conferințelor internaționale, în

vederea dezvoltării și punerii în aplicare a standardelor internaționale referitoare la promovarea și protecția drepturilor omului și a libertăților fundamentale pentru toți, inclusiv a drepturilor persoanelor aparținând minorităților naționale. 2. Părțile contractante se vor consulta, ori de câte ori va fi nevoie, în scopul perfecționării și armonizării legislației lor naționale în acest domeniu, dezvoltării contactelor umane și rezolvării problemelor cu caracter umanitar de interes comun”. Articolul 13 al tratatului este consacrat comunității românești din Ucraina și, prin reciprocitate, celei ucrainene din România. Îmi voi permite să citez pe larg: „1. În scopul protecției identității etnice, culturale, lingvistice și religioase a minorității române din Ucraina și a minorității ucrainene din România, părțile contractante vor aplica normele și standardele internaționale prin care sunt determinate drepturile persoanelor aparținând minorităților naționale și anume acele norme și standarde care sunt cuprinse în Convenția-cadru a Consiliului Europei privind protecția minorităților naționale, precum și în: Documentul Reuniunii de la Copenhaga a Conferinței asupra dimensiunii umane a Organizației pentru Securitate și Cooperare în Europa, din 29 iunie 1990, Declarația Adunării Generale a O.N.U. asupra drepturilor persoanelor aparținând minorităților naționale sau etnice, religioase și lingvistice (Rezoluția nr. 47/135), din 18 decembrie 1992, și Recomandarea nr. 1201 (1993) a Adunării Parlamentare a Consiliului Europei cu privire la un protocol adițional la Convenția europeană a drepturilor omului, referitor la drepturile minorităților naționale, cu înțelegerea ca această recomandare nu se referă la drepturi colective și nu obligă părțile contractante să acorde persoanelor respective dreptul la un statut special de autonomie teritorială bazată pe criterii etnice”.

Articolul definește comunitatea românească astfel: „2. Minoritatea română din Ucraina cuprinde cetățenii ucraineni, indiferent de regiunile în care locuiesc și care, potrivit opțiunii lor libere, aparțin acestei minorități în virtutea originii lor etnice, limbii, culturii sau religiei lor”. Prin acest Tratat, Ucraina și România s-au angajat „să adopte, dacă va fi necesar, măsuri adecvate în vederea promovării, în toate domeniile vieții economice, sociale, politice și culturale, a egalității depline și reale între persoanele aparținând minorităților naționale și cele aparținând majorității populației”, reafirmând că „persoanele la care se referă acest articol au, îndeosebi, dreptul, exercitat în mod individual sau împreună cu alți membri ai grupului lor, la liberă exprimare, la menținerea și dezvoltarea identității lor etnice, culturale, de limba și religioase, dreptul de a-și menține și dezvolta propria lor cultură, la adăpost de orice încercare de asimilare împotriva voinței lor. Ele au dreptul să-și exercite pe deplin și efectiv drepturile omului și libertățile fundamentale, fără nici o discriminare și în condiții de deplină egalitate în fața legii”. Părțile contractate au stabilit de asemenea că „vor crea, pentru persoanele aparținând minorității române din Ucraina și pentru cele aparținând minorității ucrainene din România aceleași condiții pentru studierea limbii lor materne. Părțile contractante reafirmă că persoanele sus-menționate au dreptul să fie instruite în limba lor maternă, într-un număr necesar de școli și instituții de stat pentru învățământ și specializare, situate conform răspândirii geografice a minorităților respective. Ele au, de asemenea, dreptul de a folosi limba lor maternă în raporturile cu autoritățile publice, în conformitate cu legislația națională și cu angajamentele internaționale ale părților contractante”.

Ucraina și România mai recunosc „că, în exercitarea dreptului la asociere, persoanele aparținând acestor minorități naționale pot înființa și menține, în

conformitate cu legislația internă, propriile organizații, asociații, precum și instituții sau așezăminte de învățământ, culturale și religioase” și că „vor respecta dreptul persoanelor aparținând minorităților naționale de a avea acces, în limba maternă, la informație și la mijloace de comunicare în masă, precum și de a schimba liber și de a difuza informații. Ele nu vor crea obstacole, în ceea ce privește înființarea și utilizarea de către aceste persoane, în cadrul legislației interne a fiecărei părți contractante, a propriilor mijloace de informare în masă. Persoanele la care se referă acest articol au dreptul de a menține contacte între ele și peste frontiere cu cetățeni ai altor state și de a participa la activitățile organizațiilor neguvernamentale, atât la nivel național, cât și internațional”. Kievul și Bucureștiul au stabilit prin Tratatul de bază că „se vor abține să ia măsuri care, modificând proporțiile populației din zone locuite de persoane aparținând minorităților naționale, urmăresc limitarea drepturilor și libertăților acestor persoane, care decurg din standardele și normele internaționale menționate” în Tratat. Totodată, Ucraina și România au stabilit că „Niciuna dintre prevederile acestui articol nu va fi interpretată ca limitând sau negând drepturile omului, care sunt recunoscute în conformitate cu legile părților contractante sau cu acordurile încheiate între ele”. În scopul de a coopera în urmărirea îndeplinirii angajamentelor prevăzute în acest articol din Tratatul de bază, Ucraina și România au convenit crearea unei Comisii mixte interguvernamentale, care va ține cel puțin o sesiune anuală.

Cadrul juridic intern. Cadrul juridic național din Ucraina în domeniul drepturilor minorităților naționale și cel al regimului lingvistic este stabilit de Constituția Ucrainei, deciziile Curții Constituționale, un șir de legi organice și acte normative subsecvente, precum și de hotărârile administrative ale puterii locale de nivelul I (primării), II (raioane) și III (regiuni).

Constituția Ucrainei. Articolul 10 al Constituției Ucrainei stabilește că „Limba de stat în Ucraina este ucraineana. Statul asigură dezvoltarea și funcționarea multilaterală a limbii ucrainene în toate sferele vieții publice pe întreg teritoriul Ucrainei. În Ucraina este garantată libera dezvoltare, utilizare și protecție a limbii ruse și a altor limbi ale minorităților naționale din Ucraina”, „Utilizarea limbilor în Ucraina este garantată de Constituție și stabilită prin lege”. Vom reține și faptul că articolul 11 al Constituției statuează că „Statul contribuie la consolidarea și dezvoltarea națiunii ucrainene, a tradițiilor, culturii și conștiinței ei istorice, precum și la dezvoltarea specificului etnic, cultural, lingvistic și religios al tuturor popoarelor autohtone și al minorităților naționale din Ucraina”. Articolul 53 le garantează „persoanelor aparținând minorităților naționale” dreptul „la instruire în limba maternă sau la studierea limbii materne în instituțiile de învățământ de stat și comunale sau prin intermediul asociațiilor culturale naționale”. Articolul se referă la învățământul gratuit în instituțiile de învățământ preșcolar, mediu general complet, profesional-tehnic și superior organizat de stat. Articolul 92 statuează că sunt stabilite exclusiv prin legile Ucrainei „drepturile popoarelor autohtone și ale minorităților naționale” (p. 3) și „modul de utilizare a limbilor” (p. 4), iar articolul 119 stabilește că „organele administrației locale de stat asigură în respectivele teritorii... aplicarea programelor regionale și de stat în domeniul dezvoltării social-economice și culturale, a programelor de protecție a mediului, precum și, în locurile de viațuire compactă a popoarelor autohtone și a minorităților naționale, a programelor privind dezvoltarea lor național-culturală”.

Hotărârile Curții Constituționale. Curtea Constituțională a Ucrainei a fost sesizată de un grup de 51 de deputați din Rada Supremă privind „interpretarea oficială a prevederilor articolului 10 din Constituția Ucrainei în vederea aplicării limbii de stat de către organele puterii de stat, organele autoadministrării locale și utilizării ei în procesul didactic în instituțiile de învățământ din Ucraina”. La 14 decembrie 1999, Curtea Constituțională a pronunțat o Hotărâre definitivă prin care a stabilit, între altele, următoarele „Cunoașterea limbii ucrainene este una din condițiile obligatorii pentru ocuparea funcțiilor corespunzătoare”; „limba educației în instituțiile preșcolare pentru copii, limba de instruire și educație în școlile de cultură generală, școlile profesional-tehnice, școlile medii speciale și cele de învățământ superior este limba ucraineană”; „în Ucraina este garantată libera dezvoltare, utilizare și protecție a limbii ruse și a altor limbi ale minorităților naționale”; „statul contribuie la dezvoltarea specificului lingvistic al tuturor popoarelor autohtone și al minorităților naționale”; în Ucraina „nu sunt admise privilegiile și restricțiile, inclusiv pe criterii lingvistice”; „cetățenilor care aparțin minorităților naționale li se garantează, potrivit legii, dreptul la instruire în limba maternă sau la studierea limbii materne în instituțiile de învățământ de stat și comunale sau prin intermediul asociațiilor culturale naționale”; „garantarea dreptului minorităților naționale la libera dezvoltare, utilizare și protecție a limbilor acestora răspunde prevederilor acordurilor internaționale ale Ucrainei”; „în speță, Convenția-cadru a Consiliului Europei privind protecția minorităților naționale din 1 februarie 1995, ratificată de Ucraina la 9 decembrie 1997, obligă statul să creeze în cuprinsul său condițiile necesare pentru ca persoanele aparținând minorităților naționale să aibă posibilitatea de a-și dezvolta propria limbă”. Cu toate acestea, Curtea Constituțională a hotărât că: „Prevederile alineatului întâi al articolului 10 al Constituției Ucrainei, potrivit căruia limba de stat în Ucraina este ucraineană trebuie interpretat în sensul că limba ucraineană ca limbă de stat este un mijloc obligatoriu de comunicare pe întreg teritoriul Ucrainei în exercitarea atribuțiilor de către organele puterii de stat și organele autoadministrării locale (limbă a actelor, de lucru, a justiției, a documentației etc.), precum și în alte sfere publice ale vieții societății care sunt reglementate prin lege”. „Alături de limba de stat, în exercitarea atribuțiilor de către organele locale ale puterii executive, organele Republicii Autonome Crimeea și organele autoadministrării locale pot fi utilizate limba rusă și alte limbi ale minorităților naționale în limitele și ordinea stabilite de legile Ucrainei”; „în temeiul prevederilor articolului 10 din Constituția Ucrainei și legilor Ucrainei despre garantarea utilizării limbilor în Ucraina, inclusiv în procesul de învățământ, limba de instruire în instituțiile de învățământ preșcolar, mediu de cultură generală, profesional-tehnic și superior, de stat și comunale din Ucraina, este limba ucraineană. În instituțiile de învățământ de stat și comunale, alături de limba de stat, potrivit prevederilor Constituției Ucrainei, în speță a celor ale alineatului cinci al articolului 53, și a legilor Ucrainei, în procesul de învățământ pot fi utilizate și studiate limbile minorităților naționale”. Această Hotărâre a Curții Constituționale a fost întâmpinată cu îngrijorare de către toate minoritățile naționale din Ucraina, inclusiv cea românească, întrucât s-a putut constata o diferență majoră între garanțiile constituționale exprese privind libera dezvoltare, utilizare și protecție a limbilor minorităților naționale și nuanța de interpretare dată de Curte prin deplasarea accentului de pe garanțiile exprese doar pe posibilitatea utilizării și studierii limbilor minorităților naționale. Sub aspect practic, această Hotărâre a accelerat procesele de îngustare a sferei de utilizare a limbii române în societate și,

în special, în învățământul public, fapt confirmat prin reducerea numărului de școli și clase cu predarea în limba română.

Curtea Constituțională este în prezent în deliberări îndelungate pe marginea unei sesizări privind o altă lege importantă, în opinia noastră perfect euroconformă, și anume *Legea Ucrainei cu privire la bazele politicii lingvistice de stat*, despre care vom vorbi în continuare.

Legislația națională

Ucraina a dezvoltat o legislație națională cuprinzătoare în domeniul lingvistic și în cel al drepturilor minorităților naționale. Ne vom referi la cele mai importante dintre ele.

Declarația privind drepturile naționalităților din Ucraina. Primul act din acest șir este însă unul politic, adoptat de Rada Supremă la 1 noiembrie 1991, și intitulat Declarația privind drepturile naționalităților din Ucraina. Prin acest document, care a precedat Constituția Ucrainei, „Statul ucrainean le garantează tuturor popoarelor, grupurilor etnice, cetățenilor care locuiesc pe teritoriul său drepturi politice, economice, sociale și culturale egale”; „le garantează tuturor naționalităților dreptul la păstrarea locului lor de viață/trădare tradițională și asigură existența unităților administrative naționale, luându-și obligațiunea de a crea condițiile necesare dezvoltării tuturor limbilor și culturilor naționale”. „Statul ucrainean le garantează tuturor popoarelor și grupurilor naționale dreptul de a-și utiliza liber limbile naționale în toate sferile vieții publice, inclusiv în sfera învățământului, cea a producției, a primirii și difuzării informației. Rada Supremă interpretează articolul 3 al Legii cu privire la limbile din RSS Ucraineană în sensul că în cuprinsul unităților administrativ-teritoriale în care locuiește compact o anumită naționalitate limba acesteia poate funcționa egal alături de limba de stat (...) În regiunile locuite compact de mai multe grupuri naționale, alături de limba ucraineană poate funcționa limba convenabilă pentru toată populația respectivei regiuni”; „Tuturor cetățenilor Ucrainei aparținând fiecăreia dintre naționalități li se garantează dreptul de a-și mărturisi propria religie, de a utiliza propria simbolistică națională, de a marca propriile sărbători naționale, de a participa la ceremoniile tradiționale ale popoarelor lor”; „Monumentele de istorie și cultură ale popoarelor și grupurilor naționale de pe teritoriul Ucrainei sunt luate sub protecția legii”; „Statul ucrainean le garantează tuturor naționalităților dreptul de a-și crea propriile centre, comunități și asociații culturale. Aceste organizații pot desfășura activități orientate spre dezvoltarea culturii naționale, pot desfășura, în modul prevăzut de lege, acțiuni publice de masă, pot contribui la înființarea de ziare, reviste, edituri, muzee, colective artistice, teatre și studiouri cinematografice naționale”; „Centrele culturale și asociațiile naționale au dreptul la contacte libere cu patria lor istorică”.

Legea despre minoritățile naționale din Ucraina. Legea despre minoritățile naționale din Ucraina, apreciată de experții internaționali ca euroconformă, definește în articolul 3 noțiunea de minoritate națională astfel: „Minoritățile naționale sunt grupurile de cetățeni ai Ucrainei de naționalitate neucraineană care manifestă sentimentul conștiinței naționale proprii și pe cel al comunității dintre ei”. Legea introduce noțiunea de autonomie culturală națională și stabilește: „Statul le garantează tuturor minorităților naționale drepturile de autonomie culturală națională: utilizarea limbii materne și instruirea în limba maternă sau studierea limbii materne în instituțiile

de învățământ de stat sau prin intermediul asociațiilor culturale naționale, dezvoltarea tradițiilor culturale naționale, utilizarea simbolisticii naționale, celebrarea sărbătorilor naționale, mărturisirea propriei religii, satisfacerea necesităților în ceea ce privește literatura, arta, mijloacele de informare în masă, crearea instituțiilor naționale de cultură și de învățământ și orice altă activitate care nu contravine legislației în vigoare. Monumentele de istorie și cultură ale minorităților naționale de pe teritoriul Ucrainei sunt protejate de lege”. Legea mai stabilește că „Statul le garantează minorităților naționale dreptul de a-și păstra mediul de abitare în locurile istorice sau actuale ale răspândirii acestora”. Totodată, legea prevede că „Cetățenii Ucrainei au dreptul să-și aleagă sau să-și restabilească liber naționalitatea. Constrângerea cetățenilor, în orice formă, de a renunța la naționalitatea lor nu este admisă”

Un aspect important de reținut este că „orice cetățean al Ucrainei are dreptul la un nume de familie, un prenume și un nume după tată național. Cetățenii au dreptul să-și restabilească, în ordinea prevăzută de lege, propriul nume de familie, propriul prenume și propriul nume după tată. Cetățenii, în tradiția națională a cărora nu există cutuma atribuirii numelui după tată, au dreptul să-și treacă în pașaport doar prenumele și numele de familie, iar în certificatul de naștere – numele mamei și al tatălui”.

De asemenea, „cetățenii aparținând minorităților etnice, asociațiile naționale neguvernamentale au dreptul, conform ordinii stabilite în Ucraina de a întreține în mod liber relații cu persoane de aceeași naționalitate și asociațiile neguvernamentale ale acestora de peste hotarele Ucrainei, de a primi de la aceștia/acestea sprijin în vederea satisfacerii necesităților lingvistice, culturale și spirituale, de a participa la activitatea organizațiilor neguvernamentale internaționale”. Legea stipulează că „în bugetul de stat al Ucrainei sunt prevăzute subsidiile financiare speciale pentru dezvoltarea minorităților naționale”. De asemenea, legea prevede că „dacă printr-un acord internațional al Ucrainei sunt stabilite alte prevederi decât cele cuprinse în legislația Ucrainei despre minoritățile naționale, se aplică prevederile acordului internațional”.

Legea privind bazele politicii lingvistice de stat, adoptată la 3 iulie 2012, este un instrument juridic de primă importanță. Acesta definește noțiunile de „limbă de stat”, „grup lingvistic”, „minoritate lingvistică”, „grup lingvistic regional”, „regiune”, „limbă regională sau minoritară”, „teritoriu de răspândire a limbii regionale”, „limbă maternă”, „limbi ale minorităților naționale”. Legea reglementează „raporturile sociale în sfera dezvoltării multilaterale și în cea a utilizării limbii ucrainene în calitate de limbă de stat, în cea a utilizării limbilor regionale sau a limbilor minorităților și a altor limbi folosite de populația țării în viața economică, politică, socială și de stat, în comunicarea interpersonală și internațională; protecția drepturilor constituționale ale cetățenilor în aceste domenii; cultivarea unei atitudini respectuoase față de demnitatea națională a persoanei, față de limba și cultura sa; consolidarea unității societății ucrainene”.

În speță, legea susține că „orice persoană are dreptul să stabilească liber limba pe care o consideră maternă și să aleagă limba de comunicare, precum și să se declare bilingv sau multilingv și să-și schimbe preferințele lingvistice” și că „orice persoană, indiferent de originea sa etnică, de autoidentificarea culturală și națională, de locul de trai, de convingerile sale religioase are dreptul să utilizeze orice limbă în viața privată sau publică, să studieze și să susțină orice limbă”.

Potrivit legii, „politica lingvistică de stat a Ucrainei se bazează pe recunoașterea

și dezvoltarea multilaterală a limbii ucrainene ca limbă de stat și pe garantarea liberei dezvoltări a limbilor regionale sau minoritare, a altor limbi, precum și pe dreptul fiecărei persoane la autodeterminare lingvistică și la preferințe lingvistice”, iar „în realizarea politicii lingvistice de stat, Ucraina respectă următoarele scopuri și principii: 1) recunoașterea tuturor limbilor folosite în mod tradițional în cuprinsul statului sau în cuprinsul unui anume teritoriu al său drept patrimoniu național, neadmiterea privilegiilor sau îngrădirilor pe criterii lingvistice; 2) asigurarea dezvoltării multilaterale și a funcționării limbii ucrainene în calitate de limbă de stat în toate domeniile vieții publice pe întreg teritoriul statului cu crearea posibilității utilizării în paralel a limbilor regionale sau minoritare pe acele teritorii și în acele cazuri în care acest fapt este îndreptățit; 3) susținerea utilizării limbilor regionale sau minoritare în formă orală sau scrisă în domeniul învățământului, în mediile de informare în masă și crearea posibilității pentru utilizarea lor în activitatea organelor puterii de stat și în cea a organelor administrației publice locale, în cadrul procedurilor judiciare, în activitatea economică și socială, în timpul desfășurării activităților culturale și în alte domenii ale vieții sociale, în cuprinsul teritoriilor în care aceste limbi sunt folosite, ținând cont de situația fiecăreia dintre aceste limbi; 4) susținerea și dezvoltarea relațiilor culturale între diverse grupuri lingvistice; 5) asigurarea condițiilor pentru studierea limbii ucrainene în calitate de limbă de stat, a limbilor regionale sau minoritare, a altor limbi și predarea în aceste limbi, ținând cont de situația fiecărei limbi la nivelurile corespunzătoare ale educației în instituțiile de învățământ de stat sau comunale; 6) susținerea studiilor științifice în domeniul politicii lingvistice; 7) dezvoltarea schimburilor internaționale în domeniul care face obiectul prezentei Legi, în domeniul privind limbile utilizate în două sau mai multe state; 8) respectarea granițelor arealului de răspândire a limbilor regionale sau minoritare, cu scopul asigurării ca actuala sau o nouă organizare administrativ-teritorială să nu creeze piedici pentru dezvoltarea acestor limbi; 9) aplicarea acestui principiu multilingvismului, când fiecare persoană din societate posedă câteva limbi, spre deosebire de situația în care unele grupuri lingvistice posedă doar limbile lor. Statul contribuie la dezvoltarea multilingvismului”.

Legea mai stabilește că „1. Principiile politicii lingvistice de stat expuse în articolul 5 al prezentei Legi li se aplică tuturor limbilor regionale și minoritare din Ucraina folosite în cuprinsul său; 2. În contextul Cartei Europene a limbilor regionale sau minoritare, limbile regionale sau minoritare cărora li se aplică măsurile îndreptate spre utilizarea limbilor regionale sau minoritare prevăzute de prezenta Lege sunt limbile: rusă, bielorusă, bulgară, armeană, găgăuză, idiș, krâmtătară, **moldovenească**, germană, neogreacă, polonă, rromanes, **română**, slovacă, maghiară, ruteană, karaimă, krâmceacă; 3. Fiecăreia dintre limbile stabilite de alineatul doi al prezentului articol i se aplică măsurile îndreptate spre utilizarea limbilor regionale sau minoritare prevăzute de prezenta Lege, cu condiția ca numărul persoanelor purtătoare ale limbii regionale care locuiesc pe teritoriul de răspândire al acestei limbi constituie 10 procente sau mai mult din numărul total al populației acestui teritoriu. Prin decizia consiliului local, în cazuri aparte, ținând cont de situația concretă, asemenea măsuri pot fi aplicate și față de limba unui grup lingvistic regional care constituie mai puțin de 10 procente din numărul total al populației respectivului teritoriu. Dreptul de introducere a inițiativei privind aplicarea măsurilor îndreptate spre utilizarea limbilor regionale sau minoritare aparține, de asemenea, locuitorilor

teritoriului de răspândire a respectivei limbi. În cazul colectării semnăturilor unui număr de persoane care depășește 10 procente din locuitorii unui anumit teritoriu, consiliul local este obligat să adopte decizia corespunzătoare într-un termen de 30 de zile din momentul prezentării listelor cu semnături. Acțiunile sau inacțiunea consiliului local pot fi atacate în instanță, în procedură de contencios administrativ. Modul de formare a grupurilor de inițiativă și de întocmire a listelor de semnături este determinat în asemenea cazuri de legislația cu privire la referendumuri; 4. Numărul unui grup lingvistic regional de pe un anumit teritoriu este determinat pe baza datelor recensământului general al populației din Ucraina despre componența lingvistică a populației în limita unităților administrativ-teritoriale (Republica Autonomă Crimeea, regiuni, raioane, orașe, orașele, sate); 5. În chestionarele folosite în timpul recensământului general al populației din Ucraina, în scopul stabilirii apartenenței persoanelor fizice la un grup lingvistic concret, trebuie să figureze întrebarea despre limba identificată ca limbă maternă a persoanei și întrebarea despre apartenența la un grup lingvistic sau altul; 6. Limba (limbile) regională sau minoritară care întrunește condițiile prevăzute în alineatul trei al prezentului articol este utilizată în cuprinsul respectivului teritoriu al Ucrainei în activitatea organelor puterii locale de stat, a organelor Republicii Autonome Crimeea și a organelor administrației publice locale, este utilizată și studiată în instituțiile de învățământ de stat sau în cele comunale, fiind, de asemenea, utilizată în alte domenii ale vieții publice în limitele și în ordinea stabilite de prezenta Lege; 7. În raza teritoriului de răspândire a limbii regionale sau minoritare care întrunește condițiile alineatului trei al prezentului articol realizarea activităților prevăzute de prezenta Lege pentru dezvoltarea, utilizarea și protecția limbii regionale sau minoritare este obligatorie pentru organele puterii locale de stat, pentru organele administrației publice locale, asociațiile obștești, instituții, întreprinderi, pentru persoanele cu funcții de răspundere sau persoanele din serviciul public, precum și pentru persoanele fizice și persoanele care au statut de subiecți ai activității de antreprenariat; 8. Limba regională poate fi liber folosită dincolo de limitele teritoriului său de răspândire, în modul stabilit de prezenta Lege”.

În capitolul XI. Prevederi tranzitorii, Legea cuprinde prevederi de ajustare a cadrului legislativ la normele stabilite de ea. Astfel, au fost aduse în conformitate cu Legea privind bazele politicii lingvistice de stat 33 de legi și acte normative. Potrivit acestei legi și modificărilor sau completărilor aduse cadrului legislativ ucrainean, românii din Ucraina au libertatea de a-și folosi limba maternă română în relațiile cu administrația publică locală, în justiție, de a folosi limba română ca limbă de lucru a administrației publice locale; de a li se acorda de către administrația locală servicii în limba română, primăriile și consiliile locale, raionale și regionale având dreptul de a folosi limba română alături de limba ucraineană acolo unde româna este recunoscută ca limbă regională, de a avea grupe și grădinițe, clase și școli, facultăți cu limba de instruire română; de a primi, la cerere, versiunea în limba română a actelor de studii eliberate la absolvirea unei instituții de învățământ cu predarea în limba română; de a li se ortografia, la cerere, numele în actele de identitate ucrainene în manieră românească, fără indicarea numelui după tată; de a li se corecta numele și prenumele dacă acestea au fost schimonosite sau redactate greșit în perioada anterioară; de a obține pentru limba română a statutului oficial de limbă regională în localitățile, raionale și regiunile în care constituie peste 10% din locuitori; de a instala plăcuțe bilingve, în ucraineană și română, la intrarea în localitățile în care constituie 10% din locuitori

și mai mult; de a li se asigura, în baza deciziilor consiliilor locale și a comisiilor electorale teritoriale, în cadrul alegerilor de orice nivel și în cadrul referendumurilor locale sau naționale, buletine de vot în limbile ucraineană și română, și de a primi informație electorală în limba română; de a folosi liber limba română în domeniul culturii; de a înființa publicații, posturi de radio și de televiziune, precum și edituri în limba română.

Vom reține că Legea Ucrainei cu privire la bazele politicii lingvistice de stat a fost atacată la Curtea Constituțională, care se află de mai multe luni în deliberări.

Noua Lege a Educației votată la 5 septembrie 2017

Trebuie să recunosc că am aflat cu multă stupeoare, cu revoltă și indignare chiar, că la 5 septembrie, Rada Supremă de la Kiev a adoptat o nouă lege a educației, care, prin articolul său 7, dorește să dea startul lichidării tuturor școlilor publice în limbile popoarelor autohtone și minorităților naționale. Articolul 7 al Legii Educației votate de Rada Supremă este nu doar expres *antiminoritar*, ci și *antiucrainean* prin consecințele sale. Domnul Putin nici nu se putea aștepta la un cadou mai bun din partea Kievului pentru a pretexta intervențiile Kremlinului în Ucraina în scopul protejării minorității ruse înrudite care cuprinde câteva milioane de persoane și este răspândită relativ compact în regiunile estice și de sud ale Ucrainei. Păcat că minoritățile naționale din Ucraina sunt victime colaterale în lupta Kievului cu Moscova. Păcat că exponenții politici ai majorității ucrainene sunt incapabili să gândească un model de afirmare a propriei națiuni decât prin suprimarea drepturilor națiunilor autohtone și loiale conlocuitoare și, astfel, prin pierderea susținerii internaționale a unor state vecine prietene înrudite cu aceste minorități.

Articolul 7, în forma votată de Rada Supremă, are, într-o traducere românească neoficială, următorul cuprins: „*Art.7. Limba educației.* Procesul de învățământ se desfășoară în limba de stat. Statul garantează fiecărui cetățean al Ucrainei dreptul la obținerea educației la toate nivelurile (preșcolar, mediu general, profesional (tehnicoprofesional), de specialitate, preuniversitar și universitar), precum și a educației extrașcolare și postuniversitare în instituțiile de stat și comunitare.

Persoanelor aparținând minorităților naționale din Ucraina li se asigură dreptul la educație în instituțiile comunitare pentru obținerea învățământului primar în limba minorității naționale respective, în paralel cu limba de stat. Acest drept se realizează prin deschiderea unor clase (grupe) cu limba de predare a minorității respective, înființate conform legislației în vigoare, care însă nu se va extinde asupra claselor (grupelor) cu predarea în limba ucraineană.

Persoanelor aparținând popoarelor autohtone din Ucraina li se garantează dreptul de a studia în instituțiile preșcolare și medii de cultură generală comunitare, în paralel cu limba de stat, în limba poporului autohton. Acest drept se realizează prin înființarea unor clase (grupe) cu limba de predare a respectivului poporului autohton din Ucraina în paralel cu limba de stat, înființate conform legislației în vigoare și nu se extinde asupra claselor (grupelor) cu limba ucraineană de predare.

Persoanelor aparținând popoarelor autohtone, minorităților naționale din Ucraina li se garantează dreptul la studierea limbii poporului autohton sau a minorității naționale respective în școlile de cultură generală comunitare sau în cadrul asociațiilor culturale naționale.

Surdomuților li se asigură dreptul la însușirea limbii mimico-gestuale, precum și

la însușirea limbii ucrainene mimico-gestuale.

Instituțiile de învățământ asigură studierea obligatorie a limbii de stat, inclusiv în instituțiile profesionale (tehnico-profesionale), de specialitate și în cele de învățământ superior, care ar permite desfășurarea activității profesionale în meseria aleasă folosind limba de stat.

Persoanelor aparținând popoarelor autohtone, minorităților naționale, străinilor și apatrizilor li se creează condițiile necesare pentru studierea limbii de stat.

Statul susține studierea limbilor de circulație internațională, în special a limbii engleze, în instituțiile de învățământ de stat și comunitare.

În instituțiile de învățământ, conform programei școlare, pot fi predate una sau mai multe discipline în două sau mai multe limbi – în limba de stat, limba engleză, alte limbi oficiale ale Uniunii Europene.

La dorința celor care studiază în instituțiile de învățământ profesional și superior se vor asigura condițiile necesare pentru studierea de către aceștia a limbii poporului autohton, a minorității naționale ca disciplină aparte.

Statul susține înființarea și funcționarea instituțiilor de învățământ în afara țării, cu limba de predare ucraineană sau pentru predarea limbii ucrainene.

Specificul folosirii limbilor la diferite niveluri de învățământ se va stabili prin legi speciale”.

Pretextul integrării copiilor români în mediul lingvistic și cultural ucrainean urmărește, de fapt, dezintegrarea lingvistică și culturală a acestora din minoritatea căreia îi aparțin prin naștere și omogenizarea lingvistică și culturală, cu mijloace aparent legitime, a societății din Ucraina. Dacă ar fi urmărit cu bună credință doar o mai bună și armonioasă integrare lingvistică a minoritarilor în societatea ucraineană, legiuitorii de la Kiev ar fi acordat o atenție mai mare studiului limbii ucrainene ca materie în școlile naționale, fără detriment adus studiului în limbile minoritare. Acest lucru nu s-a întâmplat însă. Articolul 7 al legii vine în răspăr cu reglementările și exigențele Consiliului Europei în materie de minorități tradiționale / istorice / autohtone. El are un enorm potențial destabilizator, neglijat de Rada Supremă. Sunt convins că articolul 7 va provoca reacții adecvate din partea statelor înrudite membre ale Uniunii Europene și va face obiectul criticilor Consiliului Europei, Ucraina riscând chiar readucerea sub monitorizarea organismului de la Strasbourg. Prin adoptarea articolului 7 al Legii educației, Ucraina riscă să-și atragă singură nu doar neîncrederea vecinilor și partenerilor săi europeni, ci să se autoizoleze regional și internațional, căzând în capcana unui soi de autism etno-național.

Practicile lingvistice în cazul românilor din Ucraina: o ușă închisă pentru o legislație generoasă. Practicile lingvistice în cazul românilor din Ucraina le continuă în parte pe cele din perioada ocupației sovietice, sunt parțial determinate de gradul de aplicare a Legii Ucrainei cu privire la bazele politicii lingvistice de stat, precum și de politicile administrației centrale și locale, de multe ori în răspăr cu prevederile legale.

Statutul oficial de limbă regională. Vom preciza mai întâi că limba română a obținut, în special după 2012, statutul oficial de limbă regională în mai multe localități din regiunile Cernăuți și Transcarpatică. Prima localitate în care româna a devenit oficial limbă regională a fost comuna Tărășăuți din raionul Noua Suliță, decizia datorându-se inițiativei primarului Serghei Tigu. Precedentul a fost urmat de alte localități: Pătrăuții de Jos, Crasna, Ciudei, Ropcea și Igești din raionul Storojineț, Voloca, Oprișeni, Cupca și Iordănești din raionul Adâncata/Hliboca, Ostrița și Buda

Mare din raionul Herța, Mahala, Boian și Prut din raionul Noua Suliță, Biserica Albă din raionul Rahău, Apșa de Jos, Slatina, Topcina și Strâmtura din raionul Teceu și altele. Limba română a devenit oficială la scara întregii regiuni Transcarpatice, la 21 decembrie 2012, alături de maghiară și ruteană. Decizii similare au fost adoptate de Consiliile raionale Herța și Teceu (decembrie 2013). În afara regiunilor Transcarpatice și Cernăuți nu există în alte regiuni nicio localitate cu populație românească de peste 10 la sută în care limba română să fi obținut statutul oficial de limbă regională. Limba română nu dispune de un asemenea statut în peste 90% dintre localitățile în care l-ar putea avea conform legii.

Învățământul în limba română

Numărul de școli cu predare în limba română este în scădere continuă. Astfel, potrivit informațiilor Ministerului Educației, Tineretului și Sportului din Ucraina, în anul de învățământ 2011/2012 funcționau 82 de școli cu predarea în limba română, cu un total de 18 866 de elevi, plus 578 de elevi care studiau limba română ca obiect și 289 de elevi care studiau limba română facultativ în școli cu altă limbă de predare, și alte 6 școli cu predarea în așa-zisa limbă „moldovenească”, cu un total de 3877 de elevi, plus 2038 de elevi care studiau limba ca obiect și 275 de elevi care o studiau facultativ. Ministerul preciza că românii constituiau la scară națională 151.000 de persoane, iar „moldovenii” – 258 600 de persoane. Potrivit datelor oficiale, în anul de învățământ 2014/2015 numărul de școli cu limba de predare română s-a redus la 78 (în scădere cu 4), iar cele cu limba de predare zisă „moldovenească” s-a redus la 5 (în scădere cu 1). În anul de învățământ 2015/2016 numărul școlilor românești s-a redus în continuare, ajungând la 75 (în scădere cu 3), iar numărul celor „moldovenești” la 3 (în scădere cu 2). Școlile cu predare în limba zisă „moldovenească” sunt cele din localitățile românești din sudul Basarabiei. Multe dintre școlile considerate în prezent a fi cu limba română de predare sunt în realitate școli mixte, întrucât în majoritatea dintre ele autoritățile școlare au decis înființarea de clase cu limba de predare ucraineană, clase frecventate în proporție de peste 90% de copii de etnie română.

În nicio localitate românească din partea de nord-est a regiunii Odesa nu mai funcționează vreo școală cu predare în limba română, acolo unde acestea au funcționat în perioada sovietică, în special înaintea celui de al Doilea Război Mondial (1924-1950). În cele 21 de sate majoritar românești din cele 9 raioane ale regiunii sud-basarabene Ismail, desființată în 1954 și anexată regiunii Odesa, au fost rusificate școlile românești din localitățile Eschipoles (raionul Tatarbuniar, anii 1950), Cioara-Murza (raionul Tarutin, anii 1950), Furmanca (raionul Chilia, 1995), Chitai (raionul Chilia, 2006), orașul Chilia (anii 1960), precum și în toate orașele centre raionale. Cazul orașului Reni, în care populația românească reprezintă o jumătate din locuitori, nu mai există nicio școală cu predare în limba română, toate fiind trecute la limba rusă de predare. În satele Anadol și Satul Nou din raionul Reni mai există 2 și, respectiv, 1 clasă cu predare în limba română. Ultimele 3 localități românești în care mai există școli cu limba română de instruire sunt satele Babele, Hagicurda și Cartal, dar și în acestea au apărut clase paralele cu predarea în limba ucraineană, populația școlară intrând iremediabil pe făgașul aculturației și deznaționalizării. Pentru a înțelege amploarea fenomenului deznaționalizării, vom aminti că în momentul proclamării independenței de stat a Ucrainei (1991) în regiune funcționau 19 școli cu predarea în limba română, iar în perioada anterioară au funcționat 25 de asemenea școli. Pentru

regiunea de sud a Basarabiei, reducerea numărului de școli de la 25 la 3 înseamnă o scădere de peste 8 ori, ceea ce ne înfățișează dimensiunea reală a proceselor de deznaționalizare în zonă.

Recursul la istorie este necesar. Dacă în localitățile cu populație românească nu ar fi fost închisă niciuna dintre școlile cu predare în limba română, astăzi ar fi trebuit să avem în Ucraina un număr de 282 de școli românești. În Ucraina există însă în prezent doar 77 de școli cu predare în limba română, numărul acestora scăzând semnificativ față de situația din perioada sovietică postbelică. Acum un deceniu numărul școlilor românești din Ucraina era de 105. În timpul ocupației URSS, de după 1944 și până în 1991, în Ucraina au funcționat 114 școli cu predare în limba română, în nordul Maramureșului, nordul Bucovinei, ținutul Herța, nordul Basarabiei și sudul Basarabiei. Totodată, din cele 168 de școli cu predare în limba română organizate de soviete între 1924 și 1940 în spațiul dintre Nistru și Don (Ucraina dinaintea anexiunilor teritoriale sovietice din 1940 și 1945, în special în fosta RASSM, dar și în localități din alte regiuni ale Ucrainei), în prezent nu mai funcționează nici măcar una, toate fiind închise și înlocuite cu școli cu predarea în limba ucraineană. Numărul de localități din actuala Ucraină în care au funcționat vreodată școli cu predare în limba română este de 282, cu toate că istoric prezența numeroasă și chiar majoritară a elementului românesc s-a atestat într-un număr cu mult mai mare de localități. În total, în ultimii 93 de ani (1924-2017), în Ucraina au fost lichidate 205 școli cu limba română de predare. Ceea ce reprezintă un ritm mediu de 2,2 școli închise pe an. Cu un asemenea ritm, tot mai accelerat în ultimele două decenii, dacă nu se vor lua măsuri adecvate de stopare, riscăm ca în Ucraina să fie lichidate complet școlile cu predare în limba română în următorii 34 de ani. În aceste condiții ne putem aștepta ca în anul 2049 să fie închisă ultima școală românească din Ucraina. Astfel, scăderea numărului de școli cu limba română de predare de la 282 la 77 reprezintă o reducere a numărului acestor instituții cu 72,7%. Comentariile sunt de prisos, cifrele fiind grăitoare de la sine.

Pentru cazul instituțiilor preșcolare de limbă română nu există date oficiale actualizate. Ultimele date de care dispunem sunt cele din anul 2006. Astfel, în Ucraina funcționau doar 61 de grădinițe. Raportând numărul de grădinițe la numărul de școli existente, în 2006, constatăm că în 44 de localități cu populație românească în care funcționau școli cu limba română de predare nu existau grădinițe cu limba română de instruire. Întrucât numărul de școli s-a redus substanțial în ultimul deceniu, presupunem, în lipsa datelor oficiale, că și numărul de grădinițe a cunoscut aceeași tendință descrescătoare.

Dihotomia terminologică ca instrument de fragmentare. Așa cum se știe, manipularea socială este precedată de manipularea prin limbaj. A face din două sinonime, absolute sau relative, noțiuni cu arii semantice nesuprapuse este o dovadă de manipulare sau, în cel mai bun caz, de ignoranță sau neglijență vinovată. Nu toți românii sunt moldoveni, dar toți moldovenii sunt români. După cum nu toți ucrainenii sunt huțuli, dar toți huțulii sunt ucrainenii. Moldovean înseamnă un anume fel de român, după cum huțul înseamnă un anume fel de ucrainean.

În Ucraina se promovează, ca și în perioada ocupației sovietice, o politică de dezbinare artificială a românilor în români și moldoveni, români și volohi. În afară de regiunea separatistă a Transnistriei, ocupată militar de Federația Rusă, așa-zisa „limba moldovenească” este promovată astăzi oficial doar în Ucraina, singurul

stat din lume care insistă asupra aberației sovietice, de extracție ideologică, despre existența unei „limbi moldovenești” distincte de limba română. Dihotomia a fost fixată legislativ prin articolul 7 al Legii Ucrainei privind bazele politicii lingvistice de stat și prin articolul 2 al Legii Ucrainei privind ratificarea Cartei europene a limbilor regionale sau minoritare.

Aceste elemente ale politicii etnolingvistice oficiale din Ucraina conduc automat la separarea învățământului public pentru românii înregistrați cu etnonimul români (156.600 de persoane cu 74 de școli în regiunile Cernăuți și Transcarpatică) și pentru românii înregistrați cu infranimul românesc moldoveni (258.600 de persoane cu doar 3 școli în partea basarabeană a regiunii Odesa). Disproporțiile sunt pe față. Vom preciza că, din totalul de 258.600 de persoane înregistrate cu infranimul românesc moldoveni doar 123.800, adică mai puțin de jumătate, locuiesc în regiunea Odesa. Marea majoritate a românilor înregistrați oficial ca moldoveni nu beneficiază în prezent de învățământ în limba maternă. Pentru comparație, vom reține că minoritatea maghiară, numărând 156.600 de persoane, dispunea în anul 2011 de 66 de școli, iar minoritatea rusă – de 1.149 de școli cu predarea în limba maternă. Despre românii numiți volohi nu mai vorbim, pentru că acestora nu le sunt asigurate niciunul dintre drepturile garantate de Constituție și legi.

Făcând abstracție de situația din regiunea Transnistriei, ocupată militar de Federația Rusă, Ucraina este și singurul stat din lume în care sunt elaborate, aprobate oficial și tipărite manuale de „limba moldovenească” și, respectiv, programe didactice pentru „limba moldovenească”. Ministerul Educației de la Kiev nu admite ca în tot mai puținele școli cu predare în limba maternă din localitățile cu populație majoritară românească din regiunea Odesa instruirea să se facă după aceleași manuale ca și în regiunile Transcarpatică și Cernăuți. Cu toate acestea, în școlile cu predare în limba română din nordul Maramureșului, nordul Bucovinei și ținutul Herța, sunt tot mai frecvent introduse manuale pentru diferite materii „pentru școlile de cultură generală cu predare în limbile română și moldovenească”. Un exemplu în acest sens ni-l oferă manualul de Informatică pentru clasa a X-a, apărut în anul 2010 la editura „Svit” din Lviv. Se cuvine să precizăm că în perioada ocupației sovietice programele școlare pentru școlile din toate localitățile românești erau unificate, cu simpla diferență că atunci programele și manualele școlare erau în așa-zisa „limbă moldovenească” pe baza alfabetului rusesc.

Situația ar fi doar ridicolă dacă nu ar fi și absurdă. În nici una dintre școlile din Republica Moldova, din 1989 până în prezent, nu s-a predat niciodată după vreun manual de limbă „moldovenească” sau de literatură „moldovenească”. Asemenea manuale, pur și simplu, nu s-au elaborat sau (re)tipărit. Academia de Științe a Moldovei și Ministerul Educației de la Chișinău s-au pronunțat oficial în privința dihotomiei terminologice practicate în Ucraina. Ministerul Educației de la Kiev a aprobat însă, prin mai multe ordine (nr. 177 din 03 martie 2010, nr. 1021 din 28 octombrie 2010), atât manuale în limba română, cât și în limba „moldovenească”, accentuând astfel divizarea artificială a comunității românești în două subgrupuri distincte. Vom mai preciza că Legea României nr. 299 din 2007, prin articolul 1, alineatul (1) litera a) drepturile persoanelor care își asumă în mod liber identitatea culturală română, echivalează infranimul românesc moldovean și exonimul voloh cu etnonimul român, subordonându-i-le acestuia din urmă. Legea română se referă la „persoanele de origine română și cele aparținând filonului lingvistic și cultural românesc, care locuiesc în

afara frontierelor României, indiferent de modul în care aceștia sunt apelați (armâni, armânji, aromâni, basarabeni, bucovineni, cuțovlahi, daco-români, fărșeroți, herțeni, istro-români, macedoromâni, macedo-români, maramureșeni, megleniți, megleno-români, moldoveni, moldovlahi, rrâmâni, rumâni, valahi, vlahi, vlasi, volohi, macedo-armânji, precum și toate celelalte forme lexicale înrudite semantic cu cele de mai sus), denumite în continuare români de pretutindeni”. Analogia pe care o putem invoca este cea a echivalării etnonimului ucrainean cu infranimele huțul, poleșciuc, cazac, boic, lemck, slobojanin și altele desemnând subgrupuri etnografice ucrainene. Chiar imnul de stat al Ucrainei spune că ucrainenii sunt cazaci de neam” („Și să arătăm că noi suntem, fraților, neam de cazaci”). Cu toate acestea, nimeni nu va încerca să inventeze și să promoveze legislativ, politic și în practică o inexistentă „limbă căzăcească”, distinctă de limba ucraineană.

Suprimarea toponimiei istorice

Autoritățile sovietice de ocupație au recurs la înlocuirea forțată a denumirilor istorice ale localităților cu populație românească din teritoriile anexate cu denumiri slave artificiale. Să aducem doar câteva exemple din moștenirea toponimică sovietică: Eschipoșos a devenit Glubokoe, Hagicurda – Kamășovka, Barta – Plavni, Ceamașir – Prioziornoe, Chitai – Cervonâi Iar, Cartal – Orlovka, Cioara Mârza – Nadrecinoe, Anești/Furatu – Furatovka, Fărăoani – Faraonovka, Frecăței – Limanskoe, Mangiu – Mineailovka, Satul Nou – Novoselskoe, Dumitrești – Dmitrovka, Erdecburnu – Utkonosovka, Babele – Oziornoe, Frumușica Veche – Staroselie, Bulboaca – Kotlovina, Anadol – Dolinskoe. Aceste practici sunt o continuare a celor mai vechi din nordul regiunii Odesa: Valea Hoțului – Valeagoțulovo, apoi Dolinskoe, Tocila – Tocilovo, Șapte Rediuri – Maiorskoe, Bârzul – Kotovsk, iar acum Podolsk și altele. Vom preciza că Rada Supremă a Ucrainei a purces în 2016 la decomunizarea toponimiei, dar s-a limitat strict la denumirile de localități care cuprindeau elemente ideologice și a neglijat necesitatea restabilirii toponimiei istorice în cazul tuturor localităților renominate abuziv prin slavizare de către regimul sovietic de ocupație. E vorba aici, din păcate, doar de decomunizare, nu și de desovietizare.

Există și cazuri fericite cum este cel recent al satului Mihoreni (zis Petrașovka / Petrașivka) din raionul Herța, demonstrându-ne că e posibil, acesta revenind oficial anul acesta la denumirea sa istorică, printr-o decizie a Consiliului raional Herța. Este un exemplu bun de urmat pentru localitățile din nordul și sudul Basarabiei, precum și din nordul regiunii Odesa (Transnistria). Desigur că mai rămâne o etapă de parcurs – decizia Radei Supreme. Constatăm însă că Rada Supremă nu a respins nicio decizie similară anterioară. Localități românești din ținutul Herța cărora li s-au schimbat/rusificat denumirile în timpul ocupației sovietice mai sunt: Mogoșești (zis Bairaki), Becești (zis Podvalnoe), Pasat (zis Krupianskoe), Pilipăuți (zis Velikoselie), Probotești (zis Diakovți), Vama/ Mamornița Românească (zis Radgospodovka). Toate aceste localități sunt populate astăzi în proporție de peste 98% de etnici români, care trebuie să ia exemplul de la românii din Mihoreni, cerând revenirea oficială la denumirile istorice românești. În consiliul raional Herța există o majoritate favorabilă unor asemenea schimbări reparatorii justificate și dorite de populația românească care nu a încetat niciodată să folosească toponimia istorică în vorbirea de zi cu zi.

Vorbeam despre manipularea prin limbaj. Substituirea toponimiei istorice românești cu o alta slavă este o formă de manipulare prin cuvinte, având menirea să inducă ideea unei identități străine.

Concluzii

Din perspectiva strict formală a legislației ucrainene, românii sunt un „popor autohton”, reprezentând în același timp o „minoritate națională”, ei având dreptul la una sau mai multe „unități administrativ-teritoriale naționale” „în locurile de viațuire compactă”, lor li se garantează dreptul de „autonomie culturală”, iar limba română este considerată „patrimoniul național” în teritoriile de răspândire tradițională a românilor, ea primind garanții de protecție, dezvoltare și liberă funcționare în toate sferile vieții publice, inclusiv în învățământ. Între garanțiile constituționale și legale și practicile din teren există însă o distanță ca de la cer la pământ.

Limba română în Ucraina este limbă maternă pentru a doua minoritate etnică din țară. Ea are statut formal de limbă minoritară la scară națională, statut oficial de limbă regională într-un șir de localități, în două raioane și într-o singură regiune, ea este într-un număr tot mai mic de unități administrative limbă a învățământului preșcolar, mediu general și universitar, funcționând într-un cadru tot mai restrâns ca limbă de cult și limbă a presei. Chestiunea reducerii continue a numărului de școli românești (de la 282 la 77) este cea mai dureroasă la ora actuală. Autonomia culturală garantată de legile Ucrainei nu este una efectivă. Autoritățile continuă politica sovietică de fragmentare a comunității românești prin recurs la concepte etnolingvistice ideologizate, de extracție politică, bazate pe manipulare terminologică, constând în schimbarea fondului cu forma.

Dincolo de cadrul legislativ în vigoare, care corespunde în linii mari normelor europene, dar este neaplicat uniform și întocmai, limba română în Ucraina se află sub o puternică presiune, riscând dispariția sa completă în următoarele trei decenii în condițiile unei diminuări drastice față de perioada ocupației sovietice a drepturilor persoanelor de naționalitate română. Pentru a nu admite o asemenea evoluție nefericită, este necesară conjugarea eforturilor comunității românești cu cele ale statului înrudit, România, și orientarea lor pe următoarele direcții:

1. Obținerea statutului oficial de popor autohton pentru români, conform prevederilor Constituției Ucrainei. Românii nu sunt în Ucraina o populație diasporală, ci una băștinașă, locuind în spațiul său etnogenetic și istoric. Românii sunt o minoritate tradițională, autohtonă. Ei nu s-au deplasat în Ucraina, ci frontiera acesteia s-a deplasat peste ei, făcându-i victime ale politicii staliniste. Statutul de minoritate autohtonă este foarte important, întrucât organismele și reglementările internaționale fac distincție între minoritățile emergente (diasporale) noi (care au dreptul doar la studierea limbilor materne ca materie în școlile publice) și minoritățile tradiționale, istorice și autohtone (care au dreptul la învățământ în limbile lor materne). Acest obiectiv strategic poate fi atins inclusiv prin condiționarea sprijinului acordat Kievului de către București.

2. Aducerea în prim-planul atenției publice a politicii dublelor standarde practicate de autoritățile de la Kiev pentru fragmentarea și deznaționalizarea comunității românești din Ucraina după modelul sovietic practicat de regimul instalat de Moscova la Tiraspol. O autentică decomunizare și desovietizare a Ucrainei presupune implicit renunțarea la acest tip de practici. Persoanele identificate cu

etnonimul Români, infranimul românesc Moldoveni și exonimul Volohi au aceeași origine și apartenență etnică, vorbesc aceeași limbă și reprezintă o singură minoritate.

3. Includerea, la următorul recensământ general al populației din Ucraina, planificat pentru 2020, a etnonimului români, a infranimului românesc moldoveni și a exonimului volohi într-o singură rubrică în chestionare, după modelul practicat în România, unde ucrainenii și huțulii sunt trecuți într-o singură rubrică. Practica este una larg răspândită în toată Europa.

4. Redeschiderea claselor și școlilor cu predare în limba română acolo unde ele au existat anterior și există o tradiție istorică de funcționare. Salvarea școlilor românești funcționale și redeschiderea celor închise trebuie să fie prioritatea noastră.

5. Unificarea programelor de învățământ în toate școlile cu predare în limba română. Respectarea la nivel oficial, în domeniul învățământului, a adevărului științific conform căruia există o singură denumire a limbii literare – limba română, din care, printre altele, fac parte și graiurile moldovenești ale acestei limbi, fapt constatat și repetat în nenumărate rânduri de academicieni și savanți de renume mondial din România, Republica Moldova și Ucraina, confirmat de legislația Republicii Moldova, care proclamă "identitatea lingvistică moldo-română realmente existentă" și de Curtea Constituțională de la Chișinău, care a statuat că limba de stat a Republicii Moldova este limba română, potrivit prevederilor Declarației de independență, care "*face corp comun cu Constituția, fiind textul constituțional primar și imuabil al blocului de constituționalitate*". De precizat de asemenea că, sub aspectul practicilor, începând cu anul școlar 1989/1990 în Republica Moldova limba învățământului este româna, nu "moldoveneasca".

6. Restabilirea toponimiei istorice românești a localităților cu populație românească acolo unde regimul sovietic de ocupație a impus o toponimie artificială. A sosit timpul ca populația românească și administrațiile locale din comune să se mobilizeze exemplar pentru obținerea unor asemenea decizii reparatorii.

7. Punerea în aplicare a prevederilor exprese ale *Hotărârii Guvernului României nr. 492, din 1 aprilie 2004, privind organizarea și funcționarea institutelor culturale românești din străinătate prin reorganizarea centrelor culturale din străinătate, precum și înființarea unor institute noi* despre înființarea Institutului Cultural Român la Kiev, cu filială la Cernăuți, existând încă din 2008 acordul formal al statului ucrainean în acest sens.

8. Includerea tuturor localităților românești din regiunea Cernăuți într-o singură unitate administrativ-teritorială de nivelul II în perspectiva preconizatei reforme administrativ-teritoriale din Ucraina.

9. Înființarea unui Vicariat Ortodox Român în Ucraina după modelul Vicariatului Ortodox Ucrainean din România. O soluție ar fi, pentru comunitățile din Basarabia istorică, revenirea la comuniunea tradițională cu Mitropolia Basarabiei și Exarhatul Plaiurilor (Patriarhia Română), așa cum a făcut parohia de la Hagicurda (Kamâșovka). În condițiile confruntării tot mai acerbe dintre Moscova și Kiev și în cele ale inexistenței unei biserici autocefale ucrainene canonice, nu putem lăsa comunitatea ortodoxă din Ucraina între cele două tabere beligerante, în prizonieratul canonic rus. Cea mai bună soluție ar fi revenirea la sânul Bisericii Ortodoxe Române. Un asemenea demers este în perfectă concordanță cu legea statului ucrainean.

10. Redobândirea proprietăților istorice ale comunității românești, ca bază economică pentru buna organizare și dezvoltarea vieții culturale a românilor din

Ucraina.

11. Implementarea unui program amplu de înfrățire administrativă a tuturor localităților românești din Ucraina cu localități românești din România și Republica Moldova.

12. În scopul arătat mai sus ar fi binevenită aducerea efortului într-un cadru organizat, prin înființarea unei Asociații a primarilor și aleșilor locali de limbă română, de toate nivelurile (I, II și III) din întreaga Ucraină.

13. Convocarea unui mare Congres al Românilor din Ucraina pentru luarea în dezbateră a problematicii complexe și stringente cu care se confruntă minoritatea românească autohtonă supusă aculturației tot mai accentuate și adoptarea de decizii corespunzătoare care să fie aduse la cunoștința autorităților de la Kiev și București, dar și a organismelor internaționale.

SUMMARY

The Romanians in Ukraine represent an authentic, compact and numerous population of circa half of a million of people, thus constituting the second largest minority after the Russians. In the geographical content, the densest population of the ethnic and linguistic Romanian group (44%) is based in the region of Cernăuți.

Some of the issues concerning the local Romanian community are the pre-school, secondary, vocational and college education in Romanian, the use of the Romanian language as official in administration and legislation, the mass media in Romanian, the preservation of the religious identity, the lack of parliamentary representation and recognition of the autochthonous people's state, as well as no national cultural autonomy guaranteed by the law, the artificial separation into three distinct subgroups (Romanian-Moldavian-Valach), the preservation of the Russian-Ukrainian toponomy, imposed in the times of Soviet occupation.

Apart for the legislative stuff in vigour, formally European, yet not applied uniformly, accordingly the Romanian language in Ukraine is under big pressure, risking a complete perishment within the next three decades in conditions of a drastic diminuation as compared to the period of Soviet occupation of the rights of the Romanian nationals' rights. For the sake of avoiding such an unfortunate evolution, a conjugation of the efforts of the Romanian community with its mother state, Romania and their focus on more common priorities.

In memoriam – Augustin Buzura

UN MARE SCRITOR S-A STINS DIN VIAȚĂ (1938 - 2017)

**Alexandrina Cernov
Cernăuți**

„Scriitor de prim rang, cu o operă impresionantă și inconfundabilă, membru titular al Academiei Române, scenarist, fondator al Fundației Culturale Române, în același timp un om credincios și discret, regretatul Augustin Buzura lasă în urma sa o prețioasă moștenire literară și culturală”. (Daniel, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, *Un mare om de cultură, credincios și patriot: Academicianul Augustin Buzura*)

„Cei care au avut privilegiul de a-l cunoaște îndeaproape și-au putut da seama, însă, că el emana acea modestie frumoasă, a omului superior, demult eliberat de ambiții mărunte și orgolii”. (Angela Martin, *Întâlniri cu Augustin Buzura – antume și postume – volum alcătuit și îngrijit de Angela Martin, Institutul Cultural Român, București, 2017*)

Scriitorul Augustin Buzura a murit la 10 iulie 2017, la vârsta de 78 de ani. S-a născut la 22 septembrie 1938, în comuna Berința din județul Maramureș. A urmat liceul la Baia Mare și a absolvit, în 1964, Facultatea de Medicină Generală din Cluj-Napoca, cu specializare în psihiatrie. A fost redactor, secretar general de redacție,

redactor-șef al revistei „Tribuna” din Cluj, la care a debutat în 1960. A abandonat medicina în favoarea literaturii, debutând editorial cu volumul de povestiri *Capul Bunei Speranțe* (1963). După încă o culegere de povestiri și nuvele, *De ce zboară vulturul?* (1966), scrie o serie de romane celebre:

Absenții (1970), *Fețele tăcerii* (1974), *Orgolii* (1977), *Vocile nopții* (1980), *Refugii* (1984), *Drumul cenușii* (1988), *Recviem pentru nebuni și bestii* (1999) și *Raport asupra singurătății* (2003). Augustin Buzura a scris și o publicistică interesantă. El a semnat la revista „Cultura” o critică socială și politică foarte dură, urmărind atent fenomenele din lumea noastră, a tradus din literatura germană, maghiară, franceză, spaniolă, poloneză, rusă, chineză, slovenă.

A publicat articole, eseuri, interviuri, note în reviste de literatură și cultură din țară și din străinătate. A scris și scenarii de film. A fondat și a condus Fundația Culturală Româna din 1990, iar în perioada 2003-2004 – Institutul Cultural Român. A fost membru titular al Academiei Române din martie 1992.

Academicianul Eugen Simion l-a caracterizat drept „un scriitor profund, unul dintre cei mai buni scriitori ai noștri după război și un om care a încercat să spună adevărul despre foarte încurcata noastră lume comunistă”. Potrivit lui Eugen Simion, toate romanele lui Augustin Buzura au impus un nou tip de proză de analiză socială și psihologică.

Romanele lui Augustin Buzura au fost traduse în franceză, engleză, germană, chineză, suedeză, maghiară, poloneză, rusă, portugheză, slovenă, japoneză și spaniolă.

„Aceasta este ultima fotografie a noastră împreună. În mai, la Târgul de Carte Bookfest. Nu mă vedea, dar mă auzea, asculta. De doi ani se purta cu demnitatea unui nevăzător care știe și înțelege dintr-odată altfel. Lucra în orb, zâmbea ca și cum ar fi cunoscut toate detaliile, aveam vorbirile noastre, ca de obicei”, a scris Daniela Zeca Buzura, nora lui Augustin Buzura, pe pagina sa de Facebook.

Augustin Buzura a fost președinte al Filialei Române a Asociației de Cultură și Știință Europeană cu sediul la Roma, membru fondator al Fundației Culturale Europene „Guliver” din Amsterdam, membru din comitetul director al Centrului Euro-Atlantic, doctor Honoris Causa al Universității „Lucian Blaga” din Sibiu, al Universității de Nord Baia Mare, al Universității de Medicină și Farmacie „Iuliu Hațieganu” din Cluj-Napoca, membru de onoare al Academiei Româno-Americane, membru al Academiei Braziliene de Litere, membru al Academiei latinității, membru corespondent al Sudosteuropa Gesellchaft, Germania. A fost decorat cu Ordinul Național „Pentru merit” în grad de mare cruce (2000), cu ordinul brazilian „Rio Branco” în grad de comandor, cu Ordinul mexican „Vulturel Aztec”, alte premii și medalii.

Cartea *Întâlniri cu Augustin Buzura*, publicată imediat după moartea sa, conține mărturiile celor care l-au cunoscut sau cu care a colaborat Augustin Buzura:

personalități din mediul academic și universitar, medici de elită, cercetători, scriitori, artiști, publiciști din țară și din străinătate, colaboratori, prieteni și apropiați.

În mesajul de condoleanțe, rostit la 12 iulie 2017 la înmormântarea academicianului Augustin Buzura, Preafericitul Daniel a menționat: „De la părinții săi a moștenit cultul pentru muncă, dragostea pentru Neam și valorile creștine perene ale acestuia și curajul de a le afirma și apăra în orice împrejurare și cu orice preț. Iar în timpul studiilor sale, și după aceea, a acumulat o vastă și solidă cultură care a constituit temelia impresionantă a operelor sale. Studiile sale umaniste, cele medicale, mai ales cele de psihologie și psihiatrie, i-au permis să sondeze în străfundul societății pe care o descrie în romanele sale și în străfundul sufletului personajelor pe care le-a întruchipat în inconfundabilele sale opere literare”.

În anul 1993, când se împlineau 75 de ani de la Unire, Consiliul director al Societății de Cultură Românească „Mihai Eminescu” a hotărât să editeze „Almanahul Societății”. Am pornit atunci în căutare de sponsori. La București, prietenii mi-au povestit despre Fundația Culturală Română. Atunci l-am cunoscut pe scriitorul Augustin Buzura, care m-a primit cu amabilitate, interesându-se îndeaproape despre românii din Cernăuți. Îl interesa absolut totul. Ca orice intelectual ardelean a ascultat atent. Încă nu citisem romanele lui, la Cernăuți nu era cunoscut. Nu-mi prea închipuiam cum să vorbesc, spuneam generalități, cred chiar banale. Mă privea cu interes, puțin ironic, ceea ce mă făcea să mă fâstăcesc. Am început să-i caut cărțile prin librării, dar fără nici un succes. Dar pelerinajul meu prin librăriile capitalei mi-au fost de real folos. Am descoperit autori și cărți care nouă, celor din Ucraina, nu ne erau accesibile. De atunci ne întâlneam cu Augustin Buzura de fiecare dată când veneam la București și discutăm. Mă apropiam de ușa cabinetului de la Fundație deja cu sfială, frică și emoție. Mi-a ajutat foarte mult faptul că el colabora cu bucovinenii noștri de elită din București: academicianul Vladimir Trebici, cu juristul Radu Economu, cu Radu Grigorovici, pe atunci vicepreședintele Academiei Române. M-a invitat la conferințele științifice organizate de Fundație, ulterior Institutul Cultural Român.

La sfârșitul verii 1993 i-am înmănat cu emoție manuscrisul revistei, care a apărut în același an și a fost lansată la Alba Iulia, București și Cernăuți. Colaborarea cu Fundația Culturală Română a continuat. Peste un an, în 1994, cu susținerea scriitorului Augustin Buzura, la Cernăuți a apărut revista „Glasul Bucovinei”, o publicație de istorie și cultură care își propune recuperarea adevărului istoric: cronologia istorică și politică, activitatea partidelor politice, mărturiile istorice, aspecte de viață spirituală și religioasă, portretele reprezentanților științei și culturii românești din Bucovina, memorialistică, demografie, creație literară, artă, etnografie și folclor. Este difuzată în Bucovina, România și în străinătate. A fost prezentată la sediul Fundației pe 15 mai 1994.

„Glasul Bucovinei” nu este o denumire nouă pentru oamenii de cultură din Bucovina istorică. Un ziar cu această denumire a fost fondat în 1918 la Cernăuți de către profesorul Sextil Pușcariu și înființat întru susținerea românismului. În unul din articolele de program al ziarului „Glasul Bucovinei”, preluat și de noi citim: „Conștienți de răspunderea ce o ia asupra sa cel ce are chemarea și putința de a forma opinia publică, grija noastră de căpetenie va fi să ne ținem la înălțimea unei prese cinstite. Vom căuta să ne păstrăm independența în orice condițiuni, sprijinind fără a face cult de persoane, pe cei ce vom avea convingerea că merită ajutorul nostru, care

nu se va degrada, însă, niciodată la nedemne laude de reclamă” („Glasul Bucovinei“, 13 ianuarie 1919).

Așa a fost și ardeleanul Augustin Buzura, un om de o rară demnitate și omenie, unul dintre cei mai curajoși scriitori români, un om ce și-a trăit viața la intensitate maximă, un luptător. A adunat în jurul său români din întreaga lume, personalități importante în știință, artă și literatură, ne-a oferit o posibilitate unică de a ne cunoaște. Avea felul lui de a-și apropia oamenii. Lui i se datorează și organizarea primului Congres al Românilor de Pretutindeni. Îi datorez mult în evoluția mea intelectuală, dar mai ales în susținerea proiectului ce se realizează până astăzi – revista „Glasul Bucovinei”.

„Cert este, scria Augustin Buzura, că moartea este inevitabilă, că suntem cu toții singuri și că viața nu are un scop evident, dar depinde doar de noi să fim sau să încercăm să fim ceea ce dorim în puținul timp ce ne este dat. Poate că suntem doar o etapă în drumul spre altceva, dar important este să trăim fiecare clipă de parcă ar fi ultima. Viața, munca disperată și efortul de a cunoaște sunt elementele esențiale ale drumului nostru spre nu știu ce sau nu știu unde”.

SUMMARY

Augustin Buzura has passed into eternity. He was born on 22nd of September 1938, in Berința, the Maramureș district. Graduated the Faculty of General Medical Practice from Cluj-Napoca (1964), majoring in psychiatry. He was the editor, chief executive editor of the „Trubune” journal in Cluj, at which he raised to prominence in 1960. He quit medicine in favour of literature. Two of his novels have been translated into French. As of 2005, Augustin Buzura led the journal „Culture”, a journal with a cultural and civil attitude, signing off numerous articles. He was Chief of the Cultural Romanian Foundation (as of 1990) and President of the Romanian Cultural Institute (2003-2004), President of the Romanian Branch Office of the Association of the European Science and Culture, with its headquarters in Rome (from 1992). He became a correspondent member of the Romanian Academy from 3rd of July 1990 and a full member on the 12th of March 1992.

ROSE AUSLÄNDER – ÎN CĂUTAREA IDENTITĂȚII PIERDUTE

Olga Kravciuk*
Cernăuți

Rose Ausländer face parte din ultima generație de poeți de limba germană care s-au cultivat în atmosfera Bucovinei multiculturale. Merită menționat faptul că autoarea a devenit cunoscută în literatura universală doar la sfârșitul vieții sale. Poeta scrie pe parcursul a mai multor ani, devenind scriitoare în perioada interbelică. Contextul cultural, literar și istoric al Cernăuțiului este un factor important pentru constituirea poetei Rose Ausländer. Bucovina a fost o sursă de inspirație, o sursă de idei poetice inedite. La Cernăuți scrie mai multe eseuri despre Spinoza, Brunner și Freud, ale căror cărți le cunoștea. La un moment dat înțelege că anume versul îi este cel mai apropiat. Poezia devine pentru Rose cea mai simplă formă de reflectare a realității și a sentimentelor.

În 1921, în urma unor probleme financiare apărute în familie după decesul tatălui său, Rose Ausländer se mută cu traiul în SUA. Ea își publică versurile în antologia poetică germană *Amerika Herold Kalender*, ocupându-se de redactarea acestei

antologii în perioada când era angajată unei bănci americane. După ce revine la Cernăuți, Rose Ausländer publică versuri în diverse ziare și reviste din Bucovina („Czernowitzer Morgenblatt”, „Der Tag”, „Klingsor”). Autoarea spunea că nu este mulțumită de nivelul versurilor pe care le scrie. Alfred Margul-Sperber, care a

descoperit mai multe talente bucovinene în acea perioadă, a rămas totuși încântat de versurile ei și îi propune să debuteze cu o plachetă de poezii. Revista „Literaria” publică în curând mai multe versuri ale poetei, formând culegerea *Der Regenbogen* (*Curcubeul*), care a cuprins poezii scrise timp de 20 de ani.

Lirica adolescentină a lui Rose Ausländer se deosebește prin trăsături mai mult formale: rimă perfectă, forme metrice stricte, o structură corectă a strofei. În culegerea *Curcubeul* găsim amintiri melancolice despre copilărie, imagini ale tristeții

* **Olga Kravciuk** este doctorand la Catedra de Literatură Universală și Teoria Literaturii din cadrul Universității Naționale „Iuri Fedkovič” din Cernăuți.

și ale speranței, portrete ale scriitorilor bucovineni, versuri despre iubire.

De menționat că literatura care apare în cadrul unui sentiment național deseori este condamnată la o luptă permanentă pentru supraviețuire. Cercetătorii creației poetice a lui Rose Ausländer, precum și a altor poeți bucovineni, (Petro Rihlo, O. Matiiciuk, I. Valman, V. Hink, A. Kolin) sunt de părere că spațiile literare îndepărtate de centrele culturale, precum era Bucovina istorică, tind să păstreze stilul clasic și tradițional al expresiei poetice. Literatura germană din Bucovina este o demonstrare a acestei presupunerii. Această literatură, aflată în cadrul fostului Ducat al Monarhiei Dunărene, era întotdeauna una tradiționalistă. Nu este de mirare faptul că majoritatea poeziilor scrise de Rose Ausländer în tinerețe erau neoromantice. Autoarea a criticat mai târziu versurile din tinerețe, comunicând că întregul tiraj al culegerii *Curcubeul* a fost pierdut fără urmă în perioada Primului Război Mondial. Ea s-a supărat atunci pe criticul literar Valman care i-a scris că există încă un exemplar al primului său volum de versuri. Rose îi răspunde criticului că se pronunță împotriva publicării acelor texte.

Analizând lirica adolescentină a poetei, subliniem că stilul și tematica versurilor erau determinate de mediul social de atunci. Merită menționată bogata moștenire literară romantico-simbolistă în Bucovina în contextul tendințelor de transformare a modului metaforic dominant de gândire. Poeziile autoarei pot fi percepute ca o formă de reflectare a experienței intelectuale și a căutărilor identitare permanente. A fost o etapă necesară în creație, o etapă de autoidentificare a „ultimei psalmiste evreiești de limba germană”.

Tema Patriei, a Cernăuțului și a Bucovinei, pierderea irecuperabilă a ținutului natal, este cercetată cu minuțiozitate de criticii literari. Contextul literar-istoric a fost de mare importanță pentru autoare. Rose Ausländer scria că Bucovina a fost pentru ea un spațiu al inspirației, al amintirilor, un spațiu care i-a marcat viața și opera. „De ce scriu? Nu exclud: din motivul că m-am născut la Cernăuți, la Cernăuți lumea a venit la mine. Este un spațiu special. Sunt oameni speciali. Poveștile și legendele zburau în aer, noi respiram cu legende....”, scria Rose Ausländer în eseu *Totul poate deveni motiv*.

Poezia Rosei Ausländer este o parte componentă a literaturii germane din Bucovina, dar și o parte componentă a literaturii bucovinene de valoare din toate timpurile. Diversitatea lingvistică și culturală a fost în permanență un specific bucovinean. În perioada interbelică constatăm unele limite în ceea ce privește dezvoltarea literaturii în contextul atitudinii față de populația evreiască, dar și în contextul pătrunderii elementelor național-socialiste în viața societății.

În pofida tendințelor nefavorabile, mai multe aspecte literare pozitive au rămas neschimbate. În Cernăuți continuă să fie citați Karl Kraus, Friedrich Hölderlin, Rainer Maria Rilke, Stefan George, Hermann Hesse. Rose Ausländer scrie despre acea perioadă următoarele: „Cu toate că din anul 1918 limba de stat era limba română, limba de conversație în Bucovina până la începutul celui de al Doilea Război Mondial a rămas germana. Noi am rămas austrieci, capitala noastră continua să fie Viena, și nu Bucureștiul”¹. În aceste rânduri autoarea a descris foarte succint atmosfera culturală din perioada interbelică, menționând statornicia determinantelor literare de proveniență germană.

Rose Ausländer a fost cernăuțeană și a locuit la Cernăuți nu numai în perioada tinereții, dar și în timpul celui de al Doilea Război Mondial. Ea a fost martorul crimelor de război, când dispăreau unul câte unul prietenii și rudele apropiate. Petro

Rîhlo subliniază că autoarea a revitalizat diverse amintiri pozitive (copilăria fericită în Bucovina), dar și negative (ghetourile și frica de o posibilă deportare)². În timpul Holocaustului au fost uciși mii de evrei bucovineni. În context, Rose Ausländer, ca și alți poeți de origine evreiască care scriau în limba germană, publica tot mai multe versuri pe teme existențialiste.

Peter Motzan menționează că „în compartimente precum natura, copilăria, eposul, mitul are loc o chemare interioară spre compensarea existenței normale posibil pierdute. Clivajele obișnuite, dar în transformare: natură-societate, dorință-realitate ș.a. reapar în forma unor texte pline de epitete, de metafore curajoase și atitudini revizioniste. Deseori, aceste texte implică o îndepărtare a autorului de realitate”³. Rose Ausländer parcă se ocupa de crearea unei noi realități pentru sine, una virtuală și paralelă, aflându-se imaginar acolo. În acest mod era asigurată păstrarea identității germane. Un alt cercetător, Hartmut Merkt, susține că în cazul scriitoarei Rose Ausländer este vorba despre o literatură evreiască în limba germană în situația emigrării interne, o literatură a enclavei și a emancipării interioare, care – fără să se dorească acest lucru – scoate în prim plan conceptul identității deformate și schizofrenice⁴.

După ce trupele sovietice au invadat Cernăuții și nordul Bucovinei a intrat în componența URSS, cernăuțenii care nu erau de etnie ucraineană au obținut dreptul ca în 2 ani să părăsească orașul și să plece în alte țări. Rose Ausländer a decis să se mute cu traiul pentru totdeauna în SUA. Ce-i drept, trei-patru ani petrecuți la Cernăuți în perioada războiului i-au marcat pentru totdeauna viața și opera.

Motivul bucovinean a tot reapărut în versurile poetei pe tot parcursul vieții. Reapărea și imaginea orașului Cernăuți. Ea a fost un om al cetății, drept dovadă sunt poemele: „*Czernowitz vor dem Zweiten Weltkrieg*” („Cernăuții până la război”), „*Czernowitz I. Geschichte in der Nußschale*” („Cernăuți I. Istorie sub coajă”), „*Czernowitz II*” („Cernăuți II”), „*Der Brunnen I*” („Fântâna I”), „*Bukowina I*” („Bucovina I”), „*Bukowina II*” („Bucovina II”), „*Bukowina III*” („Bucovina III”), „*Bukowina IV*” („Bucovina IV”), „*Rarau*” („Rarău”), „*Pruth*” („Pрут”), „*Heimatstadt*” („Orașul natal”), „*Erfahrung III*” („Experiență III”), „*Das Dorf Sonntag*” („Satul Duminică”), „*Das Erbe I*” („Moștenire I”).

Cercetând opera Rosei Ausländer, Tymofiy Havryliv a ajuns la concluzia că ținutul natal a fost foarte important pentru poetă. În perioada când Ausländer era departe de Bucovina, versurile despre Cernăuți erau de importanță vitală pentru autoare. Bucovina era un spațiu identitar pentru ea, un logos al Eului și „autoarea trebuia din nou și din nou să revină acasă, pentru... a redescoperi și a confirma sensul existenței”⁵.

Din punctul nostru de vedere, poezia-memorie nu ține doar de trecutul poetei, ci reprezintă o reflecție despre toposul imaginar creat din cuvintele din trecut – toate laolaltă creează patria imaginară. De exemplu, în poezia „*Nimeni*” este prezent elementul refugiului Eului liric: „*Sunt regele Nimeni / am un regat al nimănui / în buzunar // Cu un pașaport străin / călătoresc printre mări // Valule, ai ochi albaștri / ochi negri / toți sunt incolori // Pseudonimul Nimeni / este total legitim // Nimeni nu știe / că eu sunt rege / și că port în buzunar / o țară fără de casă*”⁶.

Făcând abstracție de titlul „*Nimeni*”, menționăm că poeta este de părere că existența departe de casă este similară cu inexistența. Eul poetic se consideră un rege al nimicului, un nimeni asemănător cu Odiseu în peștera ciclopului, care a spus că

este un „nimeni”. Datorită comparației cu Odiseu, regatul nimănu obține o conotație pozitivă, poeta încearcă să se autosalveze de o inevitabilă dispariție spirituală. Eul poetei călătorește în timp și în spațiu cu un pașaport străin și se simte străin. Această țară fără de casă, purtată în buzunar, este o invenție clară, dar și necesară.

Într-un alt poem, „*Albie*”, „pământul matern” devine un spațiu al siguranței și liniștii: „*Patria mea a murit / ei au înmormântat-o / în focuri // Trăiesc în albie - / în cuvânt*”⁷. Patria din prima strofă nu poate fi percepută în afara albiei din strofa a doua. În timp ce patria reală este îngropată în focuri, patria imaginară devine tot mai actuală. Autoarea se referă la organizatorii Holocaustului, care au îngropat patria și au determinat refugiul și singurătatea.

Poeta de asemenea folosește cuvântul german „Mutterland” în sensul albiei sufletești, cuvânt apropiat ca sens de „Muttersprache”, adică de limba maternă. Cu alte cuvinte, Ausländer trăiește în interiorul logosului, în interiorul limbii materne. E de menționat că, aflându-se în SUA, o vreme nu a scris versuri. Apoi, începe să scrie în limba engleză. Autoarea consideră pierderea limbii drept o pierdere ireversibilă a patriei. Cuvântul devine casa sufletului refugiat.

Încă o demonstrație a faptului că Bucovina este nu numai o amintire ideatică, ci o adevărată patrie sufletească a poetei, este versul „*Satul Duminică*” („*Das Dorf Sonntag*”), în care trecutul se întâlnește cu prezentul⁸. Satul imaginar poartă un nume străniu – *Duminică*. Poeta construiește două dimensiuni paralele: dimensiunea cronologică (duminică – ultima zi a săptămânii la creștini și prima zi a săptămânii la iudaisti) și dimensiunea topologică (satul inventat). Satul se află după un mare perete al zilei de luni, adică Eul poetic se află în afara acestei localități. Peretele simbolizează timpul trecut. Acest sat, de fapt, nu mai există. În prima strofă autoarea scrie că satul se numește *Duminică* (în limba română). Poeta păstrează acest nume românesc într-un text german, ceea ce simbolizează perioada interbelică, când Bucovina era în componența României. Acum satul se află după un mare perete, adică a rămas în trecut. Rose Ausländer întitulează poemul „*Sonntag*”, subliniind că amintirile despre acea perioadă sunt totuși germane.

Eul liric depășește toate barierele cronologice și ajunge în satul imaginar. Această călătorie în satul din trecut este posibilă doar în versuri. Poeta adaugă la imaginile din trecut elemente noi: „*Iau cu mine muntele iubit / Rarău / și o țigancă*” („*Ich bringe meinen Lieblingsberg mit / den Rareu / und die Ziegenerin*”⁹). Faptul că Eul liric poate să ia cu sine muntele Rarău din sudul Bucovinei arată că acest sat este cu adevărat unul fantastic. Eul încearcă să reconstruiască spațiul din trecut cu ajutorul memoriilor, adunându-le laolaltă. Satul Duminică este un sat compus din amintiri și invenții, un sat al refugiului poetic. Țigancă are rolul de a spune cum va fi viitorul, așadar poeta speră că în baza trecutului va fi mai clară și mai simplă ziua de mâine. Identitatea nouă se bazează neapărat pe identitatea de odinioară. Numele satului de asemenea indică atemporalitatea desfășurării evenimentelor din poem, deoarece nu știm despre care anume duminică se spune. Poeta se tot întoarce în trecut pentru a vedea viitorul, iar din viitor își tot dorește o revenire la vremurile de cândva.

În poemul *Bucovina II* găsim noi elemente ale amintirilor despre ținutul natal. Sunt patru poeme care au fost intitulate *Bucovina* și fiecare poartă un număr: I, II, III, IV. „*Bucovina II // Landșaftul / care m-a creat // cu mâinile râurilor / cu părul pădurilor / cu dealurile murelor / negre ca mierea // Cântece înrudite / în patru limbi*

/ în vremuri de restriște // Dezlegând cosițele / anii trec fulger / ajungând pe malul înecat¹⁰.

Landşaftul din acest poem are caracteristici antropomorfe evidente. Acesta are puterea creației. Pământul natal este supranatural în imaginația poetei. Criticul literar Jutta Kristensson consideră că Rosa Ausländer este nevoită să reinventeze landşaftul cultural de cândva, acest act literar are loc cu ajutorul cuvintelor¹². Logosul primordial o ajută să se regăsească.

În cea de a doua strofă a poemului *Bucovina II* landşaftul este descris de la înălțimi. Spațiul este analizat cu ajutorul unor metafore inedite, a unor comparații de zile mari. Cititorul află că dealurile erau pline de mure, iar acest tablou, în mare parte – să recunoaștem – nu este integru, ci fragmentar. În strofa „*Cântece înrudite / în patru limbi / în vremuri de restriște*” se descrie situația social-politică din Bucovina. Ce-i drept, nu este clar despre care perioadă istorică amintește poeta. Nu excludem că se evidențiază multiculturalismul bucovinean în general, fără să se refere la vreo perioadă istorică. Amintim în acest context și alte strofe similare de Rose Ausländer: „*Viersprachenlieder*” („cântece în patru limbi” în „*Bukowina III*”), „*Vierliederland*” („meleg cu patru piese” în „*Bukowina IV*”) „*Vier Sprachen / verständigen sich*” („patru limbi / discută între ele” în „*Czernowitz vor dem Zweiten Weltkrieg*” („*Cernăuți în preajma celui de al Doilea Război Mondial*”). Autoarea amintește despre vremuri de restriște, adică despre cataclisme social-politice, despre războaie, lupte, revoluții. Un rol anumit în poeme îl joacă aspectul fonetic. Identificăm aici asonanțe și aliterații, mai ales în strofele II și III.

Analizând poemele Rosei Ausländer consacrate ținutului natal, constatăm că Bucovina a determinat în mod direct creația autoarei. Poeta a trecut prin Holocaust, prin trei ani de ghetou cernăuțean, însă nu a ales tăcerea, ci a ales mediația poetică. Ea a continuat să creadă în forța creatoare și în logosul absolut.

Traducere din limba ucraineană de Marin Gherman

NOTE

1. Rose Ausländer, *Timpul fenixului. Versuri și proză*, Coordonator și traducător – Petro Rîhlo, Cernăuți, Editura Knihî-XXI, 2011, p. 318.
2. Rose Ausländer, *Die Nacht hat zahllose Augen. Prosa*, Frankfurt a. M., Fischer Taschenbuch Verlag, 2001, p. 96.
3. Petro Rîhlo, *Șibbolet. Poșuki evreiskoi identycinosti v nimețkomovnoi poezii Bucovini*, monografie științifică, Cernăuți, Editura Knihî-XXI, 2008, p. 23.
4. Peter Motzan, *Die ausgegrenzte Generation*, in „Deutsche Literatur in Rumänien und das dritte Reich”, München, IKGS, 2003, p. 223.
5. Hartmut Merkt, *Poesie in der Isolation. Deutschsprachige jüdische Dichter in Enklave und Exil am Beispiel von Bukowiner Autoren seit dem 19. Jahrhundert. Zu Gedichten von Rose Ausländer, Paul Celan und Immanuel Weißglas*, Wiesbaden, Harrassowitz Verlag, 1999, p. 59.
6. Tymofiy Havryliv, *Identitäten in der österreichischen Literatur des XX. Jahrhunderts*, Lviv, VNTL-Klasyka, 2008, p. 45.
7. Rose Ausländer, *Wir pflanzen Zedern. Gedichte*, Frankfurt a. M., Fischer Taschenbuch Verlag, 2005, p. 99.
8. *Ibidem*, p. 183.

9. *Ibidem*, p. 96.
10. *Idem*.
11. Rose Ausländer, *Timpul fenixului...* op. cit., p. 132.
12. Jutta Kristensson, *Identitätssuche in Rose Ausländers Spätlyrik: Rezeptionsvarianten zur Post-Schoah-Lyrik*, Frankfurt am Main, Peter Lang Verlag, 2000, p. 133.

SUMMARY

Rose Ausländer had been among the last generation of German-writing poets, literary formed within multicultural Bukovina. It is worth mentioning that, the author had become known in the world literature only close to the end of her life. The poet had written for many years before becoming acknowledged writer during interwar period. The cultural, historical and literary context of the city of Cernăuți had been an important factor for the establishment of Rose Ausländer as a poet.

The topic of motherland, Cernăuți and Bukovina, the irrecuperable loss of her own native estate, had been thoroughly researched by the literary critics. The literary and historical context had been of crucial significance to the author. Rose Ausländer wrote that, Bukovina had been a space of inspiration for her, for her memories, a space which influenced her life and work. Analyzing some poems, dedicated to the native estate of Rose Ausländer's, one can surely state that Bukovina had marked her creation directly. The poet had survived Holocaust, doing 3 years of ghetto in Cernăuți, yet didn't choose to remain silent, picking poetry as main activity instead. She never seized believing in the force of creation and the absolution of the logos.

MANUSCRISUL LUI ARON PUMNUL ÎN BIBLIOTECA UNIVERSITĂȚII DIN CERNĂUȚI

Vladimir Acatrini*
Cernăuți

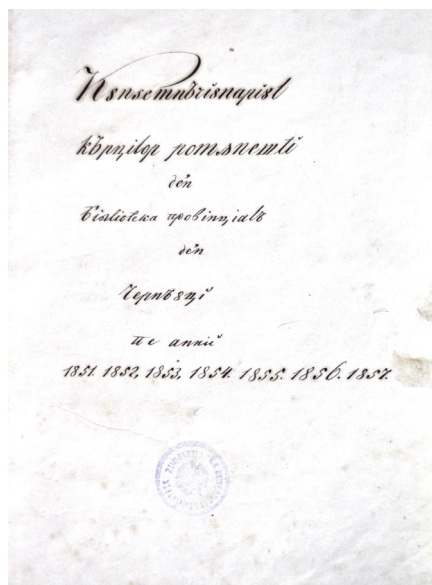
Biblioteca Universității din Cernăuți este una dintre cele mai importante centre de cultură și știință, inclusiv de cultură și știință românească, în spațiul nord-bucovinean. Istoria fondării acestei biblioteci prezintă interes, atât prin vechimea ei, cât și prin modul cum a luat ființă.

Încă în 1848, sub influența revoluționarilor din Moldova aflați în refugiu la Cernăuți, cunoscutul filoromân cavalerul Umlauff, președintele Tribunalului din Cernăuți și directorul studiilor filozofice la Gimnaziul German din capitala Bucovinei, într-un raport adresat Ministerului Instrucțiunii din Viena cerea „crearea unei Biblioteci naționale în limba română”.

Între anii 1849-1853 baronul Adalbert Henniger, guvernatorul Bucovinei, care a jucat un rol important în dezvoltarea culturii și învățământului din Bucovina, a întreprins o încercare nereușită de a înființa la Cernăuți o bibliotecă publică. La 26 august 1850 Adalbert Henniger adresase o circulară cu Nr. 16019¹ către toate autoritățile de stat și comunele din Bucovina, invitându-le să contribuie cu sume de bani pentru înființarea unei biblioteci publice în Bucovina la Gimnaziul Superior de Stat din Cernăuți². Pentru deschiderea și funcționarea bibliotecii era necesară suma de 1000 de florini. Acest

apel, însă, n-a avut succesul dorit. S-a colectat doar o sumă neînsemnată de 22 de fl., monedă convențională, care a fost transmisă corpului profesoral de la liceu. Acest rezultat a demonstrat că populația de la țară nu avea mare simpatie și interes pentru înființarea, respectiv, completarea unei biblioteci la Liceul German din Cernăuți.

Adalbert Henniger intrase, totodată, în tratative și cu boierimea țării care era pe atunci preponderent moldovenească și se afla sub influența covârșitoare a familiei Hurmuzaki, de la care se aștepta la un sprijin mai substanțial³. Intelectualii din Bucovina erau lipsiți de mijloace pentru a-și procura cărți, iar colecțiile (bibliotecile

* **Vladimir Acatrini** s-a născut în 1988, satul Băhrinești, regiunea Cernăuți. A absolvit Facultatea de Istorie a Universității din Cernăuți. În prezent este bibliotecar la Biblioteca Universității din Cernăuți, Secția de Cultură și Educație. Colaborează la biblioteca de carte românească din Cernăuți „Glasul Bucovinei”. Autor de studii istorice în reviste de specialitate.

personale) moștenite sau procurate ocazional, corespunzând studiilor posesorului, se găseau doar la cei mai de seamă cărturari.

Mai târziu, după refuzul categoric al autorităților de stat de a sprijini această inițiativă, ideea a fost preluată de un grup de cărturari români autohtoni, adunați în jurul bătrânului Eudoxiu Hurmuzaki, dintre care îl amintim pe protomedicul Moldovei Mihai Zotta⁴, moșierul din Ocna, care organizează o colecție de bani între moșierii bucovineni. În scurt timp s-a adunat suma necesară de 1000 de fl. care a pus „întâia temelie” pentru înființarea bibliotecii, ceea ce i-a încurajat și i-a îndemnat și pe alții să contribuie la această acțiune nobilă.

Printre donatorii de valoare menționăm: baronul Ion Musteață, cavalerul Iacob de Mikuli și Enrik de Mikuli, baronii Nicolai și Otto Petrino, contele Luis Logotheti, doctorul Cristof de Petrovici, moșierul Iordachi Vasilco și cavalerul Alexandru de Costin.

Asocierea în Bucovina a bibliotecii publice pag. 11
sau mijlocul de achiziție al bibliotecii.

nr. înscr.	Titula Bibliotecii 1851.	no. înscr.	no. înscr. înscr. înscr.	no. înscr.
1	Baronul Ion Musteață, moșierul din Ocna, care organizează o colecție de bani între moșierii bucovineni. În scurt timp s-a adunat suma necesară de 1000 de fl. care a pus „întâia temelie” pentru înființarea bibliotecii, ceea ce i-a încurajat și i-a îndemnat și pe alții să contribuie la această acțiune nobilă.	1	1	1000
2	Baronul Ion Musteață, moșierul din Ocna, care organizează o colecție de bani între moșierii bucovineni. În scurt timp s-a adunat suma necesară de 1000 de fl. care a pus „întâia temelie” pentru înființarea bibliotecii, ceea ce i-a încurajat și i-a îndemnat și pe alții să contribuie la această acțiune nobilă.	1	1	1000
3	Baronul Ion Musteață, moșierul din Ocna, care organizează o colecție de bani între moșierii bucovineni. În scurt timp s-a adunat suma necesară de 1000 de fl. care a pus „întâia temelie” pentru înființarea bibliotecii, ceea ce i-a încurajat și i-a îndemnat și pe alții să contribuie la această acțiune nobilă.	1	1	1000
4	Baronul Ion Musteață, moșierul din Ocna, care organizează o colecție de bani între moșierii bucovineni. În scurt timp s-a adunat suma necesară de 1000 de fl. care a pus „întâia temelie” pentru înființarea bibliotecii, ceea ce i-a încurajat și i-a îndemnat și pe alții să contribuie la această acțiune nobilă.	1	1	1000
5	Baronul Ion Musteață, moșierul din Ocna, care organizează o colecție de bani între moșierii bucovineni. În scurt timp s-a adunat suma necesară de 1000 de fl. care a pus „întâia temelie” pentru înființarea bibliotecii, ceea ce i-a încurajat și i-a îndemnat și pe alții să contribuie la această acțiune nobilă.	1	1	1000
6	Baronul Ion Musteață, moșierul din Ocna, care organizează o colecție de bani între moșierii bucovineni. În scurt timp s-a adunat suma necesară de 1000 de fl. care a pus „întâia temelie” pentru înființarea bibliotecii, ceea ce i-a încurajat și i-a îndemnat și pe alții să contribuie la această acțiune nobilă.	1	1	1000
7	Baronul Ion Musteață, moșierul din Ocna, care organizează o colecție de bani între moșierii bucovineni. În scurt timp s-a adunat suma necesară de 1000 de fl. care a pus „întâia temelie” pentru înființarea bibliotecii, ceea ce i-a încurajat și i-a îndemnat și pe alții să contribuie la această acțiune nobilă.	1	1	1000
8	Baronul Ion Musteață, moșierul din Ocna, care organizează o colecție de bani între moșierii bucovineni. În scurt timp s-a adunat suma necesară de 1000 de fl. care a pus „întâia temelie” pentru înființarea bibliotecii, ceea ce i-a încurajat și i-a îndemnat și pe alții să contribuie la această acțiune nobilă.	1	1	1000
9	Baronul Ion Musteață, moșierul din Ocna, care organizează o colecție de bani între moșierii bucovineni. În scurt timp s-a adunat suma necesară de 1000 de fl. care a pus „întâia temelie” pentru înființarea bibliotecii, ceea ce i-a încurajat și i-a îndemnat și pe alții să contribuie la această acțiune nobilă.	1	1	1000
10	Baronul Ion Musteață, moșierul din Ocna, care organizează o colecție de bani între moșierii bucovineni. În scurt timp s-a adunat suma necesară de 1000 de fl. care a pus „întâia temelie” pentru înființarea bibliotecii, ceea ce i-a încurajat și i-a îndemnat și pe alții să contribuie la această acțiune nobilă.	1	1	1000
11	Baronul Ion Musteață, moșierul din Ocna, care organizează o colecție de bani între moșierii bucovineni. În scurt timp s-a adunat suma necesară de 1000 de fl. care a pus „întâia temelie” pentru înființarea bibliotecii, ceea ce i-a încurajat și i-a îndemnat și pe alții să contribuie la această acțiune nobilă.	1	1	1000
Suma Bibliotecii a 1000 de fl. din 1851		10		

Asocierea în Bucovina a bibliotecii publice pag. 11
sau mijlocul de achiziție al bibliotecii.

nr. înscr.	Titula Bibliotecii 1851.	no. înscr.	no. înscr. înscr. înscr.	no. înscr.
1	Baronul Ion Musteață, moșierul din Ocna, care organizează o colecție de bani între moșierii bucovineni. În scurt timp s-a adunat suma necesară de 1000 de fl. care a pus „întâia temelie” pentru înființarea bibliotecii, ceea ce i-a încurajat și i-a îndemnat și pe alții să contribuie la această acțiune nobilă.	1	1	1000
2	Baronul Ion Musteață, moșierul din Ocna, care organizează o colecție de bani între moșierii bucovineni. În scurt timp s-a adunat suma necesară de 1000 de fl. care a pus „întâia temelie” pentru înființarea bibliotecii, ceea ce i-a încurajat și i-a îndemnat și pe alții să contribuie la această acțiune nobilă.	1	1	1000
3	Baronul Ion Musteață, moșierul din Ocna, care organizează o colecție de bani între moșierii bucovineni. În scurt timp s-a adunat suma necesară de 1000 de fl. care a pus „întâia temelie” pentru înființarea bibliotecii, ceea ce i-a încurajat și i-a îndemnat și pe alții să contribuie la această acțiune nobilă.	1	1	1000
4	Baronul Ion Musteață, moșierul din Ocna, care organizează o colecție de bani între moșierii bucovineni. În scurt timp s-a adunat suma necesară de 1000 de fl. care a pus „întâia temelie” pentru înființarea bibliotecii, ceea ce i-a încurajat și i-a îndemnat și pe alții să contribuie la această acțiune nobilă.	1	1	1000
5	Baronul Ion Musteață, moșierul din Ocna, care organizează o colecție de bani între moșierii bucovineni. În scurt timp s-a adunat suma necesară de 1000 de fl. care a pus „întâia temelie” pentru înființarea bibliotecii, ceea ce i-a încurajat și i-a îndemnat și pe alții să contribuie la această acțiune nobilă.	1	1	1000
6	Baronul Ion Musteață, moșierul din Ocna, care organizează o colecție de bani între moșierii bucovineni. În scurt timp s-a adunat suma necesară de 1000 de fl. care a pus „întâia temelie” pentru înființarea bibliotecii, ceea ce i-a încurajat și i-a îndemnat și pe alții să contribuie la această acțiune nobilă.	1	1	1000
7	Baronul Ion Musteață, moșierul din Ocna, care organizează o colecție de bani între moșierii bucovineni. În scurt timp s-a adunat suma necesară de 1000 de fl. care a pus „întâia temelie” pentru înființarea bibliotecii, ceea ce i-a încurajat și i-a îndemnat și pe alții să contribuie la această acțiune nobilă.	1	1	1000
8	Baronul Ion Musteață, moșierul din Ocna, care organizează o colecție de bani între moșierii bucovineni. În scurt timp s-a adunat suma necesară de 1000 de fl. care a pus „întâia temelie” pentru înființarea bibliotecii, ceea ce i-a încurajat și i-a îndemnat și pe alții să contribuie la această acțiune nobilă.	1	1	1000
9	Baronul Ion Musteață, moșierul din Ocna, care organizează o colecție de bani între moșierii bucovineni. În scurt timp s-a adunat suma necesară de 1000 de fl. care a pus „întâia temelie” pentru înființarea bibliotecii, ceea ce i-a încurajat și i-a îndemnat și pe alții să contribuie la această acțiune nobilă.	1	1	1000
10	Baronul Ion Musteață, moșierul din Ocna, care organizează o colecție de bani între moșierii bucovineni. În scurt timp s-a adunat suma necesară de 1000 de fl. care a pus „întâia temelie” pentru înființarea bibliotecii, ceea ce i-a încurajat și i-a îndemnat și pe alții să contribuie la această acțiune nobilă.	1	1	1000
11	Baronul Ion Musteață, moșierul din Ocna, care organizează o colecție de bani între moșierii bucovineni. În scurt timp s-a adunat suma necesară de 1000 de fl. care a pus „întâia temelie” pentru înființarea bibliotecii, ceea ce i-a încurajat și i-a îndemnat și pe alții să contribuie la această acțiune nobilă.	1	1	1000
Suma Bibliotecii a 1000 de fl. din 1851		10		

La 4 mai 1851 are loc constituirea comitetului organizatoric și se lansează „Prochemarea spre donație pentru Biblioteca Țării Bucovinei”, care urma să fie administrată sub controlul Comitetului Țării. În acest scop s-a constituit un comitet provizoriu din care făceau parte guvernatorul Adalbert Henniger, Eudoxiu Hurmuzaki, profesorii Constantin Popovici și Adolf Ficker, descendent din vestigiile cronicari Miron și Nicolae Costin, boierii Ion Musteață, Nicolai și Otto Petrino ș.a.

La 17 iunie 1851 a început munca de achiziționare a cărților și a ofertelor bănești. Domnitorul Moldovei Grigore Alexandru Ghica a contribuit cu 50 de galbeni, trimiși prin ministrii săi veniți la Cernăuți ca să-l salute pe împăratul Franz Joseph în timpul vizitei lui în capitala Bucovinei la 21-27 octombrie 1851. Printre donatori trebuie să-l numim îndeosebi pe celebrul pianist cavalerul Carol de Mikuli, cel care i-a dat

lecții de pian la Șipotele Sucevei lui Ciprian Porumbescu. Maestrul a donat suma de 1030 de fl. pentru fondul Bibliotecii, cu condiția ca din acești bani să se cumpere cărți de istorie și de economie națională⁵. De asemenea și trupa teatrului german (1825-1877) a dat o reprezentare de gală pentru sporirea fondurilor. Printre ctitorii și donatorii bibliotecii se menționează și alte nume cunoscute precum: Mihalache Sturza, fostul domn al Moldovei, cu 2000 de galbeni, Alexandru Sturza Beldiman cu 1000 de galbeni.

În fondurile Arhivei de Stat a Regiunii Cernăuți se păstrează o serie de documente care consemnează că fondul de carte s-a format, de asemenea, prin donații de la autori și de la persoane particulare. Constantin Hurmuzaki, unul din fiii lui Doxachi Hurmuzaki, care locuia la Iași, trimite un stoc de 202 volume. Printre donatorii de carte îi mai amintim pe V. Alecsandri, M. Kogălniceanu, Gh. Sion, A. Pumnul, A. Hurmuzaki, Gh. Asachi, Emanuel Vârnav, E. R. Neubauer, E. Hacman, Franz Miklosich, Alfred von Arneth, Alexandru Vasilco ș. a.

O donație substanțială a venit din partea fraților Scarlat și Constantin Vârnav care au oferit casa lor din Cernăuți de pe strada Domnească (astăzi O. Kobyleanska, nr. 41) pentru adăpostirea noii biblioteci. Aceasta a fost deschisă publicului cititor la 10 noiembrie 1852, având un stoc de 471 de volume. Această bibliotecă era destinată publicului cernăuțean și din întreaga Bucovină, pentru „a deștepta și încuraja interesul pentru o cultură mai superioară”.

Primul director al bibliotecii a fost eruditul Eusebie Popovici, după care au urmat Alecu Hurmuzaki, Iacob Vorobchievici, Aron Pumnul, Ernst Rudolf Neubauer și Ion G. Sbiera.

An de an stocul de cărți sporea prin achiziții și donații, dintre care cele mai însemnate au fost: donația lui Eudoxiu Hurmuzaki cu 1230 de volume și donația lui Ion Mustață cu 600 de volume. Astfel la 1875, când a fost inaugurată Universitatea din Cernăuți și Biblioteca Țării trece în subordonarea ei, stocul de cărți atingea numărul considerabil de 31306 volume.

Trebuie să menționăm, că astăzi în depozitele bibliotecii universitare se păstrează și un bogat fond documentar de arhivă privind activitatea ei în perioada austriacă și cea românească. Aici, spre satisfacția specialiștilor în domeniu, a fost depistat și un document deosebit de valoros, scris de mâna marelui cărturar român Aron Pumnul. Este vorba de *Cunsemnăciunariul cărților românești den Biblioteca provincială den Cernăuți pe anii 1851, 1852, 1853, 1854, 1855, 1856, 1857*, care, de fapt, este un inventar ce cuprinde toate cărțile românești primite și înregistrate în Biblioteca Țării pe anii 1851-1853, deși în titlul lui sunt trecuți și anii 1854-1857.

Documentul este format din 6 foi scrise față și verso (paginile 11-19) și o foaie cu titlul inventarului, foi care sunt legate într-un tartaj din carton sub formă de carte-registru. Textul propriu-zis este scris de mâna lui A. Pumnul cu litere chirilice, iar fiecare pagină, după titlul inventarului („*Cunsemnăciunea cărților românești în șirul cronologic al primiciunii*”), mai cuprinde numărul de ordine („numărul primiciunii spețial”), numărul general de înregistrare („numărul primiciunii general”), numele autorului și denumirea cărții („titlul cărților”), numărul de volume („tomi”), numărul de exemplare („esîmplarie”) și prețul dat în florini și creițari. În cazul când cartea este donată, în locul prețului este scris numele donatorului, dar numai pentru cărțile înregistrate pe anul 1851 și 1852, fiindcă pentru anul 1853 la această rubrică nu se fac însemnări. În document a mai fost introdusă în perioada interbelică o foaie pe care a

fost reluat titlul inventarului cu caractere latine, la care s-au mai adăugat, se pare de mâna lui Eugen I. Păunel, și cuvintele „E manuscris a lui Aron Pumnul”.

Inventarul cuprinde 134 de titluri de carte și este repartizat pe ani în felul următor: 1851-24, 1852-19 și 1853-91. Pentru a ne face o imagine despre cărțile introduse în acest inventar vom prezenta numai câțiva autori, titlul cărților și numele donatorilor în cazurile necesare. În primul rând ne vom opri la câteva cărți care au văzut lumina tiparului la Cernăuți. Cartea de la nr. 13 – Șt. Tarnoviețchi, *Catehismul cristianesc*, Cernăuți, la ed. Exhart, 1849, precum și cea de la nr. 14 *Catehizis mic*, Cernăuți, la ed. Exhart, 1804 – sunt primite în dar de la Rusanda Zotta; iar cele de la nr. 18 – *Cartea de pravile (austriace) asupra faptelor rele*, Cernăuți, la ed. Exhart, 1807 și nr. 19 (213) – *Cartea legilor pravilelor de obște, austriace*, Cernăuți, la ed. Exhart, 1812 sunt dăruite de arhimandritul Bendevschi.

Nsmbrul pariuzării		Titlu	Tom m volum prie	Anul prie
Sec 21	4c ne pal			
		<i>Witla Kbrzilor 1853</i>		
		<i>Sema Spbruză a Tomilor no 1853.</i>	11.	
30.	60.	<i>Uocnap, Apon, Xil, Bokna d'lepiă spanyčez čskopemti, la Lincop. d. Laba 1840. 1841.</i>	2.	1.
31.	61.	<i>Neršliri, bokas. de laude boporele Spbruzme perpimite, čskopemti, Lincop. koleq. 1848.</i>	1.	1.
32.	62.	<i>Etiade, bokas. de bopore Spbrine, čskop mt., an Lia. D. Etiade. 1847.</i>	1.	1.
33.	63.	<i>Stamat; dikaj. Hepm. pom. Jani, la 63, rišuvil pomon, 1851. 1852.</i>	1.	1.
34.	65.	<i>Maiop U. istopica včnsp. Anračstol pomn nilop ven Parica, d. de Mladinsk, čsda An Lincop. Stribopšilq ū 1834.</i>	1.	1.

Cea mai mare parte din cărțile introduse în inventar, au apărut la Iași („la institutul Albinei”, „la cantora foaii sătești”, „în tipografia Mitropoliei”, „tipografia Buciumului român” etc.), unde locuiau adevărații prieteni și susținători prin donații ai bibliotecii cernăuțene. Menționăm aici câțiva autori și cărți cum ar fi: o carte de Antioh Cantemir, *Satire*, traduse de A. Donici și C. Negruți, 1844 (nr. 20); trei cărți ale lui Vasile Alecsandri, dăruite de autor – *Balade*, partea I, 1852 (nr. 25), *Creditorii*, 1845 (nr. 105), *Nuntă țărănească*, 1848 (nr. 118); cinci volume ale lui Gheorghe Asachi – *Fabule*, 1844 (nr. 32 și nr. 47), *Elemente de matematică*, 1837 (nr. 36), *Pedagogul* (traducere după August von Kotzebue), 1839 (nr. 38), *Mirtil și Hloe*, 1840 (nr. 43); trei cărți de Gheorghe Sion – *Cesurile de mulțămire*, 1844 (nr. 29), *Ahile* (traducere după Athanasie Christopoulos), 1843 (nr. 35), *Moartea lui Socrate* (traducere după Alphonse de Lamartine), 1847 (nr. 41); două cărți de Dimitrie Cantemir – *Hronicul Romano-Moldo-Vlahilor* (de fapt introdus în inventar cu titlul *Cronicul Moldo-Vlahilor*), 1835, 1836, (nr. 55) și *Descrierea Moldovei*,

1851 (nr. 56). La nr. 3 este înregistrată traducerea din germană efectuată de Andrei Mureșanu a lucrării lui Chr. F. Salzman și Karl Han *Icoana creșterii rele cu mijloace de a o face și mai rea*, apărută la Brașov în 1848, operă foarte populară la vremea respectivă pentru educarea copiilor.

Documentul prezentat, scris de mâna unei personalități de frunte a istoriei românilor, este deosebit de prețios și merită să fie studiat pentru a înțelege mai bine efortul depus de Aron Pumnul, atât la conservarea și la înregistrarea acestui patrimoniu științific, cât și pentru posibilitatea de a cunoaște mai profund cărțile românești achiziționate și păstrate cândva în biblioteca cernăuțeană. Știind faptul că la Arhiva de Stat a Regiunii Cernăuți se păstrează o copie completă a acestui document (sunt trecute și cărțile achiziționate în anii 1854-1857), credem că ar fi binevenită chiar publicarea acestui inventar („consemnațiune”), atât pentru valoarea lui științifică și culturală, cât și pentru posibilitatea de a verifica câte din acele cărți au mai rămas astăzi în Biblioteca universității cernăuțene.

NOTE

1. Constantin Mandicevski, *Întemierea Bibliotecii Țării*, în „Junimia literară”, Cernăuți, 1931, nr. 9-12, p.263.
2. Mircea Irimescu, *Societatea pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina (1862 -2012) la 150 de ani*, București, Editura „Septentrion”, 2012, Vol. I, p. 397.
3. *Ibidem*, p. 264.
4. Zotta Mihai, născut la 15.10.1800 la Chiseleu districtul Coțmani, a murit în aprilie 1864 la Cernăuți. Și-a făcut studiile secundare la Cernăuți, a urmat cursurile Facultății de Medicină la Lemberg pe care le finalizează la Viena (1826). În 1827 se stabilește la Iași în calitate de medic al orașului între anii 1829-1831, unde s-a remarcat prin bogatele sale cunoștințe în domeniul medicinei practice și prin înaltele însușiri organizatorice. Între anii 1831-1833 a fost promedic al Moldovei. În 1830 a înființat împreună cu Iacob Cihac „Cercul de Lectură Medicală”, devenind primul lui președinte. În 1833 a înființat Societatea Medicilor și Naturaliștilor din Iași. Numit în 1831 protomedic al Principatului Moldovei, și-a adus contribuția la înființarea Muzeului de Istorie Națională din Iași (1834). Totodată a mai studiat și calitățile apelor minerale din Moldova. Șederea lui la Iași a fost temporală. S-a întors în Bucovina, unde avea de administrat o frumoasă proprietate funciară rămasă de la părinți. În 1851 se stabilește la Cernăuți. Dărz luptător pentru emanciparea național-culturală a românilor bucovineni, cavalerul Mihai de Zotta la 1 mai 1862 a fost ales primul președintele al Reuniunii Române pentru Lectură din Cernăuți (viitoarea Societate pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina), avându-i în comitetul de conducere pe Alecu Hurmuzaki – vicepreședinte, Ion Gh. Sbiera – secretar, Ion Calinciuc, Aron Pumnul, Alexandru Costin și Leon Ciuperovici – membri fondatori. La înființare Reuniunea Românilor număra 183 de membri, iar peste un an numărul lor a ajuns la 221. Medicul Zotta s-a aflat în perioada 1862-1863 în fruntea Reuniunii care în 1865 avea să-și schimbe denumirea în Societatea pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina. Fiind bolnav în ultimii ani, de activitatea societății, al cărei scop primordial a constat în promovarea culturii în limba română, s-a ocupat mai mult vicepreședintele ei Alecu Hurmuzaki.
5. *Ibidem*, Constantin Mandicevski, p. 265.

SUMMARY

The University library in Cernăuți is one of the most important centres of culture and science, including the Romanian culture and science within the North Bukovinian geospace. The history of the foundation of the above mentioned library presents an interesting topic, both in terms of its existence and establishment.

Nowadays, a vast documentary archive fund, containing its activity during the Austrian and Romanian periods, has been stored within the archive of the library. Much to the satisfaction of the domain researchers, a rare and valuable document, written by hand of the famous Romanian scholar Aron Pumnul has been discovered amongst the inventory of all Romanian books received and registered within the State Library during the years of 1851-1853, as well as 1854-1857, as its title states. The inventory consists of 134 book titles and distributed by years in the following way: 1851-24, 1852-19 and 1853-91.

The presented manuscript, created by a leading Romanian historical personality, is of a high value and deserves to be studied in order to reveal the effort taken by Aron Pumnul, both for the sake of conservation and registration of the scientific patrimony, as well the possibility to more thoroughly understand the acquired Romanian books, once obtained and stored within the library of the city of Cernăuți.

BUCOVINA – VECHILE NOASTRE ICOANE

**Dorin Popescu
Constanța**

Când spun *Bucovina* mă gândesc de îndată, pe bună dreptate, la un tărâm mitic locuit de eroi și legende, la *nordul poveștilor noastre*. Păduri de fag și dealuri scăldate în splendoarea verdelei puternic ori munți copleșiți de omăt și rămași fără strajă de aproape un veac.

Așa cum Basarabia este, în registru simbolic, poezia și muzica noastră, Bucovina este deopotrivă epica sa tragică, pictura și icoana sa, culoarea și martiriul.

Este culoare peste tot în Bucovina, de la verdele și galbenul holdelor de grâu, care îți taie răsuflarea, venind de pe drumul Sucevei, de la albastrul apei din lacuri și locuri până la portocaliul și roșul aprins al *șindrilișelor* din Dranița. Iar această culoare a Bucovinei este, în fapt, pictura sa.

Este și martiriu în Bucovina, suferință și tragic. Martiriul însoțește toată istoria Bucovinei, cu deosebire parcă în ultima sută de ani, de la nord la sud, de la gropile comune de sub pădurile din Fântâna Albă, Lunca sau Mahala, unde sute de români odihnesc în trecerea lor curajoasă spre Țară până la eroii din cătune care și-au lăsat oasele în Siberia. Acest martiriu face din Bucovina noastră icoană, nu doar pentru că acolo își va fi ales să moară sau să odihnească Ștefan.

Este și martiriu și credință și icoană acolo, în Bucovina, unde clopotele noastre nu au bătut niciodată moartea lui Dumnezeu, nici măcar atunci când românilor de acolo li se smulgeau limbile din guri spre a nu mai vorbi românește, precum poetului Ilie Motrescu.

Când spun *Bucovina* mă gândesc la farmecul și suferința istoriei noastre, în care încap deopotrivă catedrale, muzici superioare, îngeri căzuți pictați pe icoane, costume populare, ouă încondeiate și liniile drepte ale pășunilor pe dealuri.

O emoție fără nume mă încearcă de fiecare dată când trec pe sub porticul Mănăstirii Putna, în care, de peste o jumătate de veac, odihnesc fără somn voievozii din legendele pe care le citeam în biblioteca generoasă a părinților mei. Un cântec din taberele școlare de odinioară (*Luați-vă-n brațe copiii, / Dați-le sfânta poveste / Cum că mormântul lui Ștefan / Leagăn al neamului este*) se îngână blând și mereu cu magia fără seamăn a poemului liturgic *Când au fost să moară Ștefan*, de care te îndrăgostești pentru totdeauna îndată ce îl auzi.

Cu Ștefan începe Bucovina, din povestea Putnei până în codrii Volocăi, unde urmașii săi se adună și astăzi – la stejarul pe umerii căreia *s-a așezat și stă pământul Moldovei*.

Și dacă Bucovina n-ar fi început totuși paradigmatic cu Ștefan, ar fi avut încă uriașe alte șanse de mit întemeietor, de la bisericuțele pictate și albastrul de Voroneț la *Balada* lui Porumbescu sau la expresia imediată a alternanței deal-vale, spațiu-matrice al culturii noastre, imaginat odinioară de Blaga.

Când spun *Bucovina* mă gândesc la sfinții de pe picturile exterioare ale bisericuțelor noastre de acolo, deteriorate de vânturile de miazănoapte și de risipa noastră de lene în a ne proteja sfinții de pe pereții lor (Noica spunea undeva că „*ne mor sfinții pe păreți și în suflețe pentru că nu îndrăznim*”), însă și la sfinții noștri în viață, românii din nordul și deopotrivă din sudul ei, fără de care poporul meu n-ar fi avut niciodată liniște în nord. Fără de care poporul meu n-ar fi avut niciodată nord.

Nu sunt deloc puține motivele pentru care îi înțeleg și iubesc pe românii din nordul Țării mele. Felul lor mândru, satele lor rânduite și așezate, de gospodari, liniștea că sunt acasă dintotdeauna și că urmașii lor încă aleg să rămână acolo mereu, căldura caselor iarna, florile mereu proaspete de la statuia lui Eminescu, vorba românească din piețele în care căutam flori, horele îndelungi și portul popular din concerte, copiii îmbrăcați în ii la sărbători... Nu sunt sate mai bine rânduite în toată Ucraina decât satele de români din nordul Bucovinei și Maramureș. Nu sunt gospodari mai vrednici în toată Ucraina decât românii noștri din nordul Bucovinei și Maramureș. Dragostea lor pentru ceea ce este românesc, de la limbă la icoane, de la carte la cântec, fără egal în România *de dincoace*, (îmi) produce neconținut emoție.

Când spun *Bucovina* mă gândesc că o am mereu în casă, întrupată în soția mea și în copiii noștri născuți (crescuți) acolo. Când spun *Bucovina* mă gândesc la ceea ce se spunea despre noi, cândva, în Cernăuțiul magic – „*E frumoasă Bucovina / Cu Dorin și cu Dorina*”. Când spun *Bucovina* mă gândesc la copiii noștri – unul dintre ei, Ștefan, celălalt – Alexandru: nume emblematice pentru destinul și istoria Bucovinei/ Moldovei, cărora li se adaugă Gloria, ca speranță simbolică într-un destin mai blând pentru nordul, rece astăzi, al Bucovinei istorice...

Însă chiar și dacă n-aș fi avut Bucovina în casa mea, anii mei de Cernăuți n-ar fi ieșit oricum niciodată din povestea iubirii pentru nord. În casa noastră încă e loc generos pentru poveștile Bucovinei, de la Prutul care curge la câteva zeci de metri de casa părintească a soției mele (cu sârmă ghimpată așezată încă în albia lui) la mormântul unchiului nostru, Ilie Gârșcan, dascăl de țară, erou modest peste care destinul a trecut cu tancul fără să îl zdrobească.

În casa noastră vor trăi mereu poveștile nordului Bucovinei, văzute și trăite acolo, într-o geografie simbolică, de la Crasna la Oprișeni, de la Hliboca la Voloca, de la Fântâna Albă la Sinăuți, de la Storojineț la Igești, de la Bahrinești la Boian, de la Ostrița la Mămăliga etc.

Când spun *Bucovina* mă gândesc la dascălii din școlile românești care predau, în nord, limba română după catalog și programe chirilice; însă și la nevoile de limbă maternă ale ucrainenilor din sud, egale nevoilor de limbă maternă ale românilor din nord.

Când spun *Bucovina* mă gândesc la dascălii din școlile românești care predau, în nord, istorie după manuale în care citesc despre părinții lor că ar fi fost *ocupanți*. Când spun *Bucovina* mă gândesc la ghidul cetății Hotin, care are mereu pregătite

istorii alternative – românească pentru români, ucraineană pentru ucraineni, rusească pentru ruși etc.

Când spun *Bucovina* mă gândesc la Universitatea din Cernăuți, dar deopotrivă la cea din Suceava, reperi academice uriașe ale unei lumi în declin. La cimitirul din Cernăuți, în care odihnesc alături academicieni și preoți, învățători și militari, scriitori și plugari, sub crucile care din ce în ce mai rar îngăduie pe ele limba română.

Când spun *Bucovina* mă gândesc la Mihai Eminescu, la Liceul său din Cernăuți, la poveștile de dragoste pe care le va fi trăit aici, la mărunta stradă care îi poartă numele, la statuia sa lirică din centrul orașului și la Casa lui Aron Pumnul, cetate emblematică a limbii române, adusă la moarte clinică de neglijența și agramatismul nostru.

Când spun *Bucovina* mă gândesc la Ciprian Porumbescu, la figura sa romantică, la detenția sa din închisoarea Cernăuțului, care i-a adus tuberculoza și faima, la Societatea „Arboroasa”, la armata de îngeri care popula atunci nordul Țării, la cântecul său magic care a însoțit istoria Bucovinei în ultimul veac, dar și la strigătul lui de dinainte de moarte, emblematic pentru o întreagă generație de patrioți: „*Voi cânta Doina, să o audă și Mediterana și Mediterana să o ducă oceanului și să știe și antipozii noștri dincolo că numai un cântec e coborât din cer și acela e Doina!*” (Ciprian Porumbescu, 1882).

Mă gândesc la Ion Nistor și Iancu Flondor, la strada Domnească din Cernăuți, la familia Hurmuzăcheștilor, la țărani din sate cărați în vagoane de vite spre Siberia și Kazahstan.

Când spun *Bucovina* mă gândesc la magia care leagă Cernăuțul de Suceava, capitale încoronate ale nordului românesc de odinioară. Când spun *Bucovina* mă gândesc la magia care leagă Cernăuțul de Iași, menționate deopotrivă în premieră în Privilegiul comercial al lui Alexandru cel Bun din 1408. Când spun *Bucovina* mă gândesc la sacii de cărți în limba română din depozitele Herței, pe care copiii din România au visat zadarnic că frați de-ai lor din Herța le vor citi cu pietate, cândva.

Când spun *Bucovina* îmi amintesc că „*bucovinenii au luptat ca niște mucenici pe toate câmpurile de bătaie din Europa sub steag străin pentru menținerea, slava și mărirea asupritorilor lor și că ei drept răsplată aveau să îndure micșorarea drepturilor moștenite, isgonirea limbei lor din viața publică, din școală și chiar din biserică*” (Declarația de Unire a Bucovinei cu România de la 28 noiembrie 1918, adoptată de Congresul General al Bucovinei la 15/28 noiembrie 1918, în sala Sinodală din Cernăuți). Totodată – că atunci, în 1918, acum exact 99 de ani, bunicii mei spirituali din Cernăuți scriau că „*cel dintâiu gând al Bucovinei desrobite se îndreaptă către regatul României, de care întotdeauna am legat nădejdea desrobirii noastre*” (Declarația de Unire a Bucovinei cu România de la 28 noiembrie 1918).

Dacă este adevărat că „*poporul românesc s-a născut în momentul când spațiul-matrice a prins forme în sufletul său*” (Lucian Blaga, *Spațiul mioritic*, 1936) și dacă, într-adevăr, în plaiul bucovinean citim (ca nicăieri altundeva în Țară) imaginea imediată a infinitului ondulat „*ca orizont spiritual specific românesc*”, ne putem imagina Bucovina, spațiu al plaiului și doinei, un leagăn al felului nostru de a fi în lume.

Când spun *Bucovina*, în inima mea cântă cucul, ca în poemul-îmn al Bucovinei. Și aproape nimic din toate acestea nu s-ar fi întâmplat fără norocul de a fi poposit

cândva, la Cernăuți. De aceea, primul meu gând, astăzi, se îndreaptă către martirii Bucovinei, către trecutul ei tumultuos și magic, către eroii ei din subterane, din gropi comune, din închisori, din Siberii.

Iar gândul se mută repede către urmașii acestora, românii din comunitatea istorică autohtonă românească din nordul Bucovinei, păstrători de tradiții, iubitori de cântec și carte, de la care am învățat multe în anii mei de Cernăuți. Pentru ei, icoanele noastre din Bucovina plâng – plâng suferințele românilor din nord.

Însă tot ei, românii din nordul Bucovinei, țin icoanele neamului nostru vii. De asta scriu despre ei, cu gândul la toți Ștefanii din viața poporului meu, cu gândul și la Ștefan al meu, de acasă, cu gândul și la Ștefan cel Mare, al Putnei – pentru că văd în ei o stăruință de supraviețuire, în vatra Bucovinei, a vechilor noastre icoane.

De Ziua Bucovinei, astăzi, sunt senin și împăcat – Bucovina este pictură pentru că semeția dealurilor, casele boierești, ouăle de Paște și pasca, putnele bucovinene, portul popular, cântecul tragic al cucului vor rămâne mereu semne întemeietoare ale poporului meu.

Bucovina este icoană, la care mă închin mereu când mi-e dor. Iar această icoană va rămâne mereu vie câtă vreme vor crede în ea frații mei, românii bucovineni, dintr-un nord ce ne ridică, imperial, istoria spre cer.

ȘAH-MAT, DOMNULE PREȘEDINTE!

Dorina Popescu
Constanța

Motto, sau un fel de... De fiecare dată Sfânta Marie Mică, Hramul din satul natal, se lasă în casa părinților mei cu masă îmbelșugată, invitați de suflet și ecou de cor bisericesc. Distanța geografic-generoasă dintre mine și ei creează inconveniente în a mă lăsa să fiu parte, fizic, din lumea în care am crescut. Iar aici, ca prin magie, intervine spiritul de mamă și bunică ce face posibil un coșuleț cu merinde și dor, tocmai în gara orașelului în care mi-am aruncat ancora. Ciocolata, ca de fiecare dată, este nelipsită! O rup în trei: *Una ție – Ștefane (cel Mare, precum te onorăm), una ție – Alexandre (cel Bun, fiu demn de strămoși) și una ție – Gloria (veritabilă domniță, motivul Serenadelor de sub balcon)...* Iar noi, cei care V-am dat viață, savurăm cu nesaț felul aparte în care doar voi știți să faceți ciocolata imediat dispărută. Despre ce scriu?...

Domnule Poroșenko, nu sunteți Președintele meu! Iar dacă ați fi fost totuși, de ieri încoace nu V-aș fi dat nici cea mai mărunță șansă de a-mi mai fi! Vă scriu din altă Țară! Nerelevant din care – atât timp cât familia mea, rămasă în fostul Județ Cernăuți, mă motivează la solidaritate... Și iată-mă cu un mesaj matinal la ușa Dumneavoastră! Sper că nu Vă beți cafeaua chiar în aceste clipe... asta pentru a nu Vă avea pe conștiință cu un „stat în gât”. Scurt. Ieri ați promulgat legea care întărește utilizarea limbii ucrainene în școli. Și nu dezvolt subiectul. Nu cu Dumneavoastră! Știu însă, specific curiozității umane, că ați da orice să aflați ecurile „gestului eroic” pe care l-ați recomandat cu atâta căldură și Statelor din vecinătate. Menționez: ecurile – nu zvonurile! Desființez tot „Staff-ul Dumneavoastră de trubaduri” care va îndrăzni să pună în lumină favorabilă suferința la care ne-ați condamnat pe noi – O, Doamne! – la noi Acasă. Rețineți: Capul nostru a rămas la aceeași înălțime! Inima în același loc! Iubirea pentru ȚARĂ are același unghi vestic! Demni, dar nu umili, ne pansăm rănila și pășim înainte cu Tricolorul. Îndrăznesc să vă găsesc cusur peste cusur, asta pentru că v-a scăpat esențialul: noi, românii, suntem NEMURITORI! Ar fi trebuit să știți.

Și, că tot veni momentul sincerității, V-aș întreba: care Vă sunt lucrurile sfinte? Nu Vă las prea mult timp pentru răspuns, căci nu doresc să Vă dau șansa coacerii unei povești siropoase despre Mamă, Limbă și Țară. Care Mamă? Care Limbă? Care Țară? Și, pentru că V-am studiat cu creionul în mână, o să vă întreb direct: cum e

să vină cineva și să vă ia din brațe „copilul” – Imperiul de Ciocolată? Ușor... Ușor, Domnule Poroșenko... V-ați înecat? A fost doar o simplă întrebare. Și, totuși, cum e să rămâneți fără El? Și fără dreptul de a-l revendica? Nu-mi răspundeți! Replica V-ar putea fi fatală!

Rugăminte! De Sărbătorile de Iarnă să nu vă deranjați cu pungile de ciocolată (care vă poartă numele) pentru copilașii din școlile noastre „încă un pic” românești! Colindul lor va fi de-a pururi în dulcea limbă maternă, pe când bomboanele Dumneavoastră s-au auto-condamnat peste noapte la gust amar. Și, dacă-mi permiteți, o să închei cu o pildă potrivită vremurilor și locului. Numai să aveți răbdare...

Dintr-o iubire frumoasă între El și Ea a apărut o bibliotecă. În care cărțile valoroase, destinate unei lecturi cu pretenții, îndată ce sunt deschise, punctează ceva special: dedicații către Ea – de la El; și invers. Rebeca (crescută în spirit patriotic de către tatăl său, istoricul Ion Moiceanu, care ne-a dăruit „Istoria adevărată a românilor” și de către mama sa Steliana – învățătoare veritabilă) a însușit cea mai demnă lecție de viață: Generozitatea. Cel care îi este soț împărtășește același sentiment, iar gestul pe care au decis să-l facă este continuarea poveștii care încântă până la lacrimi: fără protocol și fără vreo reflectare pompoasă în presă, dar cu o singură dorință, Rebeca și Laurențiu, într-un apus catifelat de Septembrie, și-au donat cu destinație biblioteca. Cărțile trebuiau să bucure o școală cu predare în limba română din regiunea Cernăuți. Și – bucură! Șah-Mat, Domnule Poroșenko!

Nu mă faceți să aduc cărți românești pe ascuns! Nu suntem la grădiniță! Iar anii mei sunt prea mulți la număr pentru a minți pe la frontieră, cu capul plecat, că în lada frigorifică din portbagaj am laptele copilului. Știți care este adevărul: că mint și atunci când răspund la întrebări standard puse de către vameși. Ei: *Scopul vizitei?* Eu: *În interes privat... La Părinți. De facto:* vin cu adevărat la toți românii mei mulți și demni, vin Acasă la strămoși – unde despre Dumneavoastră, Domnule Poroșenko, nu se pomenește în nici un Letopiseț.

Îngăduiți-mi să nu Vă respect.

TURNUL PREȘEDINTELUI

(fragmente)

Nicolae Spătaru
Chișinău

De la ultima noastră întâlnire trecuseră vreo două luni și jumătate. Vlad intrase din nou în pământ. Nu dădea niciun semn de viață. Eu nu știam unde să-l gășesc, nu aveam numărul lui de telefon, dar eram gata oricând, la cel mai mic semn al lui, să las totul baltă și să mă întâlnesc cu el. Pusesem și o dedicație pe un exemplar din noua mea carte, lucru care mi-a solicitat nu numai imaginația, dar mi-a luat și ceva timp, aproape o oră. Nu m-am priceput niciodată să fac asemenea chestii. Mai bine scriu un poem. Dar pentru Vlad, pentru bunul meu prieten, am făcut-o. Am scris textul mai întâi pe o coală de hârtie, apoi l-am trecut, rotunjind frumos literele, pe pagina de gardă a cărții. Între timp avusese loc și gala premiilor US. Cel pentru poezie i-a revenit altcuiva. Nu-i dau numele, dar toată lumea glumește spunând că tipul acesta este abonat pe viață la premiile US. Volumul meu, a ținut să-mi șoptească la ureche secretarul juriului, n-a acumulat niciun vot. Asta-i bună! mi-am zis eu. Înseamnă că nici Alex Cocoșel n-a votat pentru mine, deși mă asigurase că i-a plăcut mult cartea. Așa este când ai nenorocul unui juriu de cacao și al unor jurați cu piftie în urechi. Sau manipulați. O să-mi spuneți că asemenea mizerii se întâlnesc peste tot în societatea noastră aflată într-o tranziție cronică și că literatura nu poate fi o excepție? Aveți perfectă dreptate. Așa este. Și totuși... Unii susțin cu sarcasm că și ele, mizeriile, dau un pic de șarm vieții literare. Alții, mai răi, spun că de fapt toată literatura autohtonă se limitează doar la ele. O fi.

Într-o zi de început de septembrie, mă aflam la birou și mă plictiseam de moarte. Așteptam cu nerăbdare să se termine programul. Observam discret că și ceilalți doi colegi ai departamentului „Fonduri” nu se prea speteau. Era într-o vineri și undeva în sufletul meu mă bucuram la gândul că aveam în față două zile libere, timp pentru lectură și scris.

Cam pe la ora două, o văd pe Clara, secretara muzeului, o tipă bondoacă și foarte răutăcioasă, intrând în biroul nostru.

- Șmechere, te caută cineva la telefon, mi-a spus ea, abia trăgându-și sufletul și căutând cu ochii un scaun liber pe care să se așeze.

- Cine? am zis.
- De unde să știu eu?
- Nu s-a prezentat?
- Ca să vezi, nu.
- Știindu-te o secretară care se respectă, era cazul să-l întreb tu cum se numește.

- Și ce să mai fac? Sunt cumva secretara ta și n-am știut? Te rog să mă ierți.
- Ziceam și eu.
- Nu mai zi. Du-te mai repede! Ar putea să închidă și ai să regreti.
- De ce crezi asta?
- Din felul cum articula cuvintele și timbrul vocii spuneau că-i o persoană foarte importantă, cu un statut clar în societate .

- Clara, mă uimești! N-am știut că pe lângă multele tale calități o ai și pe cea de psiholog.

- Ai părăsit peisajul, mi-a strecurat secretara printre dinții maronii de fumătoare înrăită.

Intrigat, am alergat în anticameră, care era la celălalt capăt al culoarului. Am tras ușa cu putere de era să-l spulber pe director, care tocmai atunci își aranja nelipsita-i șapcă în carouri pe cap pentru a pleca undeva. A făcut ochii cât cepele, dar eu nu aveam timp să-i ofer nici cea mai mică explicație. Directorul a balmăjit ceva sub nas și a părăsit anticamera. Am pus mâna pe receptor.

- Alo!
- Salut, frate! Vlad la telefon. Ești bine?
- Sunt bine. De ce mă-ntrebi?
- Ai o voce cam agitată, ca să nu spun strangulată.
- Cum să n-o am dacă am alergat ca un tâmpit din celălalt capăt al muzeului.

De ce nu m-ai sunat pe mobil.

- Recent mi-am luat un telefon nou și toate numerele au rămas în aparatul cel vechi. Până le trec...

- Asta era: ai alt telefon! Le schimbi ca pe ciorapi.
- Sorry. Am sunat la informație și ăștia aveau doar un singur număr. Bine că mi-am adus aminte că lucrezi la muzeul de literatură.

- Clar.

- Clar-neclar, asta-i situația. Spune-mi, ai chef să evadezi un pic din peisajul ăsta îmbâcsit? Data trecută când ne-am întâlnit n-am prea avut timp să stăm și noi la un pahar de vorbă. Încerc să mă revanșez acum.

- Sună frumos. Chiar extraordinar. Când?
- Chir azi. Și asta nu e tot.
- Ce mai e?
- Nu vom fi singuri. Va fi și iubita mea...
- Foarte bine. Nu mă deranjează. Dacă e prietena ta...
- Nu despre asta e vorba.
- Dar despre ce?
- Iubita mea are o prietenă...
- Și?
- Și am invitat-o și pe ea. E o tipă superbă, de te dai de-a dura după ea.
- Atunci e grozav!

- Și asta nu e tot.
- Hai că mă omori! Ce mai e?
- Și vom petrece o seară de vis la restaurantul „Belvedere”.
- Ce vorbești? Cel din afara orașului?
- Altul nu mai este. E cel din pădurea Dumbravei. Credeai că te duc la vreo bodegă insalubră și păcătoasă?
- Ești teribil! Ești tare! Ora?
- La 17.
- Cu ce ajung acolo?
- Ia și tu un taxi. Ți-l plătesc eu.
- Ok, am zis eu bucuros și am pus receptorul.

Invitația lui Vlad a făcut să mi se ridice moralul ca nivelul radiațiilor după explozia reactorului de la Ciornobil. Iar dispoziția mea sufletească, de ce să ascund, era făcută praf în acea vreme. Eram total întors pe dos și invitația lui Vlad a căzut la țanc, ca un balsam. Am trecut pe acasă și m-am îmbrăcat în costum. Nu mi-am pus cravata Versace, singura mea cravată, pe care Diana, prima mea soție, mi-a făcut-o cadou de ziua mea, când împlineam douăzeci și opt de ani. Frumoasă cravată și culorile ei se asortau perfect cu cea a costumului, dar fără ea am o înfățișare mai rebelă, așa cum îi șede bine unui poet.

Toată lumea știa că restaurantul „Belvedere”, fiind un local scump, poate fi frecventat doar de oameni de afaceri, politicieni, diplomați, dar acest inconvenient a fost tot timpul compensat de o bucătărie pe cînste, ireproșabilă și chelneri cu pregătire specială în Franța. Dar ceea ce era un motiv adevărat de invidie din partea altor restaurante era faptul că țineau o întreagă orchestră. Lucru care nu este la îndemâna oricui. Se zice că Gheorghe Zamfir, atunci când a vizitat Chișinăul, a cântat o seară întreagă cu instrumentiștii de aici, apreciindu-le mult măiestria. Acum sper c-ați înțeles de ce Vlad a ales anume acest restaurant? Așa este. Se vede că dansatorul din el încă n-a murit.

Unii susțin că în spatele acestei afaceri ar sta fostul președinte comunist și că după ce a părăsit reședința de la Condrița, și-a făcut în turnul dinspre răsărit al restaurantului un separeu, un mic apartament. Turnul președintelui i se mai spune. În zilele senine, din vârful lui se poate vedea Nistrul și o parte din Transnistria. În acest turn, cel puțin o dată la două luni, fostul președinte se instalează și trage câte-o beție soră cu moartea. Și această urgie bahică poate să țină chiar și o săptămână. Nu știu prin ce stresuri a trecut sau mai trece fostul președinte, dar această terapie bahică, în alte timpuri, era aplicată de șefii de la Liublieanka unor nkvd-iști începători și neexperimentați. Nu tot timpul cei racolați pentru a tortura și a decima zeci de oameni nevinovați erau asasini fără scrupule, bestii haine, care nu puneau preț pe viața altora. Ba mai mult, unii chiar primeau o mare satisfacție de la această îndeletnicire revoluționară. Dar se întâmplau și excepții, tipi mai sensibili, mai slabi de fire, care, pur și simplu, își vomitau fierea din ei, înnebuneau. Și-atunci erau trecuți, pentru o săptămână-două, prin această terapie bahică. După câteva *tratamente*, erau de nerecunoscut. Deveneau unelte docile, devotate cauzei marxist-leniniste.

Când taxiul a oprit în fața castelului, Vlad, ca la țanc, a ieșit din restaurant, s-a apropiat de geamul șoferului și i-a întins o bancnotă, spunându-i „Păstrează restul”. Am coborât și eu din mașină și primul lucru pe care l-am simțit a fost aerul foarte curat și înmiresmat, un aer al veșniciei, iar păsările se dădeau într-un spectacol de vis.

Deasupra restaurantului, cerul era de un albastru-verzui. Abia când te afli în mijlocul naturii profunde îți dai seama că lumea asta nu se poate termina cu una, cu două. Era ceva de basm. Ceva care, fără să vrei, îți inocula o doză bună de optimism și, poate, de dragoste de viață.

Vlad s-a apropiat de mine și, strângându-mi mâna, mi-a spus:

- Te așteptam. Gagica mea încă n-a venit, în schimb prietena ei e deja aici. Dar nu facem caz din asta. Bine? Tu ești mai norocos.

- Cum spui tu. S-a întâmplat ceva?

- Sper că nu. E o tipă serioasă. Atâta timp cât eu nu-mi fac probleme, tu de ce ți-ai face?

- Ne-am înțeles.

Vedeam pe chipul lui Vlad că nu este în elementul său. Mă luase de braț și încerca să mă conducă spre intrarea în restaurant, dar ceva din interiorul meu dorea să mă țină afară, aproape de natură, de frumusețea ei amețitoare. Până la urmă, trebuie să recunosc că nici castelul nu contrasta prea mult cu acel fragment de poveste. Construcția era proiectată în maniera fortărețelor medievale, cu turnuri înalte și alte accesorii specifice stilului. Pe partea stângă a edificiului era amenajată o parcare auto. La acea oră erau vreo douăzeci de mașini, de mărci diferite. Una mai superbă decât alta.

Nu mai fusesem niciodată prin zonă. Ca să ajungem la destinație, la un moment dat, taxiul a trebuit să părăsească șoseaua Balcani și s-o ia pe un drum proaspăt asfaltat ce urca mereu (să fi avut vreo opt-nouă sute de metri), străjuit de-o parte și de cealaltă de arbori seculari. Era clar că atât drumul de acces cât și construcția au fost făcute pe terenuri defrișate. Fondul forestier fiind în proprietatea statului, eram curios să știu cine a permis această hăcuire nesăbuită a naturii?

Am intrat în restaurant. Primul lucru care mi-a sărit în ochi a fost forma sălii, cu totul deosebită: semăna cu o floare de margaretă uriașă. Fiecare separeu era o petală. Și erau vreo douăzeci. Cu un disc mare pe centru. Din orice colț al sălii puteai vedea doar ceea ce se întâmplă în extrema cealaltă a sălii. De la intrare se vedea orchestra – vreo zece instrumentiști. Ne-am îndreptat spre o petală. Acolo am descoperit o singură masă în formă rotundă, la care stătea o domnișoară blondă de o frumusețe ireală. Vlad i s-a adresat:

- Simona, ți-l prezint pe prietenul și poetul Dan Ploaie.

- Încântată, a spus Simona și mi-a întins mâna.

Am avut impresia că strâng o mână de puf. Ceva, ca un fulger, mi-a trecut prin tot corpul.

- Și eu mă bucur, am spus.

La indicația lui Vlad, m-am așezat lângă Simona. În jurul mesei erau doar patru scaune.

- Vlad mi-a vorbit despre dumneavoastră. Aveți și un nume atât de poetic, care se reține. Și e multă muzicalitate în el: DAN PLOAIE. Ba mai mult: e un nume zburător.

- Mă flatați. Chiar credeți asta?

- E o certitudine.

- Și încotro zboară numele meu?

- E un detaliu ce nu mai contează. Important este că zboară. Zborul în sine este o minune.

- Nu am încotro, trebuie să vă dau dreptate.
- E o treabă sigură. Și mai e ceva: Vlad, când vorbește despre dumneavoastră, vă numește incurabilul poet. Sunt curioasă să știu de ce?

- Să-nțeleg că uneori, pe undeva sunt obiect de bârfă?
- Nu-i chiar așa. Și totuși...
- Probabil pentru că sunt un caz disperat, am zâmbit eu.
- Nu cred că la asta se referea.

- Atunci să elucidăm cazul cu ajutorul lui Vlad. Dar Vlad era ocupat, vorbea cu cineva la telefon și ne-a făcut semn să luăm cu asalt paharele pline și bucatele. Ceea ce am și făcut. Vlad, cu telefonul la ureche, s-a apropiat de masă și a ciocnit cu noi. Un chelner stătea mereu cu ochii pe noi. Ne punea în pahare, ne lua șervețelele folosite. Ne aducea bucate noi. Mă și enervasem la un moment dat. Abia-mi tamponasem un pic buzele cu un șervețel, l-am pus pe masă, iar el mi l-a luat repede. Mâncarea, așa cum mă așteptam, era foarte delicioasă. Predominau bucatele din pește. Vinul era alb. Am luat o sticlă și am studiat eticheta. Era un Chardonnay de colecție, marca Purcari, anul, 88. De mult nu mai băusem un vin atât de bun. Nu putea fi comparat cu cel de la terasa noastră. Paharele erau umplute pe neobservate. S-a așezat și Vlad la masă, a ciugulit câte ceva, apoi a răsfoit un blocnotes, a format un număr de telefon și s-a apropiat de geam. Prietena lui încă nu venise. Poate cu ea vorbea.

- Și totuși, de ce incurabilul poet? insista Simona să afle.
- Dacă Vlad n-are timp să ne lămurească, voi încerca eu să găsesc o explicație.
- Și care ar fi ea?
- Poate pentru că... nu mă pricep să fac și altceva.
- Curios. Chiar nimic, nimic? începu să chicotească Simona cu subînțeles...

Orchestra restaurantului începuse să interpreteze un șlagăr.

- Mă invitați la dans? mi-a zâmbit ea. Și avea atâta gingășie în glas încât și dacă aș fi fost mort, oricum m-aș fi ridicat și aș fi dansat cu Simona. Am spus doar atât:

- Cu ma-a-are plăcere.
- Sinceră să fiu, nici nu mă așteptam la un alt răspuns...
- Și pe asta o știți?
- Vă citesc ca-n palmă.
- Chiar așa?! Ce poate să încapă într-o palmă atât de micuță și drăgălașă?
- O lume întregă. Un univers.
- Atunci, mă predau...

Orchestra trecea de la o melodie la alta și noi am dansat vreo trei-patru dansuri, lipiți unul de celălalt. Simona era ca o pană ce levita printr-un aer străveziu de pădure.

- Spuneți mai devreme, a spus Simona, că nu știți, în afară de poezie, să faceți nimic altceva. Dar dansați atât de frumos, mai ceva ca un profesionist.

- Vă mulțumesc. Sunt flatat. Dar să știți că n-am prea dansat în ultima vreme.

Timpurile au devenit tulburi...

Din când în când, în vizorul meu apărea Vlad. Era mereu cu telefonul la ureche. Prietena lui tot nu venise. Probabil că se întreținea cu ea. Prietenul meu părea agitat. Cum să nu fii stresat când comanzi o masă la cel mai bun restaurant și iubita nu-ți vine. Îl compăttimeam. Îmi era milă de el. Simona era un pic amețită. Poate de la vin, poate de la dans. Eram și eu destul de afumat. Băusem un pic cam mult, dar mă simțeam excelent. Simona era frumoasă și cu fiecare pahar băut se făcea și mai frumoasă.

Irada în jurul ei multă lumină. Mă prindeam câteodată la gândul că ar fi extraordinar dacă aş avea o asemenea soţie. De când am divorţat de Diana... câţi ani au trecut?... vreo 4?... exact... nu m-am putut ataşa de nicio femeie. Cu vârsta e tot mai greu să-ţi găseşti o prietenă. Dar asta nu e tot. Tot aici e bine să plusăm şi situaţia mea financiară... Dacă ar fi mers afacerea!... Muzica a încetat şi noi ne-am întors la masă. Eram însetaţi. Paharele erau pline. Chelnerul nostru îşi onora obligaţiunile ireproşabil. Simona, spunându-mi „Noroc!”, a tras o duşcă zdravănă. Cu mare drag i-am urmat exemplul. Dar cel mai des, mă surprindeam că o sorb pe Simona cu privirea. Era superbă. Obrajii albi-roziori stăpâneau fiecare câte o gropiţă încântătoare. Ochi mari, albaştri, limpezi-limpezi. Şi purta o rochie de vară, vaporosă, de aceeaşi culoare ca şi ochii, care-i ajungea până la glezne şi care în zadar încerca să-i ascundă coapsele îmbietoare. Era imposibil. Dar ceea ce mă ameţea era privirea, o privire intensă, ca un râu de munte. La un moment dat, am avut impresia că atunci când mă privea, o făcea cu tot corpul: cu ochii, cu obrajorii, cu sânii, cu apetisantele-i coapse, cu... Eram năucit de atâta albastru. Îmi venea să mă arunc, ca un disperat, în ochii ei. Să mă scufund în acea oază de albastru ca-ntr-o mare cu ape calde şi tămăduitoare. Izbăvitoare.

Pe masa noastră a mai apărut un platou mare cu sarmale aburinde. A venit şi vinul roşu. Un Cabernet din acelaşi an: 1988. Pahare noi. Lumea şi lucrurile din jurul nostru prindeau contururi de poveste, abia sesizabile. Vlad a închis telefonul. A ciocnit un pahar cu noi. Era, de fapt, acelaşi pahar de la început. Cu Chardonnay. Mă obseda un gând: de ce Vlad, fiind, ca şi mine, un mare împătimit al dansului, nici n-a schiţat c-ar dori să danseze măcar un singur dans cu Simona? Sau cu altcineva? Oare de ce? Nici măcar un dans. Sau poate dansul nu-l mai interesa, nu-l mai pasionează ca pe vremuri?... Poate. E sigur că Vlad nu mai este cel de altădată.

În una din pauzele muzicale, l-am găsit stând la masă. Sorbea gânditor din paharul de vin. Dorind să-l consolez puţin, i-am spus:

- Îmi pare rău pentru...

- Las-o baltă! mi-a tăiat-o el şi am simţit că nu i-a plăcut deloc că am abordat subiectul cu gagică lui care aşa şi nu-şi făcea apariţia. Să uităm. Să bem. Şi Vlad a mai sorbit o picătură din vinul care, probabil, se încălzise de-a binelea. Dar pentru el, după cum se vede treaba, acest lucru nu mai conta. Vă plac bucatele? a mai spus el, vrând parcă să mai compenseze neparticiparea lui din acea seară.

- Ce sau pe cine vreţi să uitaţi? a întrebat Simona cu un fel de suspiciune în glas.

- Fleacuri, a spus Vlad. Simona, te simţi bine?

- Sunt super, dragul meu. E o seară minunată. Păcat că nu iei parte şi tu...

- Ba iau. V-am admirat cum dansaţi.

- Ce frumos din partea ta. Nu doreşti să-mi oferi şi tu măcar un dans?

- N-aş vrea să stric perfecţiunea. Dan a fost şi este un dansator mult mai bun decât mine.

- Exagerezi, am spus eu. Apropo, Nichita Stănescu spunea că perfecţiunea n-are ce căuta în artă.

- O fi...

A sunat telefonul şi Vlad a sărit ca fript de pe scaun şi s-a îndepărtat de masa noastră. Am mai golit licoarea unui pahărel de vin şi Simona, luându-mă de încheietura braţului, m-a tras spre ringul de dans, unde mai erau câteva perechi. Se interpreta

pentru a doua oară valsul lui Eugen Doga din filmul „Gingașa și tandra mea fiară”. Și fiara era lângă mine. Dansa cu mine. Și eu îmi doream să fiu sfârșiat până la sânge, până la suflet de această fiară. Să se scurgă tot sângele din mine, toată iubirea ce-mi acaparase întreaga ființă. Să curgă râuri-râuri spre ea. Visam. M-a trezit Simona:

- S-a terminat dansul.
- Poftim?
- Zic: s-a terminat dansul. Muzicanții nu mai cântă.

Muzicanții într-adevăr nu mai cântau, nu se mai auzeau. Dar în mintea mea muzica se mai auzea și așa fi dansat pe acea muzică din creierul meu, care părea fără sfârșit, toată noaptea. Toată viața. O melodie fără sfârșit. Oricare. Știam că orice melodie se va identifica cu Simona. În altă ordine de idei, mă gândeam de unde așa fi putut face rost de ceva bănet ca s-o pot invita și eu, dacă nu la un asemenea restaurant, măcar la o cafeenea. Nu eram sigur că Simona va accepta să vină la terasa US. Și chiar dacă ar fi acceptat, terasa US rămânea o zonă nesigură. Dacă își făcea apariția pe acolo poetul Nelu Neghină cu ai săi, îți strica toată seara. Important era să găsească niște bani. Poate mă împrumută Vlad?

Ne-am apropiat de masă. Vlad și de data aceasta vorbea la telefon. Vorbea și își nota ceva într-un blocnotes. Apoi s-a ridicat în picioare. Făcea totală abstracție de noi. Apoi a ridicat vocea la un interlocutor invizibil: „Mai ai un milion și jumătate de plătit. În două zile să-i văd în cont. De data asta nu mai glumesc. Te-am păsuit destul... Gata!”

Orchestra și-a reluat acordurile și eu cu Simona eram din nou pe ringul de dans. Aici mă simțeam ca-n rai. De mult nu mai dansasem atât de mult. Și nu cu oricine, ci cu o făptură atât de gingașă, ca un fulg rătăcit prin univers. Am strâns-o mai tare lângă mine și ea s-a pliat întocmai pe silueta mea. Sâni ei îmi găuriseră toracele și făceau iama prin inima și plămâni mei. Eram ca un singur trup. Simona era pentru mine în acele clipe ca un șuvoi de apă în imensitatea pustului Sahara, era totul. Și eu descopeream apa, descopeream viața. În acele clipe toate verbele din lume nu știau decât de timpul prezent. Prezentul meu. I-am atins cu buzele urechea, apoi i-am luat în gură lobul. Încet-încet, buzele mele s-au scurs pe gâtul subțire, de căprioară sălbatică. Simona chicotea. Părea să fie fericită. La o mișcare mai bruscă, buzele mele s-au atins de buzele ei. Apoi, beat de vin și de iubire, am încercat s-o sărut pe buze.

- Nu se poate. Este prea mult, dragul meu. Chiar fiind prietenul lui Vlad, nu știu dacă o să-i placă când ne va vedea că ne sărutăm ca doi îndrăgostiți.

- Și nu suntem?
- Poate am fost într-o altă lume.
- Care lume? Stai, dar ce treabă are Vlad cu noi?
- Ați pus o întrebare de nota zece. Bravo!
- Stai, că nu înțeleg nimic.
- Prostuțule, Vlad e soțul meu ... Cu acte în regulă... Și aceste cuvinte au

căzut odată cu ultimul acord al melodiei Dance Me to the End of Love. Un membru al orchestrei a imitat atât de bine vocea lui Leonard Cohen, încât ai fi putut crede că e prezent și el printre interpreți. Mă iertați, a mai spus ea, trebuie să mă duc la baie.

Am rămas tablou, pironit în mijlocul ringului de dans. Arătam probabil ca un stâlp de telegraf, ca un descrieriat. Nu mai țin minte cât timp am stat acolo, iar când mi-am revenit mi-am dat seama că toată băutura îmi ieșise din cap cu o forță incredibilă, ca un vârtej de tornadă. Câțiva tineri au trecut pe lângă mine și se

holbau ca la urs. Credeau probabil că sunt tufă. M-am apropiat de masă noastră. Eram zăpăcit, bulversat. Eram golit total pe dinăuntru. Mă simțeam ca un idiot. Vlad, satisfăcut, mânca sarmale.

- Ești o jigodie! i-am strigat. De ce mi-ai făcut una ca asta?
- Ce ți-am făcut?
- M-ai mințit într-un hal fără de hal. M-ai umilit! De ce-ai făcut acest lucru?
- Nu te-am mințit și nici nu te-am umilit în niciun fel. Stai un pic să-ți explic o chestie. Ia loc aici.

- Nu mă interesează nimic.
- Frate, îți explic totul. Eu sunt om de afaceri. De când ne-am căsătorit, Simona are o singură obsesie: i se pare că-i acord prea puțină atenție. Mă tachinează că nu ieșim nicăieri, că este abandonată, că eu îmi văd numai de afacerile mele. Știi cum sunt femeile! Ea nu vrea să înțeleagă că în viața asta tot timpul trebuie să jertfești cu ceva. Nu poți să le ai pe toate. Asta e legea universului. Zilele trecute i-am promis că ieșim în seara asta, dar pe la amiază am fost sunat de partenerii mei de afaceri. În seara asta urmează să rezolvăm o afacere foarte-foarte importantă. Foarte urgentă. Înțelegi? Asta ar putea fi afacerea vieții mele. Și a coincis cu ieșirea noastră. Iar eu nu pot să fac afaceri de milioane și să dansez cu Simona pe ritmurile muzicii lui Doga. Nu pot! Înțelege-mă! Eu nu sunt Cezar să fac mai multe lucruri odată. Și mai e ceva: nu încurc niciodată lucrurile astea. Nu încurc borcanele. Afacerile sunt afaceri și distracțiile sunt distracții. Înțelegi? Și-atunci m-am gândit la tine. Ca la o salvare. Ea vrea distracție, vrea să danseze. Înțelege-mă, eu sunt în primul și în primul rând un om de afaceri. Mă ierți, dar acesta-i adevărul.

- Cum să te iert, canalie? Mi-ai scuipat în suflet. M-ai pus într-o situație ingrată. Cum să te iert?

- N-am putut să-ți spun adevărul din start. Mi-era teamă că n-ai să accepți rolul. O să-ți treacă.

- Să-mi treacă o mojie ca asta? Niciodată!

- Oricum, mi-ai fost de mare ajutor. Mi-ai făcut un mare serviciu.

- Ești o canalie de talie universală!

- Sper că e un compliment. Dane, nu fi nebun. Nu striga. Se uită lumea la noi.

- Să se uite! Ce-mi pasă!

Știam că nu este adevărat. Doar clienții de la o singură masă, din petala opusă, de la cealaltă extremă, puteau observa ce se petrece la masa noastră. Iar acolo erau doi tineri, care toată seara au băut și s-au sărutat. Nu aveau deloc timp și pentru alții.

- Dane, în venele mele circulă lovele. Multe lovele.

- Rahat, nu lovele! Ești un ticălos, ești un cinic! i-am strigat din nou. În acest timp în ușa petalei au apărut doi tipi. I-am recunoscut: erau bodyguarzii pe care îi mai văzusem lângă Primărie. Vlad le-a făcut un semn cu mâna, adică „Totu-i sub control”.

- Te plătesc bine, Dane. Știi că ai nevoie de bani.

Și a scos din buzunar mai multe bancnote albastre pe care mi le băga în buzunarul de la reverul hainei. Fii deștept, ia-le! îmi repeta el. L-am lovit cât am putut de tare peste mâna în care ținea bancnotele și ele au zburat în toate părțile. Dar n-au căzut la pământ, așa cum mă așteptam. O adiere nevăzută le-a ridicat în sus și ele au început să plutească prin aer, să deseneze cercuri. Tot mai largi și mai largi. Undeva se auzea, pentru a treia oară în acea seară, valsul lui Doga, și bancnotele alea

albastre parcă preluaseră acel ritm și levitau, dansau cu o grație uluitoare. Și toate luaseră, din cauza luminii albe și puternice, o nuanță fermecătoare, exact ca și ochii, ca și rochia Simonei. Și parcă deveneau tot mai multe și mai multe. Era un spectacol absolut mirific. Numai că eu nu mai aveam ochi și urechi pentru acea priveliște. Nu mai aveam pentru nimic.

- Ești un ticălos, i-am aruncat eu și, împingându-l într-o parte, mi-am făcut cale spre ieșire printre bancnotele prinse în dansul lor halucinant. Bodigarzii, cu gurile căscate, încercau să înțeleagă ce se întâmplă. De nervos ce eram, am luat-o spre oraș pe jos. Mergeam la vale ca un cal pe mijlocul drumului. Un cal înnebunit și fără frâie. În fața ochilor nu aveam decât mutra ticăloasă a lui Vlad și puzderia de bancnotele prinse în dansul lor năucitor. Și acel tablou nu mă părăsea nici pentru o clipă. Mă încolțea mereu. Mă șfichiuia. La un moment dat, era să dea un Mercedes peste mine. Avea geamurile fumurii și se deplasa cu o viteză nebună. Abia de-am reușit să mă arunc spre marginea drumului. Avea numere de înmatriculare speciale, cu RM P.

- Canalia! Mergeam și bombăneam din gură de unul singur. Canalia! Apoi am simțit că în spatele meu se întâmplă ceva, dar n-am întors privirea. Nu voiam să mai fiu legat nici măcar cu privirea de locul unde fostul meu prieten (eram sigur de asta) s-a purtat cu mine ca un mitocan. Ca un mojić. M-am speriat rău când o mașină a frânat brusc lângă mine, scârțiind din toate încheieturile. Ușa din spate s-a deschis și în aceeași clipă o mână de fier, venită din afara mașinii, căzută parcă din cer, mi-a prins ca într-un clește brațul stâng, iar o alta, cu aceeași forță, gâtul. M-a dus spre mașină și m-a aruncat pe bancheta din spate. Cele două mâni de fier au urcat și ele după mine. Erau ale unui bodyguard. Al doilea bodyguard era la volan. A virat scurt, aproape pe loc, pneurile au scârțâit din nou a disperare și mașina, cu o viteză nebună, a luat-o spre castel, afundându-mi trupul în bancheta moale de piele neagră. Mi-am dat seama că nu mai avea niciun rost să le opun rezistență. Îmi simțeam gâtul paralizat. Brațul stâng mă durea. Abia mai respiram și eram prea istovit. Semănam cu o prună uscată.

Când am revenit la masa noastră, Vlad stătea înfipt pe un scaun și părea total absorbit de dansul albastru al bancnotelor. Și acea unduire de bancnote părea că nu are nici început și nici sfârșit. Vlad le urmărea tâmp cu privirea și se bucura ca un copil. Cred că nici nu realizase că ne-am întors. Simona lipsea. Probabil că se mai afla la baie sau în altă parte. Sau poate plecase. Bodyguardzii schimbau priviri între ei și nu știau cum să procedeze. Apoi cel care m-a înfundat în mașină, duru', i-a spus:

- Domnu' Vlad, trebuie să plecăm. Suntem deja în întârziere.

- Vă rog, numai un pic. În viața mea n-am mai văzut așa ceva. E un dans dumnezeiesc. Ia uitați-vă cu câtă grație levitează aceste bancnote. Oare ce forță magică le ține în aer? Fiecare cu dansul său, fiecare cu starea sa de grație. Culmea este că nu se ciocnesc între ele. Curg unduios una pe lângă cealaltă. Credeam că numai oamenii sunt în stare de așa ceva. Dar nu. Dansul oamenilor mai are mult până a-l egala pe acesta. Uitați-vă câtă grație! Uitați-vă! E ceva bestial! E cel mai fascinant dans pe care l-am văzut vreodată. Uitați-vă... Asta-i perfecțiunea!...

- Domnu' Vlad, ne așteaptă bosu'. Iar răbdarea lui, știți bine, nu-i fără margini. Chiar el a spus-o. N-ar fi bine să-l supărăm. Tocmai azi.

- Să se supere!

Duru' i-a făcut semn celuilalt bodyguard, acela a ieșit repede și în scurtă vreme

s-a întors având în mână ceva ce părea să fie o plasă de fluturi. I-a întins-o lui duru' și acesta, cu mișcări de o mare agilitate, ca de clown, a prins, după mai multe salturi, toate bancnotele.

- Ce-ai făcut, tăntălăule?! și în ochii lui Vlad a apărut o strălucire malefică, de animal rănit. Te omor, jivină târâtoare! Te sugrum cu mâinile mele!

- Scuze, șefu'. V-am spus: ne așteaptă bosu'. Tranzacția a avut loc. Totul a ieșit cum nu se putea mai bine. Acum sunteți un om și mai bogat, domnule Vlad.

- Ai să mi-o plătești scump. Ai să mi-o plătești, tăntălăule. Neisprăvitule! Te-am cules de pe drumuri și tu... Ce-ai făcut? De ce te mai țin eu în preajma mea? De ce?

- Dar...

Apoi, ca printr-o minune, Vlad a revenit la normalitate, adică la ceea ce a fost mai înainte. Un tip sobru și stăpân pe acțiunile sale. A spus:

- Dacă totul a ieșit bine, atunci să plecăm. Și toți trei s-au pornit spre ieșire, dar, la un moment dat, duru' s-a oprit, a venit spre mine și mi-a zis:

- Stai aici, scriitorășule. O aștepți pe Simona. Fără Simona nu pleci nicăieri. Mâncați. Beți. Faceți ce doriți. Totu-i plătit...

Mircea LUTIC
Cernăuți

IZVOR IZVORĂTOR CU OLM DE LUMINĂ

Sonete-elegii întru limba maternă

SFÂNT, GRAIUL MEU...

Când scriu în limba mea de mir, românește,
O aură de paradis mă străbate,
Sângele prin minuni de basm rățăcește
Și versu-mi în palpitul inimii bate.

Ca într-o visare, lucoarea-n mine crește,
Străflăcărind cu mii și mii de carate.
Eu zbor pe metafore, nepământește,
Și-un noian de vedenii împrourate
Mereu, fără cunten, în mine roiește.

Cerurile se-nstelează cu ciocârlii –
Întrupări de-azur strecurat, matinale –
Ce traduc în triluri poeme natale.

Sfânt, graiul meu are miruri de veșnicii
Și-n el Domnu-și toarce splendorile Sale.

EUDEMONITATE DEPLINĂ

În limbă, cu harurile Domnului în eternă lucrare,
Muritorul se vede pe sine în însinele său oglindit:
Cu-antenele inimii, de înțelepciunea minții înnăstăvit,
Minunile increate le dezvăluie prin contemplare.

Grai hieratic, abur de cuvinte plutind spre Împărăție,
Stăruință ce-atinge în cosmicitate Punctul-Tezaur,
Avânt ce înalță făptura din pasagera vremelnicie
În străluminatelor corturi ale veșniciei de aur.

Răstimp de grație, prefigurând însăvârșirea minunii,
Cheie ce întoarce ornicul sufletului către Dumnezeire...
Dialogul cu cerul dă singurătății respir de lumină,
Vidul din jur se umple de aerul sfânt al comuniunii,
Ce înseamnă pentru cugetul cristianic un fapt peste fire
Și în tărâmurile mundane eudemonitate deplină.

SACRALITATE ORÂNDUITĂ PRIN HAR

Dacă nu e în inima ta înzidit
Cu tărie și echiputere de mit
Între patria mare și patria mică,
Limba maternă nu va să-nsemne nimică.

O scrii cu minuscule sau cu verzale,
Sintagma-i deopotrivă, plinar,
Cu semnificații din veac, matinală,
De sacralitate orânduită prin har:

Izovor izvorător cu olm de lumină,
Senin ce în seninuri se însenină....

La ceasul suprem, veșnicia te va primi
Ca pe-o fărâmă din brazda primordială
Și, plecat prin rit deobște, vei reveni
Numai și negreșit în rostirea natală.

GRAAL

Consacrat scrisului prin legământ
Ce-o viață-i merit să mă-ngâne,
Mă împărtășesc din Potirul Sfânt
Al limbii materne române.

În iru-i viază-n veci Dumnezeu
Și gherșuie-a Țării flamură.
Sânge-i din sângele neamului meu
Și trup din trupu-i de lamură...

Tărâm al tainei înnemurite
De Logosul încitoritor,
Mină de vrăji leit-poleite
Izvorând din înaltul Tabor!..

Grai-minune, germinând proural,
Veșnic nesecatul meu Graal.

REZEMAT DE-O METAFORĂ

Răzimat de-o metaforă ca de-un toiag din poveste,
Intru-n graiul meu: crânguri fără zări, de mărgean,
Se cutreieră prin fața mea rând pe rând, fără veste,
Sub un boltiș cât cuprind cu privirile, diafan...

Realul e absolut și tot ce văd îmi aparține,
O magie-a figurativului mă soarbe total,
De parcă prin cuvânt lumea-ntreagă se mută în mine
Iar eu devin o monadă a firii, spiritual.
Elevație fără egal, sacră somnambulie,

Ce naște din verb și în verb efectiv se împlină,
Îngemănându-se-ntru dumnezeiasca lumină...

Mi-e viața și moartea în propria-mi elocutorie,
Înaripată de suavități și fantezie,
Cu darul ființei într-o consacrare deplină.

ÎNĂLȚARE ÎN SLAVĂ

În graiul maternității noastre, Duhul Sfânt
Se-arată-n efigie de neprihană –
Alb porumbel, al Trinității osană
Și-al lui Savaot înalt purtător de cuvânt.

Taină cerească însăvârșită-n lumină,
Legământ de iubire între Fiu și Tată,
Tămadă pentru ochii în nevedere,
Martor al Mielului întru veșnicie,
În galactici o pururea liturghie,
Ce-n sfășnicele apocalipsei se-mplină...

Ofranda botezului în el ne e dată
Ca un însemn de nemărginită evlavă
Și cel mai îndumnezeit din mistere:
Înălțarea materiei inerte-n slavă.

GERMEN DE FOC, TABORICĂ IRIZARE

Precum din cremene țâșnește scânteia
Și din lumină odrășlește făclia,
Din duhul în respir cu biologia
În lamura graiului naște ideea.

Germen de foc, taborică irizare
Întemeinind în noblețe făptura,
Botezând în scald de-auroră natura
Și dându-i ad-hoc noime netrecătoare.

Când o vezi în realitate-ntrupată,
Te simți ferice-ntre-aleșii lui Dumnezeu
Și-acel râvnit “odată ca niciodată”
În logosul inimii ți se arată –
Transfer de viață în palpit etereu,
Izvod integral însăvârșit doar prin el.

DIN DUMNEZEITELE SFERE

Prin grai natal, se contemplă misterul
Întrupării nevăzutului ideal –
O harică feerie, când cerul
Cu sfinții și îngerii pogoară-n real.

Duhul Sfânt acoperă întreaga fire
Și se strărevarsă în nevedere
Din pururi dumnezeitele sfere
Peste înomenita din veac zidire.

Universul întreg se însenină,
Umplându-se de miruite candori
Și slavoslovindu-L pe Domnu-n vernis,
Iar toată alcătuirea divină
Se botează-ntr-un izbuc de lumină,
Țâșnit de-a dreptul din paradis.

ÎNZILIRE DE PROUR

Înzilire de prour într-un symbolism liturgic,
Devegbind lumii un patrimoniu de îngeri vegheat,
Deschis spre pristolul luminat demiurgic
În timpul de aur deapururea neîncheat.

Figurație a frumuseții din veac, depline,
Al lumii mirene înviitorit decinte,
Imagine pământeană a sacrelor mume,
Revelare în vernis a minunilor sfinte,
Chip al chipurilor, tainice semne și nume –
Inestimabilă comoară a vieții creștine.

Limbă, martiră numenită-n foc și sânge,
Viață-ntru vecii de veci, înzugerăvită pios,
În apele tale Duhul cel Sfânt se răsfrânge
Și, scaldându-ne-n ele, ne botezăm în Hristos.

NEDEIE-N GRĂDINILE PRIMORDIALE

Ziua limbii rostește psalmic cuvânt,
Învăluind prioriu valea plângerii:
Lumina-i e calea-ntr-un cer și pământ,
Pe care din veac de veac umblă îngerii.

În veghea-i, toate-s de-o virgină albime,
Geniul ei ne înseamnă cu puritate –
Ca cea ce-o respiră Înalta Treime –
Și cântă cu glas de sfințenie-n toate.

Râurind – tămadă din nalturi astrale, –
Mireasmă de lamură varsă pe glij,
Mereu, ca-n beneficul ceas de-nceput:

Umbră savaotică în absolut,
Minune de-arhangheli păzită-n tării,
Nedeie-n grădinile primordiale.

SOL AL SÂNGELUI

Sufletul pur, de îngeri zămisitor,
Îngână-ntru slava dumnezeirii –
Pârg al florii, de viață-ndulcitor,
Cătuie cu undelemnul iubirii;
Sad de foc, împlinit în slujire
Gândului prin comuniune-ntru har,
Moarte a morții și mântuire,
Spre ideale zoriri îndreptar...

Graiu-mi reface eu-n lumină –
Lied al ceasului de taină, preasfânt –
Și cu înseninuri inima-mi spală.

O adiere de vis, priorină,
Ca un sol al sângelui în cuvânt
Suplimă-mplinirea-mi ființială.

LOGODNĂ CU CERURILE

Un dar ți-a rămas din edenul pierdut,
Spre-ai pune pe semenii tăi în minune:
Să-ntrevezi nevăzutele în văzut,
Neauzitele-n urechi să-ți răsune.

Să dezlegi viața prin număr și semn,
Cuvântul, ctitoritor, să te îpline.
Veghind în neant ca-ntr-o rugă, solemn,
Lumina eternă să te înlumine.

La cina Domnului ți-e locul merit,
În preajma celor cu înscriere-n Cartea
Trăirii de-a pururi, întru nesfârșit.

Logodna cu cerurile în deplin
E graiul mamei – proniator destin,
Ce încitorește în sânge nemoartea.

Marin GHERMAN
Cernăuți

METAMORFOZĂ

M-am trezit mic de tot,
rătăcit între sprâncene.
Dar am dat de-un lac albastru –
unul enorm de frumos.
M-am trezit mic,
pescuind lumină într-un lac albastru,
făcând schi pe pudră și culoare de creion.
A venit noaptea
și pleoapa s-a închis.
E ochiul tău albastru,
m-am gândit,
e ochiul tău.

NOI

Noi eram mulți,
însă nimeni dintre noi
nu știa să numere,
de aceea ne consideram minoritate.

Noi eram oratori,
însă vorbeam toți concomitent,
de aceea ne credeam neînțeleși.

Noi eram frumoși,
însă umblam cu mustăți desenate cu creionul,
de aceea păream urâți de tot.

Noi eram talentați,
însă ne temeam prea mult de talent.
De aceea, aveam perspective până la moarte.

Noi eram mulți,
însă oglinzile deformate
ne arătau puțini,
iar noi credeam.

MOARTEA CELOR PATRU LICHIDE

Primul am murit eu.
Eram un lichid ce murea tot timpul primul,
unul ce se scurgea din orice vas
și care făcea ca vasul să se strice, fără variante.

Apoi, ai murit și tu,
or, lichidul din tine tot apă era.
Întregul ocean planetar
s-a umplut cu moartea noastră lichidă
în care eram și nu eram cumva concomitent.

După noi au început să moară
amestecurile de lichide.
Mai întâi – cel în care eu eram dizolvat în tine,
apoi – cel în care tu erai dizolvată în mine.

Dar vai, moartea din care am început să facem parte
pentru prima dată a început să râdă...
Nu am avut încotro – am fost nevoiți din nou să ne naștem.

Cernăuți, 16.05.2017

DEPĂȘIREA HIMERELOR

Să ne oprim aici,
în fața acestui zid himeric, de netrecut.
Suntem înconjuțați de licurici,
de amintiri bizare,
de scări stropite cu sânge.
Orașul tău de cândva a murit,
balconul casei
s-a prăbușit peste păsările însetate
de libertate.
Licuricii himerici ți se bagă în ochi,
ți se bagă în gură,
în memorie și în visuri.
Să ne oprim aici.
Pe ziduri se preling șuvoaie de smoală
dintr-un iad străin,
dintr-o lume a licuricilor întunecoși.
E oare zidul meu? – mă întreb.
Nu, este zidul iluziilor mele,
ce iată că descrește
și sar peste el ca peste o baltă
cu râme de ploaie.

Orașul încet reînvie,
păsările se trezesc din somn.
Purgatoriul se macină-n minte.
Pe drumul meu apare Beatrice.

EVOLUȚIA EULUI

Un alt eu, cel de cândva,
umblă cu mine prin lume
ca o nălucă a corăbiilor înecate în mare.

Amintirile zburdă de jur-împrejur
ca niște centauri înnebuniți,
nechezând straniu, ah, straniu de tot.
În mine se naște
un univers al geamurilor sparte,
prin care trecutul îmi intră în casă
ca un roi de albiți rătăcite.

Un alt eu, cel de mâine,
apare subit lângă mine,
arătându-mi unde mi-e locul
pe scara evoluției.

PRIZONIERII

*Mutarea Zidului se numește
moartea celui de al cincilea element*
Nichita Stănescu

Am pus un zid imaginar în fața mea
și lumea se făcea că nu mă vede.
Eu nu-s de aici, spuneam,
eu sunt din altă parte,
vorbiți-mi dacă vreți cuvinte moarte.

Am pus un zid imaginar în fața mea
și locuiam pe insula tăcerii.
Vreau să alerg, gândeam, vreau să respir,
să schimb delirul fals pe un alt delir.

Am pus un zid imaginar în fața mea,
nu te vedeam,
iar tu ședeai cu spatele spre mine
și-ai pus și tu un zid imaginar în fața ta.
Eram doi prizonieri naivi, inconștienți:
Eu – al tău și tu – a mea.

POVESTEA BUCOVINEI

(Manuscris dactilografiat)*

**Vol. III (fragment II)
de Filip Țopa**

Familia Șesan

Strămoșul acestei venerabile familii valahe, care a dat Bucovinei mai mulți cărturari de seamă, a coborât de pe meleagurile maramureșene la sfârșitul secolului al XVIII-lea, după cum reiese din izvodul de emigranți întocmit de generalul Enzenberg, primul guvernator al Bucovinei ocupate de austrieci.

Din acest izvod aflăm că în luna iulie 1778, între emigranții transilvăneni și maramureșeni ce au poposit în Bucovina, figurează și un Dimitrie Șesan din satul Chiraleș (jud. Bistrița Năsăud), însoțit de soția și cinci copii, care au trecut fără pașaport peste munții Bărgăului la Dorna, aceasta din cauza iobăgiei grele la care au fost supuși în Transilvania.

Familia aceasta a Șesanelor a fost colonizată împreună cu alte două familii imigrate în aceeași vreme în comuna Baineț (plasa Siret), așezată pe drumul Siret-Fântâna Albă, în imediata apropiere de noul hotar impus României în 1940.

Numele familiei Șesan derivă de la cuvântul „șes”, respectiv, de la localitatea Șesul din Maramureș de pe drumul Prislov-Cirlibata. Din această localitate strămoșul familiei a coborât în comuna Chiraleș unde, spre recunoaștere, i se adaugă la nume „cel de la șesul” sau „Șesanul” (românii din Maramureș în acele vremi nu posedau decât nume de botez la care, spre distincție, se adaugă numele părinților, ocupația sau porecla (vezi Filipașcu A., *Istoria Maramureșului...*). În satul Chiraleș, strămoșul șesănenilor deveni proprietar rural, dar din urmașii săi mulți au părăsit această localitate, stabilindu-se în alte ținuturi.

Deoarece în satul Berchișești (Suceava), sat colonizat în anul 1763, cu imigranți transilvăneni, Șesăanii vor fi avut cunoscuți sau chiar rude și cum era obiceiul ca cei noi veniți șă-și alegă de preferință acel sat în care aveau tovarăși de suferință din Ardeal, Șesănenii trecură din Baineț la Berchișești, unde Dumitru primi probabil la 1781, ogor și fânețe, astfel satul Berchișești deveni satul cu noua reședință a Șesănilor, sat în care aceștia jucară un mare rol, după cum spune tradiția locală.

Imigranții din Transilvania, fiind de aceeași origine etnică cu românii din Moldova, se moldovenizează în curând, pecetluind astfel și mai trainic, unitatea neamului românesc de pe ambele versante ale Carpaților.

Din cei cinci feciori cu care a venit bejenarul Șesan în Bucovina, numai trei au

* Continuare. Începutul vezi „Glasul Bucovinei”, An. XIX, nr.2 (74), 2012; An. XIX, nr.3-4 (75-76), 2012; An. XX, nr.1-4 (77-80), 2013; An. XXI, nr.1-2 (81-82), 2014; An. XXI, nr.3-4 (83-84), 2014; An. XXII, nr.1 (85), 2015; An. XXII, nr.2 (86), 2015; An. XXII, nr.3 (87), 2015; An. XXII, nr.4 (88), 2015; An. XXIII, nr.1 (89), 2016; An. XXIII, nr.2-3 (90), 2016; An. XXIII, nr.4 (91), 2016; An. XIX, nr. 1 (92), 2017; An. XIX, nr. 2-3 (93-94), 2017.

fost ai lui Dimitrie din care cunoaștem numai pe primii doi – Anton și Nicolae, ceilalți doi vor fi niscaiva rubedenii sau copiii unor prieteni (nu știm, căci documentele familiei nu îi mai pomenesc).

Nicolae Șesan, cel de al doilea fiu al lui Dimitrie, nu lasă urmași. El s-a dedicat preoției și după ce a păstorit o vreme la Corlata (sat la 5 km de Berchișești), trece ca paroh la Berchișești, venit și el din Transilvania de la Sângeorz în anul 1763. Nicolae moare în 1815, când ramura aceasta se stinge.

Anton Șesan se pare că a fost fiul cel mai vârstnic al lui Dimitrie, și el a rămas moștenitorul pământurilor dobândite de tatăl său. Anton a fost cantor în biserica din satul Berchișești și a avut trei copii, doi băieți și o fată Maria, măritată cu preotul Velehowski, care a urmat la parohia Berchișești după unchiul soției sale, Nicolae Șesan. Fiii lui Anton sunt Gheorghe și Anton II.

Gheorghe Șesan (1792-1854) a studiat teologia, care funcționa între anii 1789-1818 la Cernăuți, apoi continuă școala de teologie de la Suceava. După terminarea studiilor, el se căsătorește cu Ecaterina lui Andrei Suhopan, fiica parohului de la biserica Sf. Nicolae din Cernăuți și a fost hirotonit de episcopul Dănilă al Vlahoviei (1789-1822) ca preot-ajutor la parohia Sf. Nicolae (1913). Apoi, după un an, socrul său A. Suhopan trecând în repaus, deveni paroh definitiv la această parohie, deservind și biserica de la Horecea.

Parohul Gheorghe Șesan moare la 5 noiembrie 1854 la vârsta de 62 de ani, iar numai la cinci săptămâni îl urmează în mormânt și soția sa, Ecaterina. Ei au avut 14 copii din care doar patru au ajuns la maturitate Ion, Casandra, Sofia și Maria.

Ion Șesan a studiat medicina la Viena (1839-1845). În teza sa de doctorat scrisă în limba latină este o dedicație în română, dar cu litere chirilice, adresate voievodului Moldovei Mihail Sturza.

Casandra (1823-1866), căsătorită cu Partenie Tomașciuc a avut cinci copii, dintre care Dr. Constantin Tomașciuc (1840-1889), magistrat la Cernăuți, luptător pentru înființarea Universității la Cernăuți, profesor la Facultatea de Drept și primul rector al Universității din Cernăuți. După moartea Casandrei, Partenie se căsătorește cu Catinca Todrino, văduvă după profesorul Aron Pumnul.

Sofia, măritată cu teologul Mihail Vomoroșan (+1896) fost consilier eparhial.

Maria (1833-1907), măritată cu Tit Tomiuc, fiul lui Ion Tomiuc, profesor la Institutul Teologic din Cernăuți.

Familia Gheorghe Șesan se stinge pe linie bărbătească.

Anton II Șesan (1804-?) este moștenitorul pământului tatălui său Anton Șesan și se ocupă de agricultură, el are patru copii:

Nicolae rămâne la Berchișești, la gospodăria părintească unde a fost și primarul comunei.

Gheorghe, căsătorit cu Ema Zibacinschi, a fost paroh la Sinăuți din 1897. Doctoratul l-a luat în 1877.

Domnica, măritată cu preotul și poetul Gavril Berariu din Berchișești.

Dimitrie (1841-1895), paroh la Slobozia Rărancei, căsătorit cu Paraschiva Veronica Nichitovici, din care căsnicie au lăstărit mai mulți copii, dar au supraviețuit numai trei: Anton III, Valerian și Constantin.

Acești urmași vor fi studiați în mod special în acest articol, în deosebi Valerian Șesan, cunoscutul om de știință din Bucovina. Toți trei băieți ai lui Dimitrie rămân orfani de ambii părinți, ei au fost crescuți și educați de vărul lor – Epifanie Popescu din Cernăuți.

Anton III Șesan (1872-1924)

Este primul din fiii lui Dimitrie. El frecventează Liceul și Facultatea de Drept din Cernăuți, a fost membru al Societății Academice „Junimea”.

Naționalist înfocat, ia parte la congresul studenților români din Constanța în anul 1894. Pentru acest motiv Senatul Universitar i-a aplicat o admonestare, deoarece la acest congres s-au manifestat tendințe dușmănoase la adresa Imperiului Austro-Ungar.

La sfârșitul anului 1897, Anton III este practicant la tribunalul din Cernăuți, apoi avansând, trece la judecătoriile Suceava, Rădăuți, Câmpulung, Sadagura și Cernăuți. În 1908 e numit judecător și, la 1910, consilier la tribunalul din Rădăuți. În 1914 este chemat sub arme și participă la luptele din Carpați. Îmbolnăvindu-se, e numit conducătorul lagărului de la Donauwitz, apoi ofițer auditor (1916) la tribunale militare. În 1923 e numit consilier superior la tribunalul din Rădăuți.

Valerian Șesan (1878-1940)

Este cel de al doilea fiu al preotului Dimitrie Șesan și al Paraschivei, fiica lui Gheorghe Nichitovici din Mologhia (Cozmin).

Rămas orfan la vârsta de 7 ani, a fost crescut de Epifanie Popescu, apoi de unchiul lor, Ion Nichitovici, fratele mamei. Vărul lor, Epifanie, văzând că tânărul Valerian era stăpânit de o neistovită dorință și voință de iluminare a minții l-a trimis la școli. Și astfel înfrângând asperități, dificultăți și uneori nedreptăți, tânărul Valerian a urmat între anii 1884-1888 Școala Primară Ortodoxă din strada Școlii („Schurlgasse”) și apoi, în anii 1888-1896, Gimnaziul Român Clasic din Cernăuți, unde a dat examenul de maturitate după care s-a înscris ca student intern la Facultatea de Teologie din Cernăuți. În acest timp devine și membru al Societății academice „Academia ortodoxă”.

Luându-și doctoratul în 1901 și fiind un student eminent, a primit o bursă de la Ministerul Instrucțiunii din Viena și o bursă de la Mitropolia Bucovinei. Profesorul Clement C. Popovici de la Facultatea de Teologie îl îndeamnă să se specializeze în dreptul bisericesc. Valerian Șesan se înscrie la facultatea de drept din Cernăuți, continuându-și apoi studiile la facultățile din Viena și Praga.

La 1906 își ia doctoratul în drept la Universitatea din Praga, după care a fost trimis la studii de specializare la Universitatea din Atena și din Ierusalim (1906-1907) și în 1907 -1908 la Academia din Kiev, Moscova și Petrograd.

Reîntors la Cernăuți, a fost hirotonit diacon de către Mitropolitul Bucovinei Vladimir Repta și numit diacon substitut la Catedrala din Cernăuți.

Se căsătorește în 1907 la Karlsbad cu Bojena, fiica lui Vaclav Nemeč, președintele camerei de industrie și comerț din Praga.

Cunoscând bine limbile germană și cehă, a fost numit la sfârșitul anului 1911 translator pentru limba cehă pe lângă Curtea de apel din Cernăuți, funcție pe care o menține până la 1939.

La 2 octombrie 1913, Valerian Șesan a fost numit profesor universitar pentru dreptul bisericesc la Facultatea de Teologie din Cernăuți.

Începutul Primului Război Mondial l-a găsit la Cernăuți, la fel și prima invazie rusească din septembrie 1914, când a avut neplăcuta misiune de a fi translator la predarea orașului Cernăuți de către Mitropolitul Vladimir (cav. de) Repta.

Curând însă profesorul Șesan pleacă la Praga, unde se retrage mitropolitul și guvernul Bucovinei și unde funcționează ca preot la spitalul înființat de abatele Dr. Metodie Zavoral în mănăstirea Strahov. În acest spital își găsiră adăpost și românii originari din Transilvania.

În toamna anului 1916, Șesan revine la Cernăuți la deschiderea universității cernăuțene dar peste puțin timp se refugiază din nou la Praga, orașul Cernăuți fiind pentru a treia oară ocupat de ruși. Revenit definitiv la Cernăuți în anul 1918, reocupă postul de profesor suplinitor la Universitatea din Cernăuți, calitate ce i-a fost recunoscută și de guvernul român după 11 noiembrie 1918, care la 23 ianuarie 1919 îl numește profesor titular.

De acum începe neobosita activitate a canonistului Valerian Șesan. Cunoscut ca un patriot cu merite pentru patria sa, întrucât a luat parte activă în Comitetul pentru unirea Bucovinei cu patria mamă, i se încredințează un șir de posturi atât la stat cât mai ales în Biserică.

La stat ocupă funcții de cenzor militar, profesor la Liceul „Aron Pumnul” pentru limbile latină și greacă, profesor universitar de drept bisericesc la Universitatea din Cernăuți, membrul în Consiliul Asociației Române pentru Societatea Națiunilor (1924), Consilier de drept în Consiliul municipal Cernăuți (1927), iar în funcții bisericești fu hirotonit protopresviter (1918), apoi hirotonit protopop (1920), arhiepiscop staurofor (1922). Profesorul Valerian Șesan a fost numit membru la Consiliul superior bisericesc (1919-1925) și membru în delegația Sf. Sinod la conferința mondială creștină din 1919, când e ales membru al conferinței bisericești de la Sinaia.

La îndemnul mitropolitului primat Miron, a fost ales secretar al Constituantei bisericești din 1921. Apoi a fost numit director general al departamentului Cultelor pentru Bucovina în Cernăuți (1922-1925). Inspector mitropolitan al arhidiecezei Bucovinei (1923-1924), membru pe cinci ani la Consiliul general de Instrucțiune, secția Învățământ superior. A fost ales Consilier referent al Consiliului eparhial din Cernăuți, secția economică, în prima adunare eparhială a Bucovinei (1925-1931), în care depune străduință pentru exploatarea pădurilor Fondului Bisericesc în regie proprie.

În anul 1928 a fost delegat de biserica ort. rom. la Congresul alianței mondiale de la Praga.

În iunie 1933 este delegat de Guvernul român la mitingul antirevizionist din Kosice. Îl întristează dihononia ivită între români, pe baza diversității partidelor politice și de aceea el va susține unificarea sistemului politic spre a se înlătura abuzurile. În Cernăuți face parte aproape din toate societățile culturale, sportive de binefacere etc.

Pentru meritele și munca sa, a fost răsplătit cu mai multe distincții.

Despre opera canonistului Valerian Șesan, cunoaștem că din cele 95 de lucrări privind problemele de drept bisericesc, articole de culturalizare, articole de îndrumare etc. multe au prezentat interes în cercul specialiștilor, iar articolele cu sfaturi către români, publicate în „Glasul Bucovinei”, au fost foarte căutate.

Dr. Valerian Șesan s-a stins din viață la 10 mai 1940, la vârstă de numai 62 de ani, lăsând ca să-i urmeze calea pe fiul său Dr. Milan Șesan și fiica Carolina, cunoscută mai mult cu numele de Vera Mora.

Lucrările canonistului Șesan, fiind totdeauna o revelație în domeniul dreptului bisericesc, au fost recenzate în diferite reviste române și străine. Printre lucrările de referință menționăm:

1. *Kirche und Staat im romisch-bizantinischen Reiche seit Konstantin dem Grossen und bis zum Falle Konstantinopals* – vol.I *Die Religionspolitik der christlich-romischen Kaiser, von Konstantin d. Gr. bis Theodosius d. Gr.* (313-380). Cernăuți, 1911 – lucrare mereu cerută și demult epuizată. Originalitatea ei constă în felul tratării

subiectului privitor la raportul dintre biserică și Stat. Lucrarea este citată de canoniști, bizantinologi și istorici ai bisericii: V. Schulze, P. Ghiduleanov, I. Sagmuller, N. Iorga, Fr. Dolgher, N. Balan etc. Volumul II al acestei lucrări, pregătit pentru tipar, a fost distrus în anul 1940 (26 iunie) în timpul ocupației sovietice.

2. *Unificarea Bisericii ortodoxe din România Mare;*

3. *Unificarea Bisericii ortodoxe din România întregită. Statutul organic din Transilvania în lumina canoanelor; constituționalismului în Biserica ortodoxă – trei studii în legătură cu organizarea Bisericii ortodoxe române întregite, Cernăuți 1919;*

4. *Die Einberufung einer onkumenischen Synode;*

5. *Curs de drept bisericesc universal;*

6. *Curs de drept roman;*

7. *Curs de drept roman comparat cu cel bisericesc;*

8. *Căsătoria a doua a preoților văduvi;*

9. *Îndrumări pentru redresarea vieții monahale.*

Constantin Șesan (1880 – 1930), cel de al treilea fiu al lui Dimitrie Șesan, a fost paroh la Carapciu pe Ceremuș (1912), Panca (1917), Burla (1924) și Bilca (1929). În timpul studiilor la Facultatea de Teologie din Cernăuți, pe care o absolvise în 1906, a fost membru al Societății academice „Academia Ortodoxă”. Căsătorit în 1912 cu Maria fiica lui Burlă din Budeniț. El a rămas în amintirea locuitorilor din satele pe unde a păstorit ca un om de o rară bunătate. Din căsnicie au urmat doi fii:

Anton Șesan (1917-1969), inginer constructor cu o bogată activitate științifică în domeniul mecanicii construcțiilor. Profesor universitar la Institutul Politehnic Iași.

Valerian Șesan, inginer silvic.

Revenim la urmașii profesorului Valerian Șesan, și anume, Carolina Șesan și profesorul Dr. Milan Șesan.

Carolina-Veronica Șesan, născută în 1908 la Petrograd. Frecventează conservatorul de muzică din Cernăuți până în 1929, apoi își continuă studiile la Praga, unde se și stabilește, ajungând profesoare de canto și solistă la operă. A luat numele artistic de Vera Mora (numele Mora provine de la Morariu, logodnicul decedat).

Ea adeseori revenea în România, unde îl vizita pe fratele Milan și unde a dat numeroase concerte, astfel a cântat la Filarmonica din Sibiu de mai multe ori, în 1958 a susținut concerte la Sala Dalles din București și a dat un concert pascal organizat de părintele profesor Milan Șesan în Aula Institutului Teologic universitar Sibiu.

La începutul anului 1980, 10 ianuarie, Vera Mora a trecut la cele veșnice.

Dr. Milan Șesan

Părintele profesor Dr. Milan Șesan s-a născut la 5 aprilie 1910 la Cernăuți. Tatăl său Dr. Valerian Șesan avea pe atunci funcția de diacon la catedrala cernăuțeană. Mama profesorului Milan, Bojena Maria Șesan, născută Nemeș din Praga, a fost solistă de operă, precum și o literată apreciată. Ea se înscrie printre primii promotori ai traducerii fidele a marelui poet român Mihai Eminescu. Refugiată din Bucovina ocupată de sovietici, se stabilește din 1946 la Sibiu, unde a murit la 29.XI.1956.

Milan Șesan, în timpul primului război mondial, era refugiat cu toată familia la Praga, aici urmează și primele clase primare. Întors cu părinții săi la Cernăuți în 1918, continuă celelalte două clase pe care le absolvă în 1920, după care trece la Liceul „Aron Pumnul”, unde frecventează cinci clase, iar celelalte trei le urmează la Liceul nr. 4, absolvindu-l în 1928. La examenul de bacalaureat e declarat al 8-lea din 108 candidați reușiți.

Studiile superioare le urmează la Universitatea din Cernăuți, la Facultatea de Teologie, luând examenul de licență cu nota „distingție” în 1933. Din toamna aceluiași an, urmează și cursurile Facultății de Filozofie din cadrul Universității Caroline din Praga, promovând examenele riguroase cu nota „distingție”. La Praga i s-au recunoscut cei doi ani de frecvență de la Facultatea de Litere și Filozofie din Cernăuți (1930-1932). În martie 1935 susține teza de doctorat cu titlul *Împărțirea administrativă a imperiului bizantin în timpul domniei Comnenilor și Angelilor* și este promovat doctor în istorie și filozofie al Facultății de Filozofie de pe lângă Universitatea Carolină din Praga, iar în anul 1937 este promovat doctor în teologie la Cernăuți.

Milan Șerban a fost un poliglot, cunoscând în întregime limbile: română, cehă, germană și franceză, iar parțial ruteană, polonă, engleză, sârbă, și rusă, precum și limbile clasice – latina și greaca. Pe lângă acestea, Milan Șesan posedă vaste cunoștințe pe care le aprofundează la Praga.

În anul 1935, după obținerea titlului de doctor în istorie și filozofie, este numit lector onorific de limba cehă la Catedra de Slavistică de la Facultatea de Litere și Filozofie a Universității din Cernăuți. Aici publică mai multe articole privind cele mai importante evenimente din trecutul și prezentul cultural și național al poporului ceh.

În calitate de lector funcționează până în 1936, când este numit asistent suplinitor onorific la Catedra de Istorie Bisericească a Facultății de Teologie din Cernăuți. La mai puțin de un an, 1 octombrie 1937, a fost numit profesor agreat la aceeași catedră, în urma examenului susținut în primăvara anului 1937.

În perioada 1940-1941 și 1944-1948, din cauza celui de al Doilea Război Mondial, Facultatea de Teologie din Cernăuți trece la Suceava, unde Milan Șesan funcționează în postul de profesor titular din 1942.

În perioada 1946-1948, Milan Șesan este director al Institutului de Istorie al Facultății de Teologie din Suceava. Din 2 decembrie 1948 este profesor de teologie la Sibiu și apoi titular la catedra de Istorie Bisericească Universală din 1952, până la pensionare în 1980, când împlinise vârsta de 70 de ani.

În tot timpul profesoratului, Milan Șesan a desfășurat o bogată activitate științifică publicând nenumărate lucrări în domeniu. A colaborat la numeroase reviste. Toate lucrările sale adunate în volume ar alcătui o adevărată bibliotecă. Numele său a figurat adesea în revistele de specialitate din străinătate. Părintele profesor Dr. Milan Șesan acordă o mare atenție intensificării permanente a calificării profesionale a studenților teologi, viitori slujitori ai altarului străbun, precum și a altor slujitori ai bisericii. În timpul activității sale la Institutul Teologic Universitar din Sibiu (1948-1980), a condus peste 250 de lucrări de licență.

Milan Șesan a tradus în limba română importanta lucrare pedagogică *„Informatorium scholae maternae”* a lui Jan Amos Comenius, unul dintre cei mai mari pedagogi ai omenirii, care a lăsat moștenire primul mare sistem de educație și instruire, corespunzător unei noi etape cu procesul de construire a relațiilor capitaliste, sistem care a făcut să se dea secolului al XVII-lea numele de secolul didacticii după numele celebrei sale opere *„Didactica magna”*.

„Școala maternă” după Comenius, este școala din casa părintească, în primii șase ani ai copilului, când sub îndrumarea mamei, copilul învață să meargă, să vorbească, să însușească unele reguli igienice, dobândește cunoștințe și își dezvoltă inteligența. Prin această trecere profesorul Milan Șesan contribuie la cunoașterea mai amplă a sistemului pedagogic și a concepției filozofice a marelui gânditor și pedagog J. Amos Comenius.

În același timp, Milan Șesan a slujit cu aceeași dragoste și în biserică, hirotonit diacon în 1936, funcționează onorific ca diacon al Catedralei din Cernăuți, iar la 10 ianuarie 1943 primește hirotonia întru preot, slujind onorific la aceeași Catedrală Mitropolitană din Cernăuți. În 1945 este ridicat la treapta de protoprezbiter la Suceava și din 1947 arhiepiscop stavrofor cu cruce de aur. Din 1948 a slujit ca preot onorific al Catedralei Mitropolitane din Sibiu, unde liturgisea cu toată dăruirea sufletească, cu trăire și profundă evlavie. Părintele profesor Milan Șesan a fost și va rămâne un model de slujitor al Sfântului altar.

Milan Șesan avea și temeinice cunoștințe muzicale, după cum se știe din concertele organizate de acest pasionat muzicolog. Cea mai mare parte a pieselor solo și pentru cor au fost acompaniate la pian de părintele profesor. Astfel, în anul 1953, Milan Șesan l-a comemorat pe compozitorul bucovinean Ciprian Porumbescu printr-o serbare internă cu studenții Institutului Teologic din Sibiu. La concertul pascal în postul Sf. Paști din anul 1958 și-a dat concursul și sora profesorului Vera Mora Șesan de la Praga.

Milan Șesan a contribuit la popularizarea unor cântări religioase românești peste hotare. Astfel, rugăciunea „Tatăl nostru” de Ciprian Porumbescu, prezentată de părintele profesor pentru solo și orgă, a fost prezentată în premieră la marele concert din cadrul bisericii Cehoslovace husite din Praga (1952). De atunci se află permanent în program, fiind mult solicitată și de credincioșii neortodocși. Colindele „O ce veste minunată” de Gh. Dima și „Din an în an” de Budiș au intrat în repertoriul profesoarei Vera Mora cu acompaniament la orgă al părintelui Milan Șesan. De asemenea, în anul 1966 a avut loc prezentarea cântărilor „Hristos a înviat” de Ciprian Porumbescu și A. Zavulovici – solo orgă.

Pe lângă preocupările științifice, în clipele sale de repaus, Milan Șesan se dedică teatrului de marionete, activitate pe care a început-o încă în timpul școlii primare din Praga și căreia i-a dăruit cu dragă inimă orele sale libere începând din anul 1932.

Activitatea în mișcarea ecumenistă. Prin ecumenism „modern” nu trebuie înțeleasă vreo unire între biserici, prin care să se supună una alteia, cum a fost cazul în trecut, ci este vorba de „restabilirea vechii ortodoxii”, în vederea realizării „intercomuniunii” între creștini, adică de înlăturarea deosebirilor, spre realizarea unității creștine prin biserici autocefale din cadrul Bisericii Universale a Mântuitorului nostru Iisus Hristos.

Părintele profesor Dr. Milan Șesan din 1970 colaborează la cartoteca lucrărilor ecumeniste în cadrul centralei „ecumeniste” de la Utrecht, continuată apoi la marea publicație „Internationale Oekumu – nische Bibliographie J.O.B.”, cu sediul la Freiburg și cu volume tipărite la München.

Milan Șesan se numără astfel printre primii delegați ai bisericii noastre la lucrările forurilor intercreștine. La 1950-1951 participă la conferința din Praga, între 1958-1954 este delegat al comitetului de lucru al Conferinței creștine pentru pace (C.C.P.), iar din 1964 până în anul 1968 este membrul Comitetului plenar al C.C.P. care a efectuat 26 de delegații oficiale externe. Între anii 1958-1968 ține o serie de conferințe, cuvântări și predici în 14 state europene.

Activitatea științifică a acestui slujitor vrednic al bisericii, profesor de o înaltă ținută științifică, vajnic ostenitor al scrisului este impunătoare. Părintele profesor Dr. Milan Șesan a lăsat în urmă o operă impresionantă și greu de egalat. Într-o statistică bibliografică selectivă lucrările sale arată astfel:

- 295 de lucrări și referate din domeniile istoric, teologic și ecumenic, publicate în diferite reviste interne și externe;
- 692 de articole de popularizare istorio-teologică în reviste din țară și străinătate;
- 100 de articole despre activitatea Conferinței creștine pentru pace (cu sediul la Praga);
- 87 de articole omagiale;
- peste 880 de recenzii și note biografice în reviste interne și internaționale;
- peste 970 de conferințe, cuvântări, predici cu teme istorice, teologice, biblice, social-religioase, patriotice și altele;
- 44 de articole substanțiale publicate în reviste străine.

Acesta este sumarul străduințelor acestui erudit bucovinean, stimat, respectat și iubit atât de bucovineni, cât și de transilvănenii din Sibiu.

În 1942 la tipografia Mitropolitul Silvestru din Cernăuți M. Șesan publică lucrarea *Curs de drept Bisericesc Universal*. Profesorul s-a decis să publice lucrarea tatălui la îndemnul lui Vasile Loichiță, decanul Facultății de Teologie din Cernăuți, care după moartea regretatului profesor, spunea că „acest curs este o comoară de precizii canonice, care trebuie negreșit tipărit, dacă se poate cu adaosurile sau modificările ce le-a avut de gând să le facă, răposatul canonist. Iată dorința fierbinte ce i-o adresez fiului său, colegului Dr. Milan Șesan, titularul catedrei de Istorie Bisericească Universală de la Universitatea noastră”. M. Șesan a materializat acest îndemn. A publicat ediția a IV-a – *Manual de Drept Bisericesc*, folosind în acest scop cele 3 ediții litografiate ale cursului, alcătuite în 1936, 1937, 1939. Cursul cuprinde 268 de pagini și prezintă o lucrare deosebit de valoroasă în cadrul dreptului bisericesc ortodox universal și deosebite precizări de ordin juridic.

În lucrarea *Împărțirea administrativă a imperiului bizantin în timpul Comnenilor și Angelilor (1081-1204) – „Istoricul temelor”* tipărită la Inst. de Arte Grafice „Glasul Bucovinei” din Cernăuți la 1942, autorul arată cum s-a dezvoltat administrația centrală a imperiului bizantin, precum și istoricul fiecărei teme în parte. Lucrarea este o contribuție în domeniul bizantinologiei, ca știință auxiliară a istoriei bisericești universale.

Din cercetările istorico-teologice ale profesorului Milan Șesan menționăm:

1. *Despre creștinismul vechi carpatic*, în care se arată pătrunderea creștinismului în nordul Dunării;
2. *Problema originii în timpul primelor traduceri românești ale Sfintei Scripturi. Introducerea limbii române în biserică*;
3. *Istoricul și circulația cuvântului „ortodox”*;
4. *Despre Biserica Ortodoxă de-a lungul veacurilor*;
5. *Despre teologia ortodoxă*;
6. *Despre iconografia ortodoxă*;
7. *Problema chirilometodiană*;
8. *Despre papalitate*;
9. *Despre husitismul ceh*;
10. *Problema păcii*;
11. *Problema ecumenismului*.

Ecumenismul este o mișcare care se bucură în prezent de o mare și justificată actualitate. Voi rezuma câteva studii ale profesorului Milan Șesan privind înființarea

acestei mișcări în principalele biserici și confesiuni creștine.

În urma divizării creștinismului în cele trei mari biserici în secolul al XVI-lea, când din trupul Bisericii romano-catolice s-a dezbinat Biserica protestantă, ambele au luat poziție opusă Bisericii Ortodoxe. Reforma nu s-a oprit doar la inițialul lutheranism și calvinism, ci cu timpul s-a tot divizat prin reformatori epigoni, fărâmițarea creștinismului devenind un real pericol pentru creștinismul însuși, deci și pentru Biserica Mântuitorului. Această situație a determinat în 1817, aniversarea a 300 de ani de la lansarea Tezelor lui Luther, cu scopul unificării bisericii luterane.

Primul gând „ecumenist” s-a pus la întrunirea protestanților la Paris în 1855. Dacă papalitatea încerca să realizeze unificarea confesiunilor prin supunerea directă sub ascultarea papei – precum îndemneau papii în 1878, 1918, 1928 și 1954 – apoi Biserica Ortodoxă stăruia pentru unitatea credinței prin rugăciune și conștiința unității în Mântuitorul Iisus Hristos. Protestanții au încercat să-și refacă unitatea și anume prin congresarea confesiunilor apropiate și prin organizarea de alianțe ale confesiunilor locale auxiliare. Aceasta s-a înfăptuit în parte în cursul secolului al XIX-lea. Dar măsurile nu au fost suficiente pentru că trebuia să se urmărească o unificare mai largă, în care să intre și Biserica Ortodoxă și cea Romano-catolică.

Din acest gând unificator și protestant s-a născut „mișcarea ecumenistă”: mișcarea ecumenistă a misionarilor creștini, alianța mondială pentru înfrățirea popoarelor prin biserică, mișcarea pentru credință și organizație, numită și mișcarea teologică, mișcarea pentru viață și faptă, numită și „Mișcarea pentru creștinismul practic”. Fiecare din aceste mișcări au ținut congrese mari intercreștine pe lângă întrunirile regionale. Unele s-au bucurat de mai mult, altele de mai puțin succes. Constatându-se unele necazuri și datorită instabilității acțiunilor ecumeniste, în 1946 s-a realizat fuzionarea celor trei ramuri: „Alianța, credința și viața”. Acesta constituie actul de naștere al „Consiliului Ecumenist al Bisericilor”, cu sediul la Geneva. Numărul membrilor s-a tot înmulțit, primindu-se la inițiativa delegaților ortodocși, formula „treimica” în platformă, iar Biserica Ortodoxă a fost recunoscută „ca venerabilă și cu rădăcini apostolice”.

În numeroase articole Milan Șesan informează activitatea din cadrul Consiliului Ecumenist al Bisericilor, tot el, într-un studiu amplu redă ecumenismul în concepția marilor biserici și confesiuni creștine cu deosebire a Bisericii Ortodoxe în secolul al XX-lea.

Concepția romano-catolică cu privire la ecumenism a înghețat pe principiul vechi al „unirii prin supunere” și primirea întregii doctrine așa cum a fost formulată în Simbolul de credință emis de papa Paul VI la 30 iunie 1968. Așa zisele „deschideri ale catolicismului către necatolici” sunt doar simple momente de oportunitate. Biserica veche catolică este pentru deschidere către toate confesiunile creștine pentru un dialog de înțelegere.

Faptul că biserica anglicană cuprinde trei ramuri și anume: „înalta episcopaliană”, apoi „mijlocie presbiteriană” și în fine „de jos, sau liberă”, face ca Biserica Anglicană să ducă prin aceste ramuri dialoguri ecumeniste de orice categorie.

Fărâmițarea protestantismului în mai multe confesiuni și direcțiuni teologice face ca în el problema ecumenistă să se resimtă cel mai mult. De aceea, toate inițiativele ecumenismului modern au pornit de la protestanți, cu gândul că anglicanii, romano-catolicii și ortodocșii vor putea fi convinși să mai renunțe la unele din principiile lor, apropiindu-se de principalele idei protestante. Evident că aici protestanții întâmpină rezistența, mai ales a ortodocșilor și a romano-catolicilor.

În concepția americană, ideea ecumenismului este foarte slabă, aceasta mai ales din cauza toleranței confesionale, a libertății religioase, adică fiecare om și fiecare confesiune poate să creadă cum vrea, dacă nu afectează alt om, altă confesiune și nici principiile morale ale statelor din cadrul SUA.

Deoarece în cadrul Consiliului Ecumenist al Bisericilor cu prezență policonfesională este foarte greu să se ajungă la cel mai mic consens teologic, s-a simțit nevoia tratatelor „pe linie bilaterală” și „pe linie comună intercreștină”.

Bisericile Ortodoxe Autocefale au participat și participă la lucrările comune duse mai ales în cadrul Consiliului Ecumenist al Bisericilor, al Conferinței Creștine pentru pace C.C.P. precum și a Conferinței Bisericilor Europene (Mișcarea Myborg), dar prezența ortodoxă masivă s-a realizat abia după 1961, când protestanții au dat asigurări că respectă Sfânta Treime dumnezeiască, că îl respectă pe Iisus ca pe fiul lui Dumnezeu și că vor înceta prozelitismul contra ortodocșilor.

Prezența ortodoxă în contactele ecumeniste nu este de a tângui credința ortodoxă, ci de a mărturisi credința ortodoxă către neortodocși. În acest cadru, Biserica Ortodoxă caută să lămurească unele probleme practice din contemporaneitate în cadrul viitorului Sfânt Sinod Panortodox.

Și în cadrul Patriarhiei Române s-a realizat un „climat de ecumenism românesc”, în sensul apropierii și colaborării între bisericile istorice, atât pe plan interteologic, cât și pe cel intercreștin în parohii, și că acest exemplu este apreciat de numeroși ecumeniști străini ca „pilduitor pentru întreaga activitate ecumenistă mondială”.

Pentru intensă și rodnică activitate pe tărâm științific și bisericesc, părintele profesor Dr. Milan Șesan a fost distins cu multe medalii și decorații bisericești, iar pentru activitatea sa pe plan social-național cu distincții de stat.

Distinsul protopop stravrofor profesor Dr. Milan Șesan trece la cele veșnice la 7 iunie 1981 în Sibiu, umplând de întristare sufletele membrilor familiei – soția Elena, fiul Dragoș, fiica Irina și ginerele Boldur, precum și inimile cadrelor didactice, studenților de la Institutul Teologic Universitar din Sibiu, a preoților din tot cuprinsul țării, cărora decedatul le-a fost dascăl și a miilor de bucovineni, cărora le-a fost prieten, îndrumător și un sprijin în neazuri.

Trecerea în neființă a acestui eminent și cunoscut om de știință lasă un gol mare în rândurile cărturarilor bucovineni ce cu greu va putea fi completat.

Îi aducem acest prinos de pioasă amintire și regretul că încă un om de știință a plecat din mijlocul nostru.

(va urma)

Bibliografie

1. Filipașcu Al., *Istoria Maramureșului*, București, 1940.
2. Șesan M., *Ortodoxia și mișcarea ecumenistă*, în „Revista Mitropoliei Ardealului”, VII, nr. 7-8, 1962, pag. 416-422.
3. Șesan M., *Institutul pentru cercetări ecumenice*, în „Revista Mitropoliei Ardealului” XVI, nr. 11-12, 1971, pag. 960.
4. Șesan M., *Din relațiile anglicano-ortodoxe*, în „Revista Mitropoliei Moldovei și Sucevei”, XLIX, nr. 5-6, 1973, p. 313-321.

ACAD. VLADIMIR TREBICI: SCRISORI CĂTRE INGINERUL MIRCEA IRIMESCU (II)*

14 aprilie 1990

Stimate domnule ing. Irimescu,

Vă trimit prima tranșă de materiale pentru „Septentrion” (Nina Cionca și Radu Economu)¹. Al meu, ca și eventual al d-lui Mircea Grigorovița, le voi expedia pe data de 18 aprilie.

Fiind vorba de primul număr, ar fi fost bine ca să se obțină câte un cuvânt de salut din partea unor personalități din București: acad. N.Ceapoiu, prof. Titus Cristureanu, prof. Dragoș Rusu, dr. Ștefan Piersic etc., ca să se vadă unanimitatea bucovinenilor în jurul Societății. Aceasta cere însă timp!

De asemenea ar trebui o dare de seamă asupra ședinței de constituire a Filialei din București (10 aprilie 1990), care a fost cea mai impresionantă manifestație a bucovinenilor din Capitală. Ar fi bine ca acest material să fie făcut de George Muntean. Dl Radu Economu lipsește până la 26 aprilie, fiind – după cum știți – la Cernăuți.

În ziua de 10 aprilie s-au și încasat 15000 lei²; continuă perceperea cotizațiilor, daniilor etc.

Acum se cere maximum de operativitate.

Sărbători fericite! Cu prietenie, Vl. Trebici

*

1990

Stimate domnule inginer,

Conform promisiunii vă trimit materialul meu și cel întocmit, la cererea mea, de dl Mircea Grigorovița. Chiar dacă sunt un pic mari, ar fi bine ca să fie publicate integral în primul număr. Veți găsi și o notă asupra constituirii Filialei din București.

V-aș sugera ca la materialul meu să dați: *Din partea redacției*.

Cu acest articol inaugurăm rubrica permanentă „Demografia Bucovinei” și ne adresăm tuturor celor care au studii, materiale, hârtii, memorii și alte materiale pe această temă să le transmiteți redacției. Orice sugestie este binevenită.

Entuziasmul în rândul bucovinenilor și a prietenilor Bucovinei este enorm. Să folosim această împrejurare – unică, așa spune – și să nu slăbim ritmul. Urmează noi înscrieri, danii, donații etc. Mai pe larg, într-o scrisoare viitoare.

Cu prietenie, Vl. Trebici

*

București, 2 mai 1990

Stimate domnule inginer Irimescu,

Așa cum v-am promis ieri la telefon (de la Radu Economu) vă scriu ca să precizez câteva chestiuni și să vă dau unele lămuriri.

1. În materialul meu *Demografia Bucovinei. Preliminarii* s-a strecurat o greșeală la transcrierea datelor din Tab. nr. 2 (p. 7). Ultima coloană se înlocuiește cu cifrele următoare:³ Vă rog să operați corectura. Comentariile sunt corecte. Cu toată experiența mea științifică mi se mai întâmplă!

2. Viața „Filialei” merge foarte bine. Am regăsit-o pe dna Natalia Cernăuțeanu⁴,

* Publicăm în continuare corespondența dintre academicianul Vladimir Trebici și inginerul Mircea Irimescu (Rădăuți), care reflectă perioada de reactivare a Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina. Începutul publicării scrisorilor – revista „Glasul Bucovinei”, 2016, nr. 4.

filolog de înaltă clasă, care păstrează toată opera lui Mircea Streinul, pregătită cândva pentru editare (inclusiv studiul lui Iulian Vesper). Imediat ce se vor crea condiții de editare, ea se apucă de lucru. Introducerea va fi semnată de prof. Liviu Rusu, prieten cu M.S., conducător al „Iconarului” și de George Muntean⁵. Până în prezent s-a colectat suma de 20000. Înscrierile continuă.

3. Am inițiat ciclul de conferințe al Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina (Filiala București). Prima conferință este: prof. dr. Vladimir Trebici: *Bucovina: istorie și demografie*. Ea va avea loc în Aula Academiei de Studii Economice, în ziua de 11 mai 1990, ora 17. Rectorul ASE a fost amabil ca să ne pună la dispoziție magnifica aulă. Celelalte conferințe sunt: R. Economu (*Preliminarii la Unirea din 1918*), Mircea Grigorovița (*Revistele românești din Bucovina*), George Muntean (*Viața literară în Bucovina*). Sper ca la conferința mea să participe circa 300 de persoane (bucovineni și prieteni ai Bucovinei).

4. La „Curriculum vitae”⁶, pe care sper că îl păstrați, adăugați (după semnătura mea): „Prin hotărârea Senatului ASE, confirmată de Ministerul Învățământului, în aprilie 1990 am fost rechemat în învățământ, ca profesor asociat, încredințându-mi cursul de demografie și îndrumarea lucrărilor de doctorat cu subiecte din demografie”. Fac această precizare ca să știe toți prietenii că „ambiițiile” mele (dacă s-ar fi îndoit cineva!) sunt exclusiv cele legate de învățământ și știință (am o carte la tipar, alta va fi predată curând la Editura „Humanitas”, mă voi strădui să pregătesc 5-6 doctoranzi, să scriu „Demografia Bucovinei”, cu un colectiv al Soc. pt. Cult., să colaborez la „Enciclopedia Bucovinei”⁷). Am refuzat și voi refuza orice onoruri care implică adevărate politici. Din cauza aceasta nu am aderat la Asoc. Pro Basarabia și Bucovina. Pățania domnilor N. Lupan și I. Puiu, în com. Râșca⁸, este instructivă. Fără comentarii.

5. Înțeleg neliniștile Dvs. și ale prietenilor⁹. Aici noi veghem! Deviza pe care noi o repetăm este următoarea: Bucovina nu este a mea, nu este a voastră etc., etc. Adică nimeni nu poate confisca această emblemă, care a ajuns, astăzi mai ales, la mare preț! Deci: aveți toată încrederea! Când ne vom întâlni, vom discuta pe îndelete. Până atunci, cu fermitate, pregătirea Congresului din 30 iunie 1990.

Cu prietenie, Vl. Trebici

*

17 mai 1990

Stimate domnule inginer Irimescu,

Credincios principiilor lui Napoleon, la 10 minute după convorbirea noastră telefonică, vă trimit exemplarul doi al conferinței pe care am susținut-o – liber, desigur – în ziua de 11 mai 1990 în aula ASE. Și acest material trebuie socotit preliminar. Oricum, informațiile și interpretările, deși ale autorului, au fost văzute și însușite de erezii din conducerea Filialei din București.

Am atașat și harta pe care am reprodus-o după Grigore Nandriș (vezi bibl. 17). V-aș sugera ca alături de aceste hărți să atașați:

a) harta politico-administrativă a Bucovinei, cu cele 5 județe și cu localitățile (perioada 1930-1940);

b) harta regiunii Cernăuți, pe care desigur o aveți.

Cele trei hărți, lucrate frumos de un cartograf de la dvs, ar fi de cea mai mare utilitate.

Pe curând, Vl. Trebici

*

București, 6 iulie 1990

Stimate Domnule Președinte al Societății pentru Cultura și Literatura Română în

Bucovina, iubite prieten și coleg inginer Mircea Irimescu,

Am început solemn fiindcă împrejurările îmi cer acest lucru. Congresul „Societății” din zilele de 30 iunie – 2 iulie 1990 a dovedit tuturor cât de vii sânt sentimentele bucovinenilor pentru ideile mari și nobile întruchipate de Societatea pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina, cât de mare este bucuria că venerabila „Societate” a fost reînviată, cât de puternică este voința lor de a sluji, cu abnegație și dăruire, idealurile „Societății”.

Este firesc deci ca primul nostru gând de recunoștință să se îndrepte către acei care au inițiat mișcarea pentru reînvierea „Societății”: prof. Vasile Precop și inginer Mircea Irimescu. Ziua de sâmbătă, 30 iunie 1990, când Congresul a ales noua sa conducere, va rămâne în istorie. Încerc să evit vorbele mari, dar sper ca viitorul să-mi dea dreptate. Principalul este ca noi toți să fim alături de cei pe care i-am ales, strâns uniți în jurul idealurilor „Societății”, să muncim cu perseverență („Labor omnia vincit improbus”¹⁰). Fiindcă am amintit la congres de o meteahnă a noastră, a românilor, o voi transcrie din Creangă: „Românului î-i greu până se apucă de treabă, că, de lăsat, îndată se lasă” (I. Creangă, *Povești, amintiri, povestiri*, ed. Cartea Românească, București, p. 333).

Marele succes al Congresului trebuie valorificat la maximum: intensificarea contactelor și legăturilor, stimularea înființării de filiale, apel pentru donații de cărți, documente etc. Îmi dau seama cât de necesar ar fi la Gălănești, un om retribuit, care să asigure operativ legăturile, corespondența etc.

Ca orice experiență, este absolut necesar ca să se întrunească noul comitet pentru a examina problemele principale legate de organizarea congresului și de funcționarea „Societății”. Statutul – care se va definitiva curând – ne va asigura baza legală. Este clar că toți membrii – fără nici o excepție – să dea dovadă de disciplină. Singurul care poate angaja „Societatea” este președintele care, în probleme mai complicate, apelează la comitet. Orice tendință centrifugală trebuie combătută energic. Hotărâri mai importante (de pildă, schimbarea denumirii „Societății”) nu pot fi luate decât de către Congresul general.

Sper să ne vedem în curând pentru a putea chibzui cu calmul necesar problemele „Societății”. Să ne bucurăm cu toții de acest mare succes care a fost congresul, răsplata ostenețelor tuturor, dar în primul rând, al celor din Gălănești. Ecourile și comentariile sânt cu adevărat extraordinare. De când m-am întors la București, primesc neconținut telefoane cu rugămintea de a da detalii și de a „înlesni” înscrierea în „Societate” a numeroase persoane.

Am citit „Crai Nou”¹¹ și mi se pare că informația este corectă, bine prezentată.

Deocamdată vă trimit forma finală a comunicării mele (p. 9-18), pe care să o atașați textului inițial (p. 1-8). Imediat ce voi avea copii la xerox, o să vă trimit un exemplar. Ar fi bine ca volumul cu referate să apară cât mai curând¹². Să se includă și cuvintele de salut ale acad. N.Ceapoiu, prof. Dragoș Rusu, comunicarea dr. V.Săhleanu. Vă voi trimite curând lista persoanelor care figurau, la 5 martie 1944, ca membri ai „Societății”.

Un salut foarte amical prietenilor din Gălănești și Rădăuți care au făcut lucruri extraordinare. Vă îmbrățișez pe toți cu dragoste!

Cu prietenie, Vl. Trebici

*

București, 17 iulie 1990

Stimate Domnule Președinte,

Iubite prieten și frate bucovinean,

1. Trimit exemplarul definitiv al comunicării mele *Bucovina în perioada*

interbelică: Universitatea din Cernăuți. Ne varietur! Puteți să faceți adaosurile la exemplarul pe care îl aveți. Îmi pare bine că i-am „descoperit” pe teologii profesori Liviu Stan¹³ și Dumitru Stăniloae¹⁴ care sunt doctori ai Universității din Cernăuți, dar și licențiați ai acesteia. Luminători ai Ortodoxiei!

Sper ca și ceilalți colegi să trimită comunicatele: volumul trebuie să apară cât mai curând. Continuă și salutările.

2. Vă trimit o fotografie istorică (1929), datorită prof. dr. Dragoș Rusu. Dl V. Precop se va bucura mult. În curând, o fotografie cu „Junimea” (1929 sau 1930), în mijloc cu Octavian Goga.

3. Dl George Muntean ne-a dat un exemplar cu proiectul de Statut. Prof. dr. Dragoș Rusu, Radu Economu și cu subsemnatul am făcut mențiunea că denumirea „Societății...” rămâne aceea care a fost înregistrată la Judecătoria Rădăuți. Modificarea ei este de competența Congresului, la propunerea Comitetului sau a unuia din membri.

4. Astăzi, 17 iulie 1990, am ascultat cu totul întâmplător – și nu în întregime – relatarea d-lui G. M. despre Congresul de la Gălănești. Partea referitoare la desfășurarea congresului a fost corectă; a folosit reportajul din ziarul „Crai Nou”, pe care i l-am împrumutat. Spre stupefacția mea – și a altora care mi-au telefonat – a reluat chestia cu „Societatea culturală Bucovina”¹⁵ cu accente polemice împotriva celor care nu sânt de acord cu denumirea propusă. L-am rugat cu câteva zile mai înainte să se abțină de la asemenea ieșiri. Spre profunzimea mea mâhnire și îngrijorare nu a dat curs acestei rugăminți. Abia s-a născut „Societatea” și face primii pași și ne trezim cu tentative de confiscare, de atribuire a unei noi paternități (G. Muntean) etc. Ce urmărește dl George Muntean? O „societate culturală” în care nu figurează cuvântul „română”? Vrea să creeze o societate internațională? Atunci, cel puțin să i se pună în titlu denumirea completă care ar reda scopurile și obiectivele urmărite: „Societatea culturală româno-ucraineano-iudaico-germano-polono-lipovano-armeană din Bucovina”, adăugându-se eventual „ecumenică” și, poate, „turistică”. Fără glumă!

După ce am studiat situația românilor din regiunea Cernăuți și am vizitat Cernăuții, am ajuns la concluzia că obiectivul cel mai important al Societății este să ajutăm pe frații noștri din Bucovina de Nord să nu-și piardă limba și conștiința națională. Desigur, putem să ne pupăm cu toții, creștinește și ecumenic – în spiritul celei mai autentice omenii românești. Republica Ucraineană și-a proclamat independența și suveranitatea¹⁶. Care va fi soarta Bucovinei de Nord și a Basarabiei de Sus?

Aș dori ca să discutăm temeinic aceste probleme împreună când voi sosi la Gălănești. Dacă nu intervine nimic în programul meu – plecarea la Viena o voi amâna – voi fi la Gălănești pentru 15 august și apoi pentru Universitatea liberă¹⁷ (3-8 sept. 1990).

5. Am identificat 29 de persoane care, la 5 martie 1944, erau membri ai Societății și care au devenit membri de onoare. Din aceștia 18 sânt în București. Dacă ne trimiteți formulare cu antet putem expedia adresele respective¹⁸ pentru bucureșteni. Pentru ceilalți 11 va fi nevoie să rezolvați de la Gălănești. *Membrii pe viață*: prof. Ilie Grămadă (Iași), dna Oltea Vitencu (Piatra Neamț), avocat Radu Baloșescu (Suceava), Ion Bârleanu (Iași, Șos. Poinesti sau Voinești 30, cartier Galata), prof. Traian Cantemir (Iași), prof. Mihai Cazacu (Timișoara, str. Buftea 2, sc. C, et. III, ap. 11), Teofil Coștiug-Lianu-Dumbrăveanu (Suceava), George Pavelescu-Drumur (Timișoara), Octavian Tarasievici (RFG).

Cu prietenie frățească, Vl. Trebici

17 august 1990

Iubite domnule ing. Irimescu,

O dată cu mulțumirile mele pentru frumoasele zile de la Gălănești și Putna, vă trimit, biletul de călătorie.

Pentru comentarea știrii cu „Liga Culturală Bucovina”¹⁹ mă rezerv pentru mai târziu, după ce voi fi aflat detalii.

Vl. Trebici

*

24 august 1990

Stimate domnule ing. Irimescu,

Vă trimit bibliografia lucrărilor prof. Ion Nistor²⁰. Cred că este exhaustivă. Sunt unele informații de o actualitate extraordinară. Ar trebui ca și colegii de la Iași să aibă un exemplar²¹.

Fiindcă am conversat la telefon, nu vă mai dau elemente despre cele discutate. Înainte de a pleca la Viena vă voi telefona. După întoarcerea mea, voi căuta să vizitez circa 100 de persoane – bucovineni bătrâni și prieteni ai Bucovinei – pentru a-i înscrie în societatea noastră. Aș vrea să organizăm – cât mai este timp – o întâlnire (sesiune) la Gălănești, cu personalități de prim rang. Dacă vom reuși va fi un eveniment unic.

Salutări amicale tuturor, Vl. Trebici

P.S. I-am scris astăzi dlui dr. Ghe. Nandriș. Voi căuta să scriu cu regularitate colegilor din provincie, ceea ce – fără îndoială – faceți și d-voastră.

*

Stimate domnule inginer Irimescu,

Un ostaș disciplinat nu poate părăsi garnizoana fără să anunțe pe comandant.

Raportez deci că pe data de 28 august, ora 19:38 plec la Viena, împreună cu soția, pentru aproximativ două săptămâni. Îmi pare rău că voi fi absent la prima ediție a Universității de vară a „Societății...”. Îi urez mult succes.

1. Sâmbătă am avut vizita domnului Vasile Levițchi. Ce om admirabil! A stat mai multe ore; ne-am povestit amândoi despre oameni, întâmplări, locuri. M-a impresionat starea precară a sănătății prietenului nostru. L-am informat despre acțiunea de la Cernăuți, programată pentru 2 septembrie. Am înțeles multe... L-am rugat să-mi scrie detaliat ce anume au ei nevoie (documente, studii etc.) pe care să le pot procura aici. Îmi dau seama cât de important și util poate fi ajutorul nostru.

2. În urmă cu câteva luni a murit prof. dr. ing. Mircea Ghiliceanu (anterior Bilețchi), născut în Opișeni (1913-1990). A fost cumnat cu prof. dr. doc. Traian Ștefureac. Figurează în „Știința în Bucovina”, vol. 2, p. 83. A lăsat multe cărți. Familia mi-a adus câteva zeci de cărți de beletristică (la specificarea mea) pe care cu prima ocazie le voi trimite la Gălănești. Dacă vă interesează și lucrări de specialitate (metalurgie, matematică, cursuri universitare etc.) familia este gata să le furnizeze.

3. Duminică (26 aug.) am fost la doamna Oltea Apostolescu:

- a primit scrisoarea dlui prof. Precop;

- este entuziasmată de invitația dvs de a veni la Gălănești (în jurul datei de 15 sept.): totul depinde de dl Vlăstar Apostolescu, fiul dsale.

Atunci veți putea conveni asupra editării operei prof. Ion Nistor.

Am răsfoit vol. 2 din *Amintiri*; am aflat în sfârșit când și cum s-a produs ruptura dintre cei doi bărbați de stat (Iancu Flondor și Ion Nistor). Despre această problemă o să vă relatez la timpul său. Înțeleg de asemenea aprehensiunea față de „Societatea pt Cultura și Lit. Rom” pe care Ion Nistor i-a transmis-o și doamnei Oltea Apostolescu (s-a atenuat până la dispariție).²²

4. Dintre multele gânduri și planuri de viitor unul cred că îl vom putea realiza curând. O întâlnire la Gălănești, eventual sub forma unui colocviu, cu personalități din Bucovina sau legate de Bucovina (academicieni, scriitori, profesori) care mai sunt în viață. Ar fi o ultimă șansă... Deci după reîntoarcerea mea mă voi ocupa de acest lucru.²³

Sunt atâtea de făcut! Dumnezeu să ne ocrotească – tuturora! – entuziasmul, credința și puterea! Fiind vacanță, s-a făcut simțită o oarecare acalmie. La sfârșitul lui septembrie va fi relansată activitatea. Convingerea mea este că va fi bine.

Cu salutări amicale, Vl. Trebici

P.S. Ce util ar fi ca cei de la Universitatea „Ștefan cel Mare” să sprijine mai mult Societatea. Tineretul fiind marea noastră speranță, cei mai vrednici studenți ar putea fi sfătuiți (informați) să ia ca subiecte de licență teme din istoria și cultura Bucovinei. Va veni și vremea când „Societatea...” va institui premii pentru cele mai bune lucrări. Fandaxia-i gata (vorba lui Caragiale). V. T.

*

22 sept. 1990

Stimate domnule inginer Irimescu,

Nobila mea intenție de a vă scrie un „raport” asupra călătoriei mele la Viena (28 aug. – 19 sept. 1990) nu s-a putut realiza. Motive: multe! M-au bucurat știrile primite de la dvs (telefonice) atât cu privire la Cernăuți, cât și la Universitatea de vară a Soc. pt Cult și Literatura Rom. în Bucovina. Cele bune să se adune! Mergem pe un drum bun, asta-i principalul! Dificultăți sunt, vor mai apărea și altele, dar trebuie să fim puternici și cu credință.

1. La Viena, l-am regăsit pe fostul meu coleg de liceu, ing. Ștefan Logigan (n. 1916), al cărui tată, prof. Dimitrie Logigan, a funcționat la liceele din Cernăuți, inclusiv la Liceul „Aron Pumnul”. Poate dl prof. V. Precop își aduce aminte de el. Ing. Ștefan Logigan a plecat în urmă cu 50 de ani din România, a avut mai multe peripeții, iar grație numai a capacității sale, și-a creat o frumoasă situație profesională și materială. A rămas cu gândurile și cu inima în Bucovina lui dragă. A și făcut excursii la Cernăuți, în cadrul unei organizații din Austria. Ne-am întreținut în repetate rânduri, aflând multe lucruri ce pot interesa „Societatea” în cel mai înalt grad.

a) La Viena ar exista circa 10000 români ortodocși (în Austria statistica se face și pe confesiuni), dar, din păcate nu prea au legături între ei. „România Jună” s-a transformat în „Unirea” cu vreo 200 de membri. A avut unele activități frumoase, inclusiv organizarea de baluri. Între timp, s-a înființat „Osterreichische – rumanische gesellschaft” cu colaborarea Ministerului de Extene al Austriei. Unul din cei mai activi a fost și rămâne ing. Ștefan Logigan, în ciuda unor necazuri cu sănătatea. Împreună cu dl Lebada (?), 62 ani, are de gând să convoace pe oamenii din Viena în vederea organizării unei activități mai susținute.

b) Organizația cea mai puternică a bucovinenilor este cea de la Linz, condusă de bucovineanul dr. ing. Hans Bukowiecki, originar din Cernăuți. Mai cunoaște puțin limba română. Din societatea pe care o conduce fac parte austrieci și germani, români, polonezi, ucraineni. Printre manifestările organizate de societate a fost sărbătorirea centenarului Universității din Cernăuți (1975), la care au luat cuvântul și reprezentanții soc. acad. rom. „Junimea” și ai întrunirilor acad. rom. „Bucovina” și „Moldova”. Dl. Bukowiecki intenționează să creeze un muzeu al Bucovinei la Linz. Fiind industriaș, are o situație materială foarte bună.

Părerea mea este ca „Societatea” să stabilească neîntârziat contacte cu acești doi oameni (vezi separat datele despre ei).

În aceeași ordine de importanță sânt următorii:

- prof. Emanuel Turczynski;
- dr. Erich Beck, autorul monumentalei bibliografii despre Bucovina;
- Rudolf Wagner;
- Erich Prokopowitsch;
- Iosif Talski.

Poate de la unii din ei ați și primit scrisori cu prilejul congresului din 30 iunie – 1 și 2 iulie 1990. Prin numărul mare al membrilor și prin organizarea lor, aceste personalități trebuie cât mai curând interesate în colaborarea cu „Societatea” noastră.

Propun deci ca pentru început să se trimită scrisori domnilor

- ing. Ștefan Logigan;
- dr. ing. Hans Bukowiecki.

Din partea mea, mă voi adresa Fundației Culturale Române (președinte scriitorul Augustin Buzura) pentru a lua legătura inițial cu dl. ing. Șt. Logigan.

Domnului Logigan i-ați putea cere și alte informații. Este foarte disponibil pentru treburile Bucovinei.

Încă o dată, am convingerea că deschiderea noastră trebuie să aibă în vedere în primul rând Austria și Germania.

2) M-a bucurat mult știrea despre acțiunea de la Cernăuți. Dl. Dan Slușanschi²⁴ este plecat în străinătate și deci nu cunosc ecoul din sursa cea mai directă.

3) Pentru viitoarea vizită la Cernăuți, împreună cu dl prof. V. Precop, vom mai vorbi la telefon. Am o agendă foarte încărcată, dar pentru o problemă atât de importantă voi găsi timp.

4) Cred că filialele ar trebui să porceadă la alegeri. Filiala din București, în orice caz, deoarece vechiul comitet a fost ales cu oarecare improvizatie. Mi se pare că ați trimis o scrisoare în acest sens.

5) Mi-a telefonat dl dr. Dimitrie Gherasim (f. bolnav), informându-mă despre intenția de a trimite la Gălănești lucrările fratelui său, prof. Vasile Gherasim (1893-1933).

6) Voi lua legătura cu dna Oltea Apostolescu și ing. Vlastar Apostolescu.

7) Am fost invitat de casierul nostru dl Vladimir Cojocarul la o ședință convocată de dl G. Muntean, pe data de 25 sept a.c., în legătură cu localul filialei din București (...). Voi participa la această ședință (nu am fost invitat de dl G. M.) și după aceea vă voi scrie.

Multe avem de discutat, dar aceasta când voi veni la Gălănești. Până atunci vă îmbrățișez cu dragoste frățească pe toți.

VI. Trebici

P. S. Gândul care trebuie să ne călăuzească (ținând seama de inerentele necazuri): „Lascia Dio la gente, tu segni il tuo corso”²⁵(Dante).

*

28 oct. 1990

Iubite prieten Mircea Irimescu,

O dată cu restituirea biletului de avion, vreau să vă transmit, dvoastră și domnului profesor V. Precop, salutul meu foarte amical, însoțit de scuzele mele pentru mica mea... explozie cu prilejul întâlnirii în fața universității. Dar, vorba ceea: „...cele rele să se spele, cele bune să se adune”.

Sunt multe învățăminte de tras din experiența de la Iași, în fond pozitivă²⁶. Au fost și vor mai fi dificultăți și necazuri. Sosit la București, m-am sfătuit cu Radu Economu. La 13 noiembrie va avea loc adunarea generală a Filialei și avem convingerea că va fi bine. „Stimabilul” (adică Cațavencu redivivus) va încerca, cu oamenii săi să-și pună în

aplicare ambițiile, planul etc., cu demagogia și tupeul ce-l caracterizează. Noi suntem puternici, cu credință, fiindcă slujim un ideal în modul cel mai dezinteresat. Va fi o lupta grea dar va trebui dusă fără cruțare. A deveni „bucovinean de profesie“ (cum era N.C.²⁷ „revoluționar de profesie”) și a urmări interese personale rostind firma „Bucovina” – lumea este foarte sensibilă la acest cuvânt sfânt – este o întreprindere sortită eșecului. Mă bucur că aveți legături atât de frumoase cu cei din Cernăuți. Impresia pe care o face Hostiuc²⁸ este extraordinară!

Nu am putut discuta alte chestiuni în răstimpul scurt de la Iași. Mă bucur că l-am vizitat cu toții pe prof. ing. Eusebiu Fochi²⁹. Este atât de inimos dar, în același timp, atât de bolnav!

Am uitat să-i înmănez dlui prof. V.P. în modul cel mai solemn o fotografie... istorică pe care o datorăm bunăvoinței doamnei Nina Cionca. Spune-i dlui V. Precop că imediat după înapoierea mea în București, am fost înștiințat că prietenul și colegul nostru Benedict Zubcov³⁰ a murit, am și pregătit discursul funebru. Îl amintesc pe Benedict Zubcov fiindcă a fost mare mutilat de război, iar în timpul detenției sale îndelungate la Aiud, a dat dovada unui caracter extraordinar.

În curând, fie telefonic, fie în scris, vă voi da noi informații. Aș mai adăuga că din cei 12 apostoli unul a fost Iuda, că pe vremea lui Constantin cel Mare, religia creștină a fost amenințată de erezia lui Arie, că Unirea Bucovinei a avut și ea un „Iuda” (Aurel Onciul) etc. etc. Toate însă au fost zadarnice.

Cu aceste gânduri și cu încrederea că totul va fi bine vă îmbrățișează prietenește
VI. Trebici

*

București, 15 decembrie 1990

Stimate domnule președinte al Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina, iubite prieten inginer Mircea Irimescu,

Felicitările pe care mi le-ați adresat în scrisoarea dvs din 10 dec. cu prilejul alegerii mele ca membru corespondent al Academiei Române m-au bucurat de două ori: ele vin din partea unui prieten și din partea „Societății...” pe care, cu vrednicie, o conduceți și vă dăruiti cu abnegație. Vă mulțumesc din toată inima! Aceleași mulțumiri prietenilor din conducerea „Societății...”.

Îmi place să cred că cinstea acordată mie este în același timp o prețuire arătată Bucovinei, „modelului cultural” în care m-am format și căruia îi slujesc și printre ale cărui trăsături găsim cultul muncii, respectul pentru „lucrul bine făcut”, răspunderea față de generațiile viitoare, dragostea pentru valorile perene ale spiritualității noastre. Aceste idei le-am învățat în familie, apoi în Școala primară de pe gen. Prezan (Schulgasse nr. 6), la Liceul „Aron Pumnul”, la Universitatea din Cernăuți. Sunt idei pe care le împărtășim cu toții, și cei vechi, dar și generațiile tinere.

De la înființarea Academiei Române (1866) până astăzi numărul bucovinenilor se ridică la 33¹. În prezent sunt: acad. Radu Grigorovici, acad. Nichifor Ceapoiu și, cu totul nemeritat, subsemnatul. În revista „Academica” a Academiei Române voi publica un „serial” despre toți cei din Bucovina care au ajuns la Academia Română. În numărul 3 al revistei „Academica” va apare primul pe această temă „...Et in Arcadia ego”, dedicat Universității din Cernăuți.

Încă o dată cele mai cordiale mulțumiri pentru felicitări și bucuria revederii cât mai curând. VI. Trebici

*

Iubite domnule inginer Irimescu,

În curând vă voi trimite într-un plic mare câteva numere din „Academica” (nr.3)

unde evoc universitatea din Cernăuți (eventual și alte materiale). Până atunci vă fac cunoscută intenția mea de a participa la colocviul din mai 1991 de la Cernăuți cu comunicarea „Facultatea de Teologie de la Universitatea din Cernăuți (1875/1940) și însemnătatea ei ecumenică”. Radu Economu este încântat de acest titlu. De ce am ales acest titlu? Vă voi spune când ne vom întâlni. Am primit legitimația de la Academia Română cu un act CFR în care se specifică că am dreptul la călătorii gratuite cu orice tren! Prima încercare va fi la mijlocul lui ianuarie 1991 când vom pleca împreună la Câmpulung Mold. L-am și înștiințat pe pr. Nicolae Cojocar.

Am primit o scrisoare emoționantă din partea pr. protopop Constantin Iuga (Canada) în care îmi comunică că Federația Soc. cult. rom. din Canada (dr. Ion Țăranu) are intenția de a trimite „Societății” aparatură de multiplicat. I-am repetat că adresa noastră este cea din com. Gălănești și că orice expedieri de daruri, aflieri etc. să se facă numai la Centrala din Gălănești. De altfel, vă voi trimite scrisoarea adresată mie. Dacă nu ați luat încă contact cu pr. C. Iuga vă dau adresa:

Preot protopop Constantin Iuga, 6507-35 Ave Rsmt, Montreal ..., Canada.

Am trimis felicitări dr. Ștefan Bucevschi, ing. P. Ciobanu, M. Jemna și altora. Să fim uniți!

Detalii pe curând! Cu drag, VI. Trebici

P.S. 1. Fiindcă nu am adresa dlui prof. Vasile Precop, vă rog să-i transmiteți Sărbători fericite (mai ales de Sf. Vasile).

P.S. 2. Cred că Radu Economu v-a comunicat că am fost la Senat și că întreprindem tot ceea ce se cuvine cu problema discutată la Gălănești³².

NOTE

1. „Septentrion”, revista Societății pentru Cultura și Literatura Română în Bucovina. Primul număr a apărut la 1 iulie 1990, cu ocazia congresului de reactivare al Societății.
2. Este vorba despre taxa statutară de înscriere în Societate și cotizația anului curent.
3. Urmează înșiruirea cifrelor corecte.
4. Filolog, cercetător și istoric literar, traducătoare în și din limba franceză.
5. Până în prezent, inițiativa a rămas în stare de proiect.
6. Un document amplu, întocmit de domnul VI. Trebici, predat Societății.
7. Elaborarea unei Enciclopedii a Bucovinei a fost inclusă în statutul provizoriu, care avea să fie adoptat de Congresul de reactivare al Societății. Vladimir Trebici a primit misiunea de a coordona acest proiect, până în prezent nerealizat.
8. În primele luni ale anului 1990, în condițiile primei campanii electorale de după evenimentele din decembrie 1989, multe personalități s-au angajat în activități politice. Cele două persoane, prima, un important și activ emigrant basarabean din timpul comunismului în Europa Occidentală, a doua, un remarcabil deținut politic țărănist, au încercat să participe la o adunare electorală din comuna Râșca, jud. Suceava. În condițiile de dezinformare specifice perioadei, sătenii, fără să-i cunoască, i-au insultat și gonit. Toată întâmplarea a fost filmată și redată la postul național de televiziune.
9. În activitatea de după reactivare, Societatea a evitat implicarea sa în plan politic și s-a străduit să evite alegerea în structurile sale de conducere la vârf a celor ce își doreau cariere politice.
10. Vers al poetului Virgiliu: „Munca stăruitoare învinge orice”.
11. Cotidian care apare la Suceava.
12. În cadrul Congresului s-a rezervat o zi pentru prezentarea de comunicări pe teme

- științifice legate de Bucovina. Materialele expuse de personalitățile prezente urmau a fi tipărite într-un volum, marcându-se în acest fel evenimentul istoric al reactivării Societății. Din păcate, volumul nu a mai fost editat.
13. Liviu Stan, 1910-1973. Studii de teologie (1928-1932), drept (1930-1932) și doctorat în teologie (1936) la Cernăuți. Profesor universitar la facultățile de teologie din Sibiu (1937-1948) și București (1948-1972).
 14. D. Stăniloae, 1903-1993. Studii de teologie (1923-1927) și doctorat în teologie (1928) la Cernăuți. Profesor (1929-1946) și rector (1936-1946) la Academia Teologică Andreiană Sibiu, apoi la Facultatea de Teologie din București. Deținut politic al regimului comunist. Considerat unul dintre cei mai mari teologi ortodocși ai secolului XX.
 15. G. Muntean a sprijinit reactivarea Societății sub această denumire.
 16. Vl. Trebici se referă la Declarația Suveranității de Stat a Ucrainei, adoptată de Sovietul Suprem al Ucrainei la 16 iulie 1990. Declarația de Independență a Ucrainei va fi adoptată de același for politic la 24 august 1991.
 17. Încă de reactivarea din 1990, Societatea a reluat tradiția, instituită în perioada interbelică, organizării unei Universități Libere.
 18. Este vorba despre scrisori oficiale prin care se aducea la cunoștința celor în cauză hotărârea congresului de a-I declara membri de onoare.
 19. Societate culturală înființată la Iași, în 1990, la inițiativa scriitorului bucovinean Ion Puha.
 20. Este vorba despre o amplă lucrare bibliografică întocmită de fiica istoricului Oltea Apostolescu și pusă în circulație publică în 1990, prin intermediul prof. Vl. Trebici.
 21. Se referă la grupul de cercetători de la Institutul de Istorie și Arheologie, în frunte cu dr. Gheorghe Buzatu, interesat de editarea scrierilor inedite ale istoricului bucovinean.
 22. În toată perioada interbelică Societatea s-a aflat în relații inamicale cu Ion I. Nistor și grupurile din jurul său. Pentru detalii se pot studia lucrările privitoare la istoria Societății. În ciuda acestei realități, încă din 1989, doamna Oltea Apostolescu s-a arătat deschisă pentru reactivarea Societății și a sprijinit cu sinceritate activitatea acesteia.
 23. Inițiativa nu s-a concretizat.
 24. Este vorba despre prima ediție a manifestării, acum tradițională, *Limba noastră cea română* din septembrie 1990. La acest impresionat eveniment Societatea a fost reprezentată de o delegație compusă din Dimitrie Vatamaniuc, Dan Slușanșchi, actualul stareț al Mănăstirii Sf. Ioan cel Nou de la Suceava, Bartolomeu Chira și Mircea Irimescu.
 25. În traducere liberă: „Lasă lui Dumnezeu lumea, tu urmează drumul tău”.
 26. Ședința de constituire a Filialei Iași a Societății.
 27. Nicolae Ceaușescu.
 28. Profesorul, poetul, criticul literar, editorul Ștefan Hostiuc.
 29. Fratele folcloristului Eusebie Fochi, bucovinean originar din Cernăuți.
 30. Benedict Zubcov, 1915-1990. Coleg la Universitatea Cernăuți cu Vl. Trebici și V. Precop. Membru al Mișcării Legionare. Deși mare mutilat de război (lipsa unui picior și a palmei unei mâini) a făcut ani grei de închisoare politică în România.
 31. Este vorba despre bucovinenii aleși în Academia Română.
 32. Încercări ale Societății de a prezenta autorităților românești problemele comunității românești din nordul Bucovinei.

COLOCVIUL XI DE LA PUTNA. OAMENI ȘI CĂRȚI

Doina Cernica*
Suceava

Pe fereștriuca camerei de la catul pensiunii Aga 1, văd turlă de biserică între pomi și păduri. De la balcon ajung cu privirea până în acel „vârvu de munte”, de pe care a plecat săgeata lui „Ștefan-vodă cel Bun când s-au apucat să facă Mănăstirea Putna”. De mai presus de crucea care acolo luminează noaptea, coboară, înălțându-ne, dimineța.

Zi de zi aflat câteva ceasuri la lucrările Colocviului XI, ÎPS Pimen, Arhiepiscopul Sucevei și Rădăuților, primește în seara deschiderii, pe 24 august 2017, un buchet de flori ca neaua. Cercetându-le mireasma cu delicatețe și, mulțumind dnei Teodora Stanciu și nouă, tuturor, zâmbește cu melancolie: a doua zi, pe 25 august, va împlini 88 de ani. Dar melancolia nu-i este proprie, cel puțin în public. Ca un tată care nu

pierde prilejul de a împărtăși fiilor experiență, învățăminte, evocă, povestește. Și încheie. Pentru sine: „Îi mulțumesc lui Dumnezeu pentru toate! Sunt omul cel mai binecuvântat de Dumnezeu. Și cu necazuri, și cu bucurii!” Dar și pentru noi: „Să vă înzilească Dumnezeu!”

Îndreptându-ne spre sfânta liturghie, o întreb pe Doina Mândru, prețuitul critic

* **Doina Cernica**, născută în Vama (care i-a acordat titlul de Cetățean de Onoare), formată în Câmpulung Moldovenesc, absolventă a învățământului universitar și postuniversitar la București, Doina Cernica trăiește și scrie la Suceava, în Bucovina României. Semnează proză, eseistică, publicistică, traduceri. Volumul său *Dulce de Suceava. Amar de Cernăuți* (2014), având-o coautoare pe Maria Toacă din Cernăuți, a fost distins cu Premiul Uniunii Ziariștilor Profesioniști din România și cu Marele Premiu „Bucovina” al Societății Scriitorilor Bucovineni.

de artă, dacă pot să-i fac o fotografie. „Dar să se vadă bine Biserica!” Frumusețea acesteia, albă, pură, ne emoționează din nou. Și mă gândesc că omul de cultură care a fost acad. Dan Hăulică, ambasador al României la UNESCO, președinte de onoare al Asociației Internaționale a Criticilor de Artă, inițiatorul Fundației „Credință și Creație. Acad. Zoe Dumitrescu Bușulenga – Maica Benedicta”, dorind prezența la colocviile sale și a artiștilor plastici, și a teoreticienilor artei, a dorit ochi educați, ochi cultivați care să se bucure, și să transmită și bucuria existenței acestei armonii desăvârșite între ctitoria ștefaniană și peisajul Putnei.

Cum trenul de la București a ajuns cu întârziere la Suceava (motiv insuficient ca să ne descurajeze în nădejdea unui tren Suceava-Putna, a unei curse auto de călători directe Suceava-Putna, dacă la nivelul administrației județene facem atâta caz de *Ierusalimul neamului românesc*, uitând că Eminescu cerea și fapte), ultimii sosiți dintre participanții la Colocviu intrăm direct în Sala Domnească, eu gândindu-mă o clipă, ca de câte ori îi văd uriașa tapiserie dedicată Voievodului și Mănăstirii Putna, la artista plastică Ioana Nistor, care se odihnește acum în pământul natal al Bogdăneștilor. Apoi privirile caută și descoperă, între icoane, între ferestre, ca din totdeauna acolo, lucrările retrospectivei Paul Gherasim, prezentată de Doina Mândru, care povestește de Prologul *grupului restrâns de pictori creștini mărturisitori la Tescani în livada cu meri, fugă de lume, dar și un act de conștiință, o rugăciune prin lucrarea picturii*. Nici pictor, nici critic, doar iubitoare de pictură, mă gândesc cu recunoștință la Constantin Flondor, ale cărui albume, ale cărui scrieri m-au familiarizat cu Prologul: „Primăvara (mai 1985) la Tescani. Toți cinci împreună. Paul, Horea, Mihai, Cristian și cu mine. Grădina și conacul boieresc, biserița (închisă), cimitirul din sat (mormântul familiei Tescanu), aleile cu plopii de sus și de jos, în fine, minunea livezii cu meri înfloriți, livada veche, Tazlăul... Desene, pasteluri. Ratez toate uleiurile. De Sfântul Constantin primesc în dar de la dl Paul un mic desen în creion cu floarea de măr”. Am decupat însemnarea din cartea „Flondor, de la «111» + «Sigma» la «Prolog»”, ca s-o însoțesc cu părerea de rău a absenței sale la Colocviul XI. Și cu tristețea pierderii de câteva zile a mult-iubitului frate mai mare, Sergiu Flondor. Dna Teodora Stanciu, președinta Fundației, și – ajutată de Oana-Georgiana Enăchescu, secretarul științific al acesteia - mână de catifea fermă în organizarea Colocviului, îl invită la cuvânt pe pictorul Matei Lăzărescu, „venit special din Paris pentru Colocviu și pentru Paul Gherasim”, prilejuindu-mi o întâlnire cu un chip pe care nu l-am mai văzut, dar pe care îl știu, tot grație unui dar Constantin Flondor, consacrat Prologului cu o expoziție la Primăria comunei franceze Bethonville. Intervenția artistului este axată pe „blândețea privirii și rigoarea gândirii” lui Paul Gherasim, „admirator al perfecțiunii, dar și, mai ales!, al schiței, al începutului nesfârșit”: „A fost pentru noi părinte îndrumător și frate iubitor, ajutător și mărturisitor”. Un alt chip din fotografia participanților la acel eveniment – cu acad. Dan Hăulică ținând la vernisaj discursul introductiv – chipul pictorului Horea Paștina, are un soi de gravitate decurgând din însemnătatea momentului recuperat din memorie, din primăvara anului 1984: „Totul era pe cheltuiala noastră. Noi am dorit să ne vedem, să fim împreună, cu florile de măr, cerul și albinele în fața noastră. Nu erau un spectacol, erau un obiect de studiu”. Expoziția avea să fie deschisă în decembrie, în preajma Crăciunului, „Florile dalbe, flori de măr”. Imaginea albinelor între flori de măr și privirile lui Paul Gherasim și ale prietenilor săi, îmi cheamă în minte o seară cu Ion Pop, proaspăt laureat al revistei „Ateneu” din Bacău, citindu-și, în continuarea unei confesiuni despre suferință,

moarte și înviere, mișcătorul poem despre litere și albine: „Adolescent, licean, în zile-nsorite de mai, /întors de la oraș în livada bunicilor, /obișnuiam să mă urc / într-un măr înflorit,/ cu o carte în mână, /și să las să se amestece, /printre polenuri de aur, /litere și albine. /Alcătuiau /în jurul meu un cerc în care /nu mai știam /al cui e zumzetul, a cui lumina. /Iar eu eram exact în centrul lui...” Îmi face plăcere să-i amintesc acea lectură-recitare academicianului Ion Pop, rectorul Colocviului XI, și să visez la subtilele căi care întâlnesc creațiile omului sub celeste bolți. „Pater et Filius. Continuitate în cultura română și europeană”, tema Colocviului XI, este o astfel de boltă.

Dacian Andoni, a cărui pictură, după expoziția de la Colocviul X, a însemnat familiară prezență la vizitarea Muzeului Național de Artă al Moldovei din Chișinău, care îi găzduia în noiembrie o personală, ne oferă acum surpriza unui interviu cu Paul Gherasim și amintirea lucrărilor cu fața la perete pe durata realizării lui, pentru o întoarcere a acestora, rând pe rând, la paharul de vin și vorbă care i-a urmat. Cu multe (11) cărți închinată țaranului român lucrate împreună cu Paul Gherasim, și arhitectul Marius Pandele are amintiri, dar este mai ales preocupat de ce poate face de-acum înainte pentru maestru. Se gândește la o carte-album pe urmele sale, la editarea unui volum inedit de versuri.

Doina Mândru strălucește: momentul Paul Gherasim a fost viu, cu dragoste și respect pentru artistul născut pe 25 iunie 1925 la Botești-Baia și chemat la Domnul pe 3 august 2016.

În pauză, mă uit titlurile din expoziția de carte a editurii bucureștene Anima. Întârzii asupra unei trilogii despre Lucian Blaga și teatrul: „Riscurile avangardei”, „Jocurile dramei”, „Insurgentul” de Doina Modola. „Este cea mai deșteaptă scriitoare pe care o cunosc și este prietena mea”, spune lângă mine Delia Voicu, cercetător științific. După omagiul adus lui Paul Gherasim de prieteni cu tâmpile cărunte, iată puterea de a admira și la o tânără aparținând vârstei preocupate mai ales să se cunoască și să se exprime! Implicată vara trecută cu toate puterile și cu tot timpul său, gândit inițial pentru un proiect personal, în organizarea personalei Silvia Radu la Lisabona, nu aveam să mă mir când pentru ilustrarea cu videoproiecții a comunicării despre Mircea Eliade și Portugalia, Delia Voicu avea să primească imagini cu locuri legate de amintirea scriitorului-diplomat făcute doar cu câteva ore în urmă de o prietenă, de la o cunoscută prietenă, promotoare a culturii noastre în Portugalia, Mihaela Georgescu Delafras. În fond, nu numai genurile se cheamă una pe alta, ci și bunătațea, generozitatea, frumusețea sufletească.

Rămânând între cărți, nu notez nimic din prezentarea făcută de protos. Dosoftei Dijmărescu volumului proaspăt apărut, *Caietele de la Putna*, în care sunt tipărite documentele Colocviului X, cu tema „Fundamente creștine ale culturii române și europene”, pentru că sunt captivată de atenția, de grija cu care îl ține și ni-l arată, fără ca degetele sale să acopere nicio secundă chipul acad. Zoe Dumitrescu-Bușulenga și al Maicii Benedicta de pe copertă. Grijă înrudită cu a părintelui Alexie Cojocaru, care, cu mânuși de chirurg gata de o intervenție pe creier, ne arată una din comorile mănăstirii, un minei scris-caligrafiat-împodobit de Cuviosul Casian Monahul din porunca lui Ștefan cel Mare în perioada zidirii sfântului locaș. Este vorba chiar de întemeietorul faimoasei școli de caligrafi și miniaturisti de aici, el însuși aparținând temei Colocviului, prin ucenicii pe care i-a crescut. „Să sparie gândul”, vorba cronicarului, pentru că altceva mai potrivit nu găsesc pentru ca să redau tensiunea

instalată în aer la vederea masivului tom vechi de 550 de ani, pâlpând misterios în aurul vechimii sale. Și pentru că respectul față de hârtia înnobilită de scrisul de mână sau de tipar nu cunoaște trepte, simt nevoia să însoțesc cele două prezentări din Sala Domnească, din cadrul Colocviului, cu gestul plin de gingășie cu care fosta mea colegă de grupă la facultate, Florina Nicolae, avea să răsfoiască și să-mi arate la plecare, înainte de a mi-l dărui, catalogul unei expoziții deschise în Japonia de Laura Nicolae, fiica sa pictoriță (cealaltă pregătind un doctorat în Filosofie), cu reproduceri de lucrări și cu haikuurile însoțitoare, scrise tot de artistă.

Ca și în anii trecuți, Doamna Profesoară, acad. Zoe Dumitrescu-Bușulenga – Maica Benedicta se reîntoarce în aceste colocvii închinatelor memoriei sale cu cărți de citit sau citite, dar pe care timpul care trece le reînnoiește, prin însăși schimbarea noastră datorită lucrării lecturilor, întâlnirilor, întâmplărilor, vieții. De data aceasta, ediția a II-a a volumului de interviuri și dialoguri, „Să nu pierdem verticala”, ediție îngrijită de protos. Dosoftei Dijmărescu, monah Iustin Taban și ierom. Anania Vatamanu și cu o prefață semnată de arhim. Melchisedec Velnic, pe care am apucat să o văd în mașină și să nu uit comentariul avizat al sculptoriței Silvia Radu, apropo de lucrarea lui Gheorghe Anghel, „Rugăciune”, inspirată de chipul doamnei Zoe Dumitrescu-Bușulenga și așezată pe coperta I (cu fotografia realizată de monahul Timotei Tiron și grafica monahului Iachint Sabău): *Pentru că este chipul româncei! Creștine! Ortodoxe! Pentru că este frumos!*

Și, de asemenea, este vorba de „Ion Creangă”, cu o Introducere de Iulian Costache, apărută tot la Editura Nicodim Caligraful, în două formate, unul înalt (17x27,5), cartonat, cu chipul scriitorului reprodus după un portret în ulei aparținând lui Dacian Andoni, și altul puțin mai mare decât A5, broșat, tot cu un Ion Creangă văzut de Dacian Andoni – acuarelă. În prezentarea monografiei, dna Teodora Stanciu ne reamintește că avem în față *prima carte a Maicii Benedicta, apărută în 1963, când era asistenta Divinului Călinescu. Un mare curaj, ținând cont că urma monografiei lui Călinescu, din 1938!*, apreciind viziunea lui Dacian Andoni, *cu un Creangă puternic, tânăr; cum era și autoarea la scrierea acestei lucrări.*

Un alt dar scump făcut participanților (și acesta însuflețit de un portret al lui Dan Hăulică de Dacian Andoni) se află acum în mâinile mele și recunosc că de-abia aștept să-l ascult: un CD editat de Radio Trinitas, „In memoriam: Dan Hăulică 85”, cu trei ediții ale Revistei Culturale Trinitas dedicate marelui om de cultură în ipostaza de arhitect și artizan al revistei „Secolul 20”, cea prin care, cum spunea Constantin Noica, „Ca prin «cheile» unui râu (...) au trecut în spațiul nostru spiritual apele vii ale veacului”.

Cu salutară promptitudine, cititorii au avut parte de o bogăție de informații privind desfășurarea Colocviului XI, comunicările susținute și intervențiile pe marginea lor, grație condeiului înzestrat al protosinghelului Teofan Popescu și aparatului foto, „ochi” exersat, al ierodiaconului Timotei Tiron. Apoi, la anul, toate vor fi de găsit în numărul 11 al Caietelor de la Putna. De aceea, notațiile mele nu le reiau. Însă cum Colocviile de la Putna reprezintă o întâlnire sub egida Fundației „Credință și Creație” a unor personalități din spațiul monahal și de dincolo de acesta, pentru schimb de idei și prilej de meditație pe teme de mare interes și, implicit, de responsabilitate, m-am bucurat să le văd și să le ascult. Mai ales că „Pater et Filius”, o „temă care plutea în aer” și pentru adâncirea căreia nu putea să ajungă o ediție, ca să o citez pe dna Teodora Stanciu, avea să meargă dinspre Tatăl Ceresc și Mântuitorul,

dinspre părintele duhovnic și credinciosul dornic de mântuire spre tatăl și fiul în casa părintească, maestrul și discipolul în lumea filosofiei, literaturii, artei, învățătorul și elevul său, modelul și căutătorul de model și așa mai departe, pe linia unei aspirații vitale spre mai bun, frumos și adevărat.

Se păstrează un moment de reculegere în memoria prof. univ. dr. Ilie Luceac, participant până anul trecut, atunci deja împiedicat de suferință, la toate Colocviile. O caut cu privirea pe acad. Alexandrina Cernov. O descopăr slăbuță și întristată, cu o ținută îndoliată. Nu sunt obișnuită să o văd singură.

Câte, câte cărți! Cu foșnetul lor și cu discuțiile cu voce joasă, Sala Domnească devine în pauze asemenea uneia de concerte, cu ultimele pregătiri ale instrumentelor. Într-un astfel de răstimp, deschid albumul lui Dacian Andoni, „Auster: unu și multiplu”, la sfârșit cu o pagină plină cu imagini, în care îl descopăr alături de Dan Hăulică și Constantin Flondor la Cernăuți. Într-un altul, răsfoiesc numărul X 2017 al publicației Mănăstirii Putna, „Cuvinte către tineri”, cu canonizarea Sfinților putneni, cu un interviu cu Alex. Ștefănescu, „Literatura nu este altceva decât viață”, cu o relatare de la celelalte colocvii ale Putnei, axate pe istorie și ajunse la ediția a XIX-a. În fotografia de grup a acesteia, cu istoricul Ștefan S. Gorovei în stânga starețului Melchisedec Velnic, descopăr chipuri prietene: universitara Olimpia Mitric și dr. Alexandru Pînzar, de la Editura Mușatinii Suceava. O carte de cercetat în liniște este „De veghe în casa Măriei Sale. File de pateric de la Mănăstirea Putna”, cu o închinare a părintelui-stareț care își împărtășie muzical ecoul: „Despre ei, despre toți acești vrednici înaintași am încercat, Măria Ta, la împlinirea sorocului a 550 de ani de când ai ctitorit Putna, a nu-i uita și a-i aduce mai întâi în inimile noastre pentru a ști a veghea, apoi înaintea neamului și a țării ca modele vrednice de urmat. Acum, când alături de tine a venit și al doilea ctitor sfânt, Mitropolitul Iacob, lăudat să-i fie numele! / Tuturor smerită închinare și le cerem neuitare...!” Și, în sfârșit, revistele cărți de la scriitori, trei numere din „Conta” de la Piatra Neamț, care așa cum și-a dorit de la început directorul ei, poetul Adrian Alui Gheorghe, seamănă cu „Secolul 20”, și „Scriptor” Iași, fondată și coordonată de poetul Lucian Vasiliu, prezent la Colocviu cu o comunicare despre scriitori cu tatăl preot (ca și al său) sau crescuți într-o familie cu apropiați ai Bisericii, condiție care, într-un fel sau altul le-a influențat creația. De altminteri, cu darul exprimărilor fericite, în pledoaria sa pentru tema aleasă din deschiderea Colocviului, poetul Adrian Alui Gheorghe, cunoscut și pentru cărțile sale cu, despre părintele Iustin Pârvu, a extins această condiție, asigurată nu de sânge, ci de o conștientă asumare, ca imperativă, pentru noi toți: „Dacă vom pierde drumul spre Biserică, vom fi cu adevărat în lume. Adică nicăieri!”

Mă întâlnesc pe același drum – aici, la Putna, drumurile înaintează spre același loc – cu pictorul Horea Paștină. Un om liniștit, care mai mult tace, spre deosebire de doamna sa, cunoscuta restauratoare de icoane Emilia Pop, comunicativă, cu multe amintiri despre viața petrecută la Muzeul de Artă din București, și cu o permanentă întoarcere spre cei trei copii ai săi, acum mari, dar tot copii, de aceea și dese mesaje și convorbiri cu ei, în vreme ce Delia Voicu, cu mult drag, îi trimite fiicei Emiliei Pop imagini cu mama, cu părinții, să știe permanent unii de alții la capătul lor de țară. În cele din urmă, dl Horea Paștina vorbește. Mă întrebă dacă am fost pe șantierul Centrului Cultural „Mitropolit Iacob Putneanul”, îmi spune amănunte legate de interior ca un om care se pricepe și se gândește că dacă într-adevăr va fi terminat în martie 2018, Colocviul XII de la Putna acolo își va ține lucrările. Își continuă drumul

spre biserică, eu însă mi-l întârzii pe al meu, luând-o la stânga. A plouat peste noapte, nu-i chip să fac un pas în curtea cu pământul moale și lipicios, dar glasul părintelui stareț, arhim. Melchisedec Velnic, sună limpede ca la deschiderea de joi, povestind, și eu văzând: aici vor fi atelierile de restaurare – carte, broderie, icoane, sala de expoziții „Dan Hăulică”, biblioteca „Maica Benedicta”. E mulțumit de cum merge construcția: „Mama avea o vorbă: Dacă fac ceva să fac cum trebuie, dacă nu, nu mai fac de loc!” Altele cred că îl preocupă educația, școala – Marea Doamnă a Țării. De aici și interesul pe care le-o acordă și Colocviul, nu numai prin invitarea directorilor instituțiilor de învățământ din Putna, între care se află și Mircea Aanei, membru al Societății Scriitorilor Bucovineni, și nu numai prin atenția deosebită cu care este urmărit prof. univ. dr. Mihai Șlehtițchi, fost ministru al Educației în Republica Moldova („cercetător, profesor de top” – Lucia Cifor, moderatoarea sesiunii), vorbind despre rolul așteptărilor (înălțătoare sau inadecvate) față de copii și de elevii lor, de la părinți și de la profesori-învățători, cerând dăruire, răbdare, încurajare și pentru cei capabili, și pentru cei mai puțin dotați, într-un consens profund cu convingerea arhim. Melchisedec: „Părinte nu înseamnă altceva decât a te dăruie, a te jertfi pentru celălalt”.

Există și o tragedie a absenței unui astfel de părinte. Demonstrația (cuvântul nu mi se pare cel mai bine ales, totuși...) vine neașteptat tot de dincolo de Prut, dintr-o comunicare mai amplă a poetei Maria Șlehtițchi, profesor universitar, pornind de la o aproape necunoscută scrisoare a lui Kafka adresată tatălui tiranic „a cărui amprentă îi colindă literatura”, și dintr-un film de Ionuț Teianu adus din Franța de istoricul de artă Doina Lemny, „În căutarea tatălui pierdut”, căruia i-a fost consultant științific și în care este vorba de un fiu necunoscut și nerecunoscut al lui Constantin Brâncuși. Filmul impresionează, nu încetăm să schimbăm păreri nici pe drum, în noapte, spre arhondaricul „Visarion Puiu”, evantaiul lor este divers, de la calitatea sa cinematografică până la îndurerarea de mamă a Emiliei Pop, cum să-ți abandonezi copilul?! Deși întuneric, înaintând pe alee, Silvia Radu, își privește și își vede creația, bustul Mitropolitului, și are și de data aceasta ceva de spus. Sculpturile sale, diferite ca și fiii unui părinte de trup, nu vor înceta să o preocupe niciodată.

Numele Lemny, purtat de doi participanți la Colocviul XI, de dna Doina Lemny

și de soțul său, istoricul Ștefan Lemny, este cunoscut în Bucovina, nu numai în rândul specialiștilor, ci și de la aniversarea Colegiului Național „Ștefan cel Mare” Suceava, și din „Enciclopedia Bucovinei” a lui Emil Satco. După ce facem cunoștință și află că vin din Suceava, dl Ștefan Lemny mă întrebă neașteptat de ziarul „Crai nou”. A trimis un mesaj electronic redacției, anunțându-și trecerea prin Suceava, dar nu a primit răspuns. Cu necunoscutele interspațiului, mă gândesc, pățită, nici nu e de mirare! Dar s-au întâlnit și a depănat amintiri cu dna Rodica Alexandru, fosta directoare a liceului pe care l-a absolvit. O cunosc? Sigur că da, ultima dată ne-am întâlnit la expoziția retrospectivă Dimitrie Loghin. „Dimitrie Loghin? Mi-a fost profesor!” Îi pare totuși rău că nu a putut să se vadă cu cineva de la „Crai nou”, care a lucrat și la ziarul de dinainte, în care a debutat, „Zori noi”. Eu am fost redactor și la „Zori noi”, și la „Crai nou” și continui să realizez, pentru ediția de sâmbătă, cele două pagini de Literatură și Artă. Eu sunt aceea! Zâmbește, întinerind până ajunge licean, și îmi povestește de emoția și febrilitatea primului său articol, despre biblioteca Liceului „Ștefan cel Mare” Suceava.

Dna Silvia Radu îi spune Ioanei Boca „fetiță” și fetița îmi pare și mie fiica pictorului Ilie Boca, deși sunt de-acum câțiva ani de când am asistat la susținerea doctoratului său în Istorie. Artistei îi place tema, „Mișcarea studențească anticomunistă din centrul universitar București, 1948-1958”, nesurprinzător la autoarea cunoscutei „Grădini cu Îngeri”, dedicată martirilor din închisorile anticomuniste. La intrarea în Sala Domnească, înaintea începerii primei sesiuni a după-amiezii, Ioana stă de vorbă cu două tinere. De unde le cunosc? Am fost împreună într-un proiect al Fundației „Memoria” condusă de dna Micaela Ghițescu și „Academia Civică – Memorialul de la Sighet”, cu Ana Blandiana președintă și Ioana Boca, director executiv. Valentina Bilcea este profesoară de istorie, iar Angela Bilcea lucrează la Biblioteca Națională. Au fost amintite amândouă, într-una din intervențiile dnei Teodora Stanciu, în șirul celor care au sprijinit pregătirea Colocviului. Ne vom reîntâlni toate patru la București, la Ateneul Român, pe 4 octombrie 2017, la lansarea numărului 100 al publicației citite în întreaga lume unde trăiesc români, „Memoria – revista gândirii arestate”, cu Banu Rădulescu fondator și cu scriitoarea Micaela Ghițescu director.

În frumoasa gară a Sucevei, Burdujeni, în microbuzul Mănăstirii Putna cu părintele Calinic la volan și părintele Victorin copilot, dna Silvia Radu urcă la urmă, să fie lângă ușă, ca să-și mai cruțe piciorul de suferința care-i încetinește mersul. Nu-i vine să creadă, dar în cele șapte ore de călătorie de la București, nici nu a simțit-o, ascultându-l pe antropologul Gheorghică Geană, care acum tace, poate obosit, poate interesat de satele străbătute, poate pentru că pauzele dialogului vivace al artei cu părintele Victorin par neînsemnate. De aceea sunt numai ochi și urechi la comunicarea pe care o susține despre Ilie Moromete și fiii săi și pe care o deschide cu înregistrarea unei orații de nuntă, menită să evoce modelul tradițional de relații părinți copii, model care nu se mai regăsește în familia – „ghem de contradicții și tensiuni” – a eroului lui Marin Preda, ce culminează cu plecarea fiilor la oraș, luând și caii cu ei, „gest de paricid”. Aserțiunea vine spre titlul celei mai recente cărți a următorului invitat la microfonul sesiunii, „Arta paricidului la români” de criticul și istoricul literar Cornel Ungureanu, temă pe care autorul o consideră capitală pentru înțelegerea dezvoltării și afirmării valorilor în cultura română. Titlul comunicării sale, „Tudor Arghezi între părinți copii”, este însoțit de constatarea că de multă vreme, vorbind de scriitori, nu le mai studiem biografiile, geografiile – viața. Dar nu despre asta schimbăm câteva

cuvinte mai târziu, ci despre Constantin și Sergiu Flondor, a cărui carte, „Dulce-amar. Povestea unui refugiat din Cernăuți”, fusese invitat de pictor să o prezinte la lansarea sa la Timișoara. Dacă Maria Șleahțișchi vorbise de atitudine maternă la tatăl lui Nicolae Steinhardt, eu mă gândesc la respectul filial al lui Constantin Flondor față de fratele mai mare.

Pentru că știam cine este, chiar dacă studiasem la București și alesesem redacția și nu catedra, l-am privit cu atenție pe deja cunoscutul eminescolog Dumitru Irimia singura dată când l-am întâlnit, de Adormirea Maicii Domnului la hramul Mănăstirii Putna, poate în 1999, și nu i-am uitat căutătura prietenoasă. După ani, când tot la Mănăstirea Putna am cunoscut-o pe doamna sa, Cristina Irimia, am avut sentimentul reîntâlnirii, fie fiindcă atunci se aflau la hram împreună, fie pentru căutătura caldă, comună amândurora. Acum, în cealaltă parte a Sălii Domnești, o zăresc și o simt firavă și puternică totodată. Îl ascultăm cu toții pe Adrian G. Romila vorbind despre volumul postum al profesorului Dumitru Irimia, „Studii de limba română și lingvistică generală”, 2017. Și sunt de acord cu felicitările prof. univ. dr. Eugen Munteanu pentru includerea prezentării volumului în programul Colocviului, prilej astfel de a ni-l reaminti pe om, „Era minunat ca animator, ca inițiator, organizator. Era un magistrul animator!”, și de a-i reîntâlni firea, privirea în cea a soției. Ce mult trebuie să fi semănat!

După apariția spectaculoasă a mineiului, o alta vine să ne impresioneze: „Vechiul Testament – Septuaginta. Versiunea lui Nicolae Spătarul Milesco (Ms. 45 de la Biblioteca Filialei din Cluj a Academiei Române)”, realizată de un colectiv de cadre didactice de la Universitatea „Al. I. Cuza” Iași, coordonat de Eugen Munteanu: Ana Maria Gînsac, Ana Maria Minuț, Lucia Gabriela Munteanu, Mădălina Ungureanu. Apariție care întărește existența unei veritabile școli de filologie ieșene. Finanțarea a permis tipărirea deocamdată doar a 47 de exemplare. Pentru marile biblioteci ale lumii. Iar acesta, pentru Biblioteca Mănăstirii Putna. Spre deosebire însă de minei, ținut ca un steag la piept de părintele Alexie, „Septuaginta”, 2610 pagini (21x29,7 cm), exemplarul dăruit mănăstirii, începe să treacă lent prin fața participanților. Cu textul chirilic în facsimile și cu versiunea sa în latină, cu... Îmi observ dăra albăstruie lăsată pe mână de pix și nu îndrăznesc să o mai ating, fac gestul transiterii mai departe și mă bucură grija și atenția cu care întârzie sub ochii celor de lângă mine, scriitorii Florina și Ștefan Nicolae. Cu toți anii petrecuți în diplomație – Ștefan Nicolae s-a reîntors nu de mult din misiunea de ambasador al României în Peru – continuă să trăiască sub fascinația cărții. Dar cărturarul Nicolae Spătarul nu a fost și el diplomat și călător? Cum călătorul îmi este cel mai aproape, la reîntoarcere am să recitesc măcar câteva pagini din jurnalul său de călătorie în China. Când, cum își va fi făcut timp Nicolae Spătarul pentru toate?

În linia întâi a organizării și desfășurării Colocviului, Oana Georgiana Enăchescu este puțin trasă la față. O întreb de ce nu își mai împarte grijile cu alții. Fiindcă se teme că delegarea responsabilităților va duce la pierderea lor? Dar cum zâmbește, vorbim despre altceva, îmi cer scuze că într-un loc numele i-a apărut scris greșit. Ca jurnalist, știe că se poate întâmpla, în fond Enăchescu vine de la Enache, mai rău este avansarea ignoranței, cineva i-a scris numele, notându-l pentru o rezervare, Enache Scu, are dreptate părintele stareț să vorbească iar și iar despre nevoia de învățământ, de școală de calitate. Pomenesc de Congresul Mondial de Filosofie din China de anul viitor și o întreb dacă, absolventă de Filosofie, doctor în Filosofie,

mai are timp pentru filosofie. Apoi tot eu schimb vorba, pe redevtele presei, când o faci cu pasiune și cu simțământul că e nevoie de tine ca să se schimbe ceva, greu să mai rămână timp! Dar e atâta nevoie de *cauzași*, nu căuzași, de luptători în văzul lumii pentru o cauză înaltă, cum este aceea a culturii pentru cele două doamne ale radioului românesc, Teodora Stanciu și Oana Georgiana Enăchescu, a credinței și creației pentru susținătorii Colocviilor de la Putna, pentru conservarea, promovarea și îmbogățirea limbii române în Regiunea Cernăuți în cazul scriitorilor de la „Zorile Bucovinei”, al zoriștilor despre care aveam să vorbesc eu însămi într-o sesiune!

Urmărim un film cu cel care a fost Ilie Luceac. Este acasă, la Sinăuți, îmbujorat de vară și cu ochii foarte albaștri sub pălăria de soare. Dna Alexandrina Cernov găsește putere nu numai ca să-l revadă, ci și să povestească. Înstrăinarea nordului Bucovinei a despărțit-o pe mama lui Ilie Luceac de soț și de fiul cel mare, ajunși în România. Fiecare s-a recăsătorit, dar tatăl lui Ilie a murit de tânăr, s-a înecat sub ochii băiatului. Acum a plecat și el, Mama are 95 de ani. A pierdut pe rând tot ce avea mai scump! Despre pierderea silită a orașului natal și a unui mod de viață, prin aceeași brutală înstrăinare, vorbește și cartea *Dulce-amar. Povestea unui refugiat din Cernăuți* de Sergiu Flondor, prezentată de Nicolae Dergaci din Chișinău. Despre aceeași carte, simt nevoia să spună ceva, după o lectură la o altă temperatură a inimii, mai înaltă, și Teodora Stanciu - „Este sincer până în măduva oaselor!”, și Alexandrina Cernov - „De fapt, personajul principal este Cernăuțiul!” Apoi urmărim un film despre Cernăuți realizat de Constantin Flondor. Cu toată poezia, cu tot rafinamentul unui film artă, pentru unii dintre noi - ca Alexandrina Cernov, ca părinții Dosoftei Dijmărescu, Teofan Popescu, Elefterie Ionesie, ca Emilia Pop, Horia Paștina, Dacian Andoni, pentru toți cei care am fost la Cernăuți în răstimpul realizării lui, participanți nu numai la vernisajul expoziției lui Constantin Flondor de la Muzeul de Artă, la o stradă distanță de fosta stradă Iancu Flondor, ci și la clipe ale reîntâlnirii fraților Flondor, Sergiu și Constantin, cu orașul din care războiul și refugiul i-au smuls pentru totdeauna -, este în primul rând, un răscolitor film al vieții. În aceeași seară cu cele două filme și cartea lui Sergiu Flondor, comunicarea eminescologului Theodor Codreanu, „Eminescu în viziunea lui Vintilă Horia”, și aceea a cercetătorului științific Delia Voicu, „Portugalia, un prim liman pentru Mircea Eliade”, aveau să-i smulgă poetului Adrian Alui Gheorghe exclamația amară: „Este o seară a înstrăinaților!”

Cu o rugăciune pentru călătorie cu părinții Dosoftei și Elefterie, plecăm la Cetatea Hotin. La microfonul autocarului, călăuză, când dna Alexandrina Cernov, când părintele Dosoftei. În grupul participanților la Colocviu care trece granița în Ucraina sunt și persoane care nu au mai fost niciodată în Regiunea Cernăuți. De fapt, precizările, amănuntele sunt binevenite pentru toți. Am trecut de-atâtea ori pe lângă Codrii Cosminului, întotdeauna mișcată de simplitatea inscripției de pe crucea de lângă stejarul lui Ștefan cel Mare, *De la strănepoți*, dar abia acum află că voievodul a condus bătălia de aici, slăbit, întins pe o targă. Gândul rămâne la inegalabilul domnitor și când ajungem la Cetate: pe vremea sa era fortăreață de apărare la hotarul nordic al Moldovei. Acum a fost desemnată una din cele șapte minuni ale Ucrainei. Trebuie întâi să coborâm destul de mult ca să urcăm apoi colina pe care strălucește în lumina soarelui puternic: frumusețea este un dat al ei, amplificat însă de frumusețea zilei și mai ales de curgerea solemnă a Nistrului. Mă bucur, coborând, urcând, că sunt înconjurată de atâtea glasuri românești și de ecurile lor surprinse în unghiuri neașteptate. Aproape de fiecare dată venind la Cetatea Hotinului, am

retrăit amărăciunea provocată de răspunsul unui ghid la întrebarea mea, vin puțini români aici, nu se compară cu numărul polonezilor, retrăind totodată și gândul că nu ne aparține doar ceea ce avem, ci și ceea ce iubim. Dacă nu în primul rând. Ca și la Codrii Cosminului, părintele Dosoftei mă îmbogățește cu o informație: Neculce pomenește de existența la Hotin, odinioară, a unui schit al Mănăstirii Putna.

Mergând spre Cernăuți, din nou împreună cu Ilie Luceac, atât de prezent la acest Colocviu XI după plecarea sa: la difuzorul autocarului este reluat un interviu acordat lui Romeo Crăciun de la Radio Bucovina Cernăuți într-o emisiune consacrată orașului. Cine ar fi putut să-l prezinte mai bine? Pe lângă pregătirea sa de istoric, de simțirea românului vibrând pentru orașul vieții sale, împreună cu Alexandrina Cernov, Ilie Luceac a conceput și editat cel mai reușit album despre capitala istorică a Bucovinei.

Așteptarea întâlnirii cu umbra lui Aron Pumnul în Cernăuți ne-a fost potențată de comunicarea prof. univ. dr. Lucia Cifor - construită pe convingerea că în „Epigonii”, *Eminescu ne propune un tip de lectură, un mod de a citi în spirit, precum lectura textului biblic, fericită și fericitoare, de fiecare dată și noi, și textul – altfel: format la „Lepturariul” lui Aron Pumnul, Eminescu avea, nu respect, evlavie pentru trecutul nostru cultural – și, îndeosebi a celei susținute de acad. Alexandrina Cernov, „Începuturile istoriografiei literaturii române în Bucovina. Aron Pumnul și continuatorii săi”* - despre un Aron Pumnul, necitit, insuficient cunoscut, deși „Lepturariul” reprezintă *prima antologie a scrisului românesc, precum și o istorie a literaturii române din toate teritoriile cu trăitori români, în care autorul a urmărit o lucrare patriotică*. Cel mai bine a înțeles asta Eminescu, „Epigonii” reprezentând *o adevărată apărare a „Lepturariului”*, iar drumul său la Blaj o nevoie a discipolului de a-și cunoaște magistrul, lumea din care venise. În cimitirul vechi, Horecea, din Cernăuți, îl surprind pe Theodor Codreanu privind îndelung, cumva în intimitate, monumentul funerar al lui Aron Pumnul, la care aveam să ne facem apoi o fotografie de grup. Seara coboară cu repeziune, dar, iată, întârziem la paraclisul pe al cărui zid citim numele mitropoliților Bucovinei care odihnesc aici, îl urmăm

pe părintele Dosoftei la monumentul „Arboroasei” (nu mult mai târziu aveam să trecem pe lângă temnița lui Ciprian Porumbescu), și apoi pe acad. Ion Pop la cel al lui Dimitrie Onciul, fost președinte al Academiei Române, la care rectorul Colocviului se apleacă nu numai în semn de respect, ci și ca să-i îndepărteze bălăriile. În același scop cere o coasă la Casa lui Aron Pumnul, întristat de zidirea care piere. Este o tristețe pătrunzătoare ca o ploaie de toamnă, românii de aici nu sunt îndeajuns de uniți, sprijinul nostru, al celor din Țară, este intermitent, inconsistent.

La Universitate ne așteaptă Nicolae Costăș. E duminică târziu, a sosit de acasă special pentru noi, când află că avem în grup personae care nu au mai trecut pragul superbeii reședințe mitropolitane de cândva, spune cu o convingere care mie una îmi face bine: „Dacă n-ați mai fost, o să mai veniți!” În fosta sală sinodală suntem la un pas distanță sau poate apropiere de ziua, ceasul Congresului general al Bucovinei, când la propunerea lui Iancu Flondor s-a votat Unirea cu Țara. În fața Primăriei, dna Alexandrina Cernov face un gest spre capătul Pieții Centrale: „Acolo era Monumentul Unirii!”

Orele drumului, nu ale drumului, ale graniței sunt lungi, e trecut de miezul nopții, confesiunea părintelui Doroftei, despre pumnalul mic și ascuțit al sentimentului vinovației fără vină pentru toți românii de pe pământul românesc înstrăinat și pentru toți cei care s-au înstrăinat de pământul românesc de nevoie, se însinuează ca răceala toamnei care de-acum stă să vină.

Zorii au coborât ca o ceață pe vârfulurile munților, drapelele României și Republicii Moldova, Moldova din Moldova lui Ștefan cel Mare, flutură pe stâlpii intrării în Putna monahală, trandafirii peste tot în jur și mușcatele peste tot mai sus, mai roșii străjuind plutirea bisericii albe, rețin privirea asupra frumuseții, dar dincolo de ea este o curățenie, o ordine desăvârșită, o perpetuă lucrare eficientă și discretă, încât nu pot să nu ascult încă o dată gândul scriitorului Adrian Alui Gheorghe mulțumind părintelui stareț că a imprimat obștii, locașului un model de țară la care ar trebui luat aminte.

Bustul lui Eminescu din bronz. Sub frunze de stejar din marmură - odihna trează a Sfântului Voievod Ștefan cel Mare. Și acum, singură, la mormântul Maicii Benedicta, unde lumânările de la slujba de pomenire nu au încetat să ardă. Arhim. Melchisedec Velnic vorbea de așezarea lor neîntâmplătoare pe o unică o rază. Trei spirite mari, înrudite prin grija pentru neam și credința în Cel de Sus, dar și prin respectul față de cei dinainte. Cum spunea dl Cornel Ungureanu? „Întotdeauna înaintașii trebuie să fie mai importanți decât noi!”

Rămân până cerul se limpezește sub lacrima dimineții și cea dintâi rază a soarelui zbârnâie ca o săgeată, luminând și încălzind cu blândețe pământul străvechi al Putnei, care tresare cu sensibilitatea și recunoștința vieții. Și deopotrivă a cărții gânditoare.

POLITICIENI ȘI EXPERTI DIN ȚĂRILE BALTICE ȘI DIN EUROPA CENTRALĂ ȘI DE EST AU DISCUTAT LA CERNĂUȚI DESPRE PROIECTUL „INTERMARIUM”

Marin Gherman
Cernăuți

În perioada 23-24 noiembrie 2017, la Cernăuți, a avut loc prima ediție a Forumului internațional „Intermarium – de la proiect informațional la realitate civilizatoare”, cu participarea unor politicieni, parlamentari, cercetători și experți în relații internaționale, jurnaliști și membri ai societății civile din țările baltice și din Europa Centrală și de Est.

Evenimentul a fost organizat de Institutul pentru Democrație și Dezvoltare (Cernăuți, Ucraina), Institutul „Roman Rybarski” din Polonia, Centrul Media BucPress – asociație a jurnaliștilor români din Ucraina, Asociația Convergențe Europene din România și Universitatea Națională „Iuri Fedkovic” din Cernăuți.

Forumul a avut loc sub patronajul primarului de Cernăuți Oleksii Kaspruk. Printre participanții la Forum s-au numărat deputatul ucrainean Grigore Timiș, deputatul polonez Marek Rzașa, senatorul lituanian Gintarė Skaistė, consulul general interimar al Poloniei la Vinnița, Alicja Zyguła, politologul Vlad Pletniiov de la Chișinău, analistul român Liviu Iancu, consulul onorific al Austriei la Cernăuți, Serhii Osaciuk, diplomatul român Ionel Ivan, ministru consilier la Consulatul General al României din Cernăuți, expertul ucrainean în relații internaționale Serhii Feduniak, analistul lituanian Audrius Skaistys, politologul rus Aleksandr Sîtin, experți ai Centrului Media BucPress, analistul politic Ștefan Popescu ș.a.

Așadar, la Forum au participat politicieni, experți, jurnaliști, oameni de știință din Ucraina, România, Republica Moldova, Polonia, Lituania și Rusia. Scopul

Forumului a fost crearea unei platforme de comunicare pentru determinarea factorilor ce frânează procesele de integrare în zona situată „între mări” și elaborarea unei metodici de combatere și localizare a acestor factori nefavorabili. Conceptul „Intermarium” a început să prindă contur după ce Rusia a revenit la statutul de putere regională și este compus din statele baltice, Polonia, Slovacia, România, Ungaria, Ucraina și Bulgaria. Conceptul dă semne de extindere.

Merită menționat faptul că revista de istorie și cultură „Glasul Bucovinei” s-a numărat printre partenerii media ai acestui Forum internațional, care s-a desfășurat în premieră la Cernăuți. În timpul Forumului, diplomatul român Ionel Ivan a transmis aprecierile Consulatului General al României la Cernăuți pentru inițiativa organizării unui proiect de cooperare „la nivel non-guvernamental, al mass-media din Ucraina, România, Republica Moldova și alte state, menit să pună bazele unui spațiu informațional comun care să analizeze atent și să promoveze în spațiul public informații clare, reale și verificate, pentru a confirma sau a contracara unele semnale de alarmă, obsesiv vehiculate de anumite medii străine de presă”.

Ministrul consilier a menționat că în prezent, în spațiul mediatic și informațional din regiunea noastră, există un mozaic de teme și analize care, de multe ori, încurajează geometria variabilă a alianțelor, îndeosebi din zona Mării Negre. Există, așadar, unele speculații mediatice ostile, tendențioase și destabilizatoare. Toate acestea trebuie combătute printr-o ranforsare a perimetrului mediatic din România, Ucraina, Republica Moldova și alte state partenere. Spațiul informațional trebuie să joace un rol activ pentru contracararea riscurilor, amenințărilor și provocărilor internaționale, dar și pentru găsirea soluțiilor durabile la crizele actuale de pe plan internațional. „Din cadrul general expus anterior, se poate observa că unele ONG-uri din România, Polonia și Ucraina, și așa numi aici Asociația Convergențe Europene, Centrul Media BucPress, centrul PoloNews, dar și altele, își asumă, deja, o postură programatică și de perspectivă în vederea prioritizării obiectivelor mass-media, mai sus enunțate”, a subliniat Ionel Ivan, adăugând că în ciuda unei perioade convulsive pe care o întâlnim în prezent în arealul european, „reafirmăm poziția României de unitate europeană, în condițiile în care vom amplifica parteneriatele noastre strategice, precum trilaterală România-Polonia-Turcia, Republica Moldova, Ucraina, Rusia, Balcanii de Vest. Așadar, proiectele de interconectare regională a infrastructurii de transport, de energie și a piețelor digitale, mai ales pe axa Nord-Sud, trebuie să fie în deplină concordanță cu politicile Uniunii Europene”.

La Forum a fost citită și analiza realizată de dr. Dorin Popescu, președinte al Asociației „Casa Mării Negre” din Constanța, care, din păcate, nu a reușit să ajungă la conferință, însă a trimis organizatorilor Forumului un text care reflectă, în mare parte, poziția experților din sudul României. Dorin Popescu susține că „Intermarium” a început prin a fi un proiect politic al supremației naționale (poloneze) în plan regional și deopotrivă unul (polonez și/sau colectiv, pan-est-european) anti-rusesc, un concept în esență al fricii. Evoluțiile din ultimii ani au convertit proiectul inițial în forma sa actuală, „Inițiativa celor Trei Mări” („Three Seas Initiative”), unde principala modificare vizează solidaritatea și coeziunea în Europa Centrală și de Est în locul competiției pentru *leadership* regional, motor conceptual al proiectului inițial „Intermarium”. Unele voci analitice văd astăzi în „Inițiativa celor Trei Mări” o simplă expresie geopolitică a logicii de confruntare care a și generat conceptul inițial „Intermarium” – frica de înaintarea geopolitică a Moscovei spre centrul continentului

european și crearea unei axe de rezistență Nord-Sud, pe cordonul geopolitic Estonia – Letonia – Lituania – Polonia – Ungaria – România – Bulgaria. Din această perspectivă, Ucraina și țările balcanice au percepute inițial ca aditivi ai proiectului de bază, numai ulterior episodul Crimeea și conflictul din Donbass reușind să ridice paradigmatic semnificația cooptării în Inițiativă a Kievului, consideră Dorin Popescu.

Analistul politic, fost diplomat cu misiuni în Rusia, Ucraina și alte state, adaugă că este simbolic și laudabil efortul de organizare a Forumului la Cernăuți. „Faptul că Cernăuțiul, loc emblematic ancestral de întâlnire între culturi, civilizații și paradigme, a avut înțelepciunea de a organiza (și generozitatea de a găzdui) un prim Forum dedicat proiectului *Intermarium* este laudabil peste măsură. Sunt convins că discuțiile acestui Forum vor reduce confuziile și vor ajuta diplomațiile naționale ale țărilor participante la Inițiativă să țeasă mai convingător pânza identitară a acesteia. Încă mai e timp de pace, încă mai e timp de creștere”, menționează Dorin Popescu.

Merită menționat formatul-model al cooperării dintre organizatori, care include o asociație ucraineană din Cernăuți (Institutul pentru Democrație și Dezvoltare), o asociație a jurnaliștilor români din Ucraina (Centrul Media BucPress), ai cărei vorbitori au analizat provocările informaționale moderne, dar și asociații din Polonia și România, în special Asociația Convergențe Europene din București, care sprijină tot mai multe evenimente cultural-științifice din Ucraina.

Pe lângă oficiali și experți, România a mai fost reprezentată și de o delegație de studenți din Cluj-Napoca, membri ai asociațiilor non-guvernamentale *Center for Balkan Strategies* (CBS) și *Students' Academy of International Law* (SAIL), precum și un reprezentant al agenției de presă online Transilvania Regional Business, cu sediul în același municipiu. Analizând evenimentul de la Cernăuți, această agenție de presă din România, a ajuns la concluzia că predicțiile cu privire la realizarea proiectului „*Intermarium*”, fie el într-o primă instanță în logica unei platforme de cooperare economică, sunt destul de sceptice. Lipsa de omogenitate, interesele naționale diferite, competiția pentru *leadership*, clivajele sociale, tensiunile bilaterale existente în prezent, obstacole din afara grupului și nu în ultimul rând lipsa de resurse

pentru crearea unui asemenea proiect fără suportul unui stat dinafara regiunii, care dispune de resursele necesare și de voința politică de a sprijini o astfel de inițiativă, „Intermarium” va putea fi cu greu realizat și mai ales întreținut.

Potrivit TOCpress, citând Biroul de presă al ONG Institutul pentru Democrație și Dezvoltare, concluziile primei ediții a Forumului internațional „Intermarium – de la proiect informațional la realitate civilizatoare” sunt următoarele:

- Forumul va avea un rol de platformă de comunicare cu politicieni de marcă, cercetători și experți din țările asociate conceptului „Intermarium”, în vederea elaborării unor modalități specifice de aprofundare a cooperării între statele din regiune;

- Participanții la Forum vor depune eforturi pentru înființarea unei comisii de experți care să desfășoare activități de cercetare și analiză, pentru a identifica factorii-cheie și amenințările care împiedică sau blochează consolidarea proceselor de integrare, precum și pentru a dezvolta metode de combatere și localizare a acestora;

- Forumul a evidențiat importanța dezvoltării societății civile în contextul proceselor de integrare în regiunea „Intermarium”, precum și importanța stabilirii unor relații durabile între organizații guvernamentale și non-guvernamentale din statele asociate conceptului „Intermarium”;

- Participanții la Forum au subliniat importanța continuării procesului de consolidare a relațiilor la toate nivelurile între statele din „Intermarium”, pentru a combate politicile agresive ale Rusiei prin cooperare în desfășurarea de acțiuni preventive care să împiedice propaganda distructivă în țările din regiune;

- Forumul își asumă rolul de inițiator al aprofundării proceselor de integrare în regiune printr-un dialog deschis și prin dezbateri despre aspecte problematice, precum și prin organizarea de evenimente menite să dezvolte relațiile dintre societățile civile din statele participante și să combată dezinformarea în țările „Intermarium”.

Organizatorii forumului au decis ca, în măsura în care va fi posibil, a doua ediție a evenimentului să aibă loc la București, înainte de al treilea summit „Inițiativa celor Trei Mări”, la nivel de șefi de stat, programat să aibă loc la București în 2018.

În cadrul forumului, deputatul Seimului polonez Marek Jonszta, a comunicat că Polonia și Ucraina trebuie să privească în aceeași direcție și să nu fie captivate de viziuni marginale, adăugând că părțile au nevoie de o cooperare pragmatică și constructivă.

Proiectul „Intermarium” s-a născut în Polonia și presupune o asociere economică interregională dintre țările UE de la Marea Baltică, Marea Neagră și Marea Adriatică. Primul summit „Inițiativa celor Trei Mări”, la nivel de șefi de stat, a avut loc în 2016 în Dubrovnik (Croatia). Atunci au dat curs invitației lansate de președintele Croatiei, Kolinda Grabar-Kitarović, lideri și înalți reprezentanți din 12 țări UE din Europa Centrală și de Sud-Est (Croatia, Polonia, Lituania, Bulgaria, Slovenia, Ungaria, Slovacia, România, Cehia, Austria, Estonia și Letonia). Din punct de vedere geografic aceste țări formează „comunitatea celor trei mări”. A doua ediție a summitului a avut loc în Polonia în 2017, iar a treia va avea loc în România în 2018.

PERSONALITATEA UNIVERSALĂ A MITROPOLITULUI VISARION PUIU

Alexandrina Cernov
Cernăuți

[Mitropolitul Visarion Puiu, *Însemnări din viața mea*, ediția a II-a. Carte tipărită cu binecuvântarea Înaltpreasfințitului Teofan, mitropolitul Moldovei și Bucovinei. Ediție, Note, Addenda de Dumitru Stavarache și Gheorghe Vasilescu, Iași, Doxologia, 2014, 212 p.]

„...Că este un om curajos o dovedește cartea sa *Adevăruri crude*, care a revoluționat gândirea clericală română și a creat o nouă eră în educația clerului român. Ca scriitor, mitropolitul Visarion a publicat diferite lucrări de istorie a Bisericii Române și a fost socotit de profesorul Iorga cel mai învățat cleric român”. („The Christian East”, nr. 1-2, 1937, Londra, Anglia)

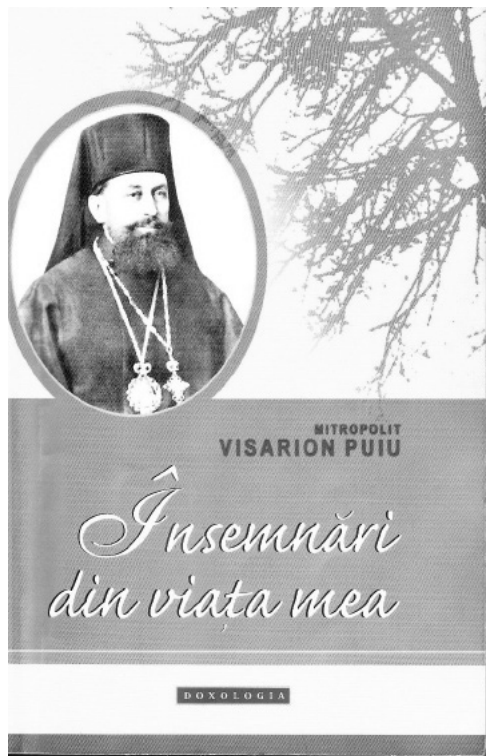
Viața și activitatea mitropolitului Visarion Puiu a fost puțin cercetată, iar informațiile, care ne-au parvenit pe diferite căi, la noi în Cernăuți mai des pe cale orală, s-au dovedit a fi false. Cartea este alcătuită din două părți: prima parte, intitulată *Însemnări din viața mea*, reprezintă textul autobiografic al mitropolitului Visarion Puiu, care a fost predat spre păstrare Arhivelor Naționale ale României în primăvara anului 1944. În *Notă asupra ediției* se specifică și faptul că manuscrisul dactilografiat, a fost depus și în alte arhive europene. Textul cărții a fost reprodus integral după manuscrisul păstrat în Arhivele Naționale ale României și a fost completat cu un număr de *Anexe*, care aparțin în întregime mitropolitului Visarion Puiu, cu excepția *Anexei nr. 4 – Situația Fondului Bisericesc al Mitropoliei Bucovinei în anul 1939*, extras din lucrarea *Averile bisericești din Bucovina*, din anul 1939. Primul subcapitol al cărții este intitulat *Copilăria și primii ani de școală*.

A doua parte a lucrării, *Addenda*, este structurată în două capitole: perioada din exil a mitropolitului Visarion Puiu, care este completată cu informații noi față de volumul alcătuit de Dumitru Stavarache *Documente din pribegie (1944-1963)*, vol. I, (Pașcani, 2002), care, pe lângă unele date biografice mai detaliate ale exilului, prezintă o listă de 265 de documente descoperite în arhivele din afara României; sunt evidențiate, conform documentelor, activitățile și situația mitropolitului în exil. Al doilea capitol, *Dreptul la recunoaștere*, completează informațiile referitoare la activitatea culturală și științifică, date despre lucrările, studiile și articolele publicate după 1989. Cartea se încheie cu imagini din viața ierarhului.

În cuvântul introductiv mitropolitul Visarion Puiu scria: „Dacă, totuși, am așternut în scris amintirile de față, o fac îndemnat, mai întâi, de dorința de a le reciti în clipe de răgaz, pentru a le retrăi măcar cu ajutorul închipuirii, apoi, spre a feri pe cei care ar dori să-mi cunoască vreodată viața de ierarh al Bisericii noastre – cum am dorit și eu să o cunosc pe a înaintașilor mei din felurite veacuri – să o afle după date arătate de mine însumi și lesne de verificat, iar nu după deduceri greșite, cum s-a întâmplat adesea pentru alții” (p. 13).

Visarion Puiu s-a născut în Pașcani, la 27 februarie 1879. Tatăl său a fost fiul preotului

Ioan Puiu din comuna Girov, județul Neamț, iar mama, Elena, a fost fiica unor negustori din orașul Roman (Neculai și Ecaterina Miron). Tatăl său era conductor de tren la Compania Lemberg-Cernăuți-Iași a Căilor Ferate Austriece. Locuiau într-o casă a slujbașilor de diverse categorii. Aici viitorul mitropolit și-a petrecut copilăria: „Și m-am pomenit crescând deodată într-un amestec de copii de nemți, de poloni, ruteni și foarte puțini români”. În această atmosferă a deprins graiurile copiilor cu care se juca, a văzut deosebiriile dintre neamurile creștine și evrei, ortodocși, catolici, armeni, a văzut pentru prima dată călugări și călugărițe române din mănăstirile Neamțului: „Lume împestrițată și atâtea obiceiuri felurite de viață”. Din Pașcani, împreună cu părinții „porneam spre Suceava, să ne închinăm moaștelor Sf. Ioan cel Nou de la Suceava¹, fie la Iași, pentru moaștele Cuvioasei Paraschiva, căpătând cu asemenea prilejuri atâtea lămuriri privitoare la trecutul și însemnătatea istorică a acestor localități. Parcă-i văd

pe amândoi părinții clătînd a tristețe din cap, când treceau, urcând încet, în birja jidovească, din Ițcani în Suceava, la vederea ruinelor bisericii Mirăuților, care nu era restaurată, în curtea căreia erau depozite de piei de vacă, încă nedubite și cum, urcând cu mare greutate, într-o zi, până la ruinele cetății Sucevei, pipăia tata, lăcrimînd, lespezile acestor urme istorice ale lui Ștefan Vodă, neînțelegînd cum a putut ajunge acest pămînt moldovenesc sub stăpînire străină...” (p. 21).

Primii ani ai copilăriei i-a petrecut într-o atmosferă de „liniște și bună rînduială în casă, îmbrăcați curat”, copiii ascultau cu evlavie rugăciunile și sfaturile preoților din Pașcani: „Și rîvnea mama să-i primească mai deosebit de cum întîmpinau vecinele pe preotul lor catolic sau pe cel armean care venea din Roman, așternîndu-le covoraș la ușă, că aduceau nevăzut pe Dumnezeu în căsuța noastră, a Cărui permanență, de altfel, o reprezentau icoanele din colțul camerelor, cu chipul Mîntuitorului Isus Hristos și al Maicii Domnului” (p. 23). Aceste clipe de viață religioasă erau sădite de mama, care îi învăța „cum să ne închinăm seara și dimineața, apoi înainte de masă și după masă, cum aprindea mama candela icoanelor în fiecare seară, spre duminici și sărbători, atrăgîndu-ne atenția că și evreei fac la fel, spre sărbătorile lor, ca și cei de altă lege, ce erau în Pașcani” (p. 25). Deseori erau vizitați și de bunicul lor după tată, preot și el, care le insufla respectul față de cler, pe care „ni-l sădea mama nouă, copiilor săi, adică mie și fratelui meu Iancu”. În această atmosferă evlavioasă pașii lui Visarion Puiu s-au îndreptat firesc, mai întîi spre seminarul din Roman, apoi spre cel din Iași și Facultatea de Teologie din București. Cu intrarea la seminare a început în viața lui un nou capitol. Urmează pagini impresionante despre perioada studiilor: descrierea orașelor prin care a trecut; disciplinele și lecturile, care i-au îmbogățit orizontul cultural, profesorii care

l-au îndrumat, lecțiile de istorie bisericească și biografiile ierarhilor mai însemnați ai Bisericii românești. O influență deosebită a avut-o asupra sa vlădica Melchisedec Ștefănescu, episcopul Romanului, cu strădania căruia seminarul de la Roman a căpătat „o organizare specifică unui institut teologic”, cu profesori „superiori prin cunoștințe și bunătate”. Iașul îi oferea noi impresii, cu priveliști copleșitoare: „livezile și de la Copou și Socola, precum și pe dealurile sterpe ale mănăstirilor Galata și Cetățuia, de unde nu ne puteam sătura admirând așezarea pitorească a Iașului și împrejurimile sale pașnice, peste care năvăleau în minte și cunoștințele istorice ce aveam despre acest oraș. Cine ar putea arăta deplin curiozitatea și respectul religios cu care ne apropiam de vechile biserici ale Iașului, sau mândria cu care priveam statuile lui Ștefan cel Mare și Miron Costin, sau durerea sufletească ce aveam văzând bustul lui Grigore Ghica din Beilic, ucis mișelește de turci, în 1777, pentru că protestase față de cedarea Bucovinei către Habsburgi, în 1775, apoi simțămintele cu care intram în vasta catedrală a Mitropoliei, sau admiram frumoasa biserică Trei Ierarhi...” (p. 38).

Primele încercări literare le-a făcut la Iași, când a început să colaboreze prin foile locale, apoi și în unele reviste literare din București. La Facultatea de Teologie din București a intrat într-o lume nouă, „cu orizonturi culturale mai largi și felurite, mai interesante și mai necesare” ce i-a asigurat o pregătire mai bogată și mai temeinică în toate domeniile teologice, istorice și culturale. În anul 1904 și-a susținut lucrarea de licență cu titlul *Creștinism și naționalitate*.

Hotărârea de a intra în călugărie a fost firească, „ea se datorește unei îndelungate reflectări” (p. 55). A alcătuit și lucrarea *Din istoria monahismului* în care a arătat „marea deosebire dintre contribuția adusă în slujba credinței de clerul de mir și cea pe care o aduce monahismul, mărturie având trecutul acestuia și al mănăstirilor creștine de pretutindeni, împreună cu ordinele monahale organizate ale catolicilor” (p. 57).

S-a călugărit la 21 decembrie 1905 la catedrala din Roman. Prin ceremonialul religios la intrarea în monahism, candidatul se obliga să îndeplinească trei sfaturi (voturi) evanghelice: sărăcia de bună voie, castitatea și ascultarea față de conducătorul duhovnicesc. Din mai multe posibilități de a-și continua studiile la Paris sau Strasbourg și să viziteze mănăstirile catolice, bine organizate din Franța, alege să viziteze mănăstirile din Rusia, dorind astfel să cerceteze mai profund mediul ortodox.

A plecat spre Kiev în 24 ianuarie 1907. Aici a început să învețe rusește: „Atât rectorul, cât și profesorii și studenții, mi-au arătat o deosebită bunăvoință, pe care nu o voi uita niciodată, luându-mă în toate împrejurările în mijlocul lor” (p. 64). Perioada petrecută în Rusia a fost descrisă amănunțit în alte caiete care, din păcate, nu au putut fi găsite. Putem citi totuși în această carte însemnări despre Academia Teologică din Kiev și a mănăstirilor din Moscova. Pe lângă prezentarea organizării bisericești, savurăm descrierea plastică a Kievului „cu splendida sa așezare pe câteva coline pe malul înalt al Niprului, este unul din cele mai frumoase orașe ale Rusiei, iar pentru mulțimea mănăstirilor sale, mari și bogate, este vizitat tot timpul anului de pelerini veniți din toate părțile imperiului, printre care am întâlnit și cete de moldoveni din Basarabia și de peste Nistru. De asemenea, este un însemnat centru comercial și cultural, iar între instituțiile sale de cultură precum Universitatea, Politehnica și altele, un loc de frunte îl are Academia Teologică, cu o vechime de 300 de ani și cu faimă în toată creștinătatea” (p. 66).

Din dorința de a cunoaște cât mai bine organizarea mănăstirilor și bisericilor din Rusia a plecat la Moscova. A aflat că aici regulile pentru monahi erau mult mai stricte. De exemplu, monahii nu aveau voie să ospăteze la restaurant, că pe lângă mănăstiri nu existau arhondarice pentru străini și nu erau hoteluri mănăstirești, iar clericilor „le este

oprită intrarea în orice hotel din oraș”. A fost sfătuit în cele din urmă să caute adăpost la metocul Patriarhiei Antiohiei, unde a fost primit de doi studenți sirieni care i-au dat o cameră, în care a locuit toată vremea cât a rămas în Moscova. Aici a vizitat: Palatul imperial, Catedrala încoronării țarilor, Clopotnița „Ioan cel Mare”, „lângă care zace un uriaș clopot spart, numit *Țarul clopotelor*, apoi *Ciudovski monastâr*, iar de pe zidul înconjurător, de lângă statuia Alexandru al III-lea, am cuprins cu privirea un mare segment al orașului între edificiile căruia se înalță marea Catedrală a Mântuitorului (cu hramul „Hrista Spasitelea”)” (p. 75). Catedrala l-a impresionat profund: „Cu o cupolă maiestuoasă la mijloc și patru turnuri la colțuri, toate aurite. Interiorul vast, împodobit cu marmură de toate nuanțele, cu picturi și ornamente aurite, e copleșitor. Urcând pe acoperiș, împreună cu un grup de turiști englezi, observ un sațiu larg de trecere de la un turn la altul, cu bănci de odihnă printre mari oleandri, pe care umblă vizitatorii, de unde marginile îndepărtate ale Moscovei se pierd într-o negură prăfuită de vară fierbinte...” (p. 75). A vizitat în continuare Universitatea, Casa Romanovilor, Pinacoteca Treiacov, Opera, Piața Roșie și Biserica Sf. Vasile, mai multe mănăstiri mari, printre care Seghievskaia Lavra etc.

A revenit la Episcopia din Roman. Aici i s-a încredințat locul de arhimandrit la Galați, unde a întemeiat un Seminar. În timpul războiului (1916-1918) a avut mai multe inițiative culturale și de binefacere: i-a sprijinit pe cei săraci și a îngrijit răniții, prefăcând școala în spital pentru militarii răniți, fiind ajutat aici și de mama sa.

Imediat după război a fost trimis în Basarabia, care timp de mai multe decenii fusese parte a Rusiei. Aici i-au fost de mare folos experiențele căpătate la Kiev și, mai ales, la Moscova. El scrie: „Basarabeni se socoteau pur și simplu moldoveni, deosebiți de români. De aceea, în opoziție cu clerul ardelean și cel bucovinean, preoțimea basarabeană, prin pregătirea ce o primea în Seminarul Teologic Rusesc din Chișinău, se afla în mare înstrăinare, manifestată îndărătnic mulți ani după unire” (p. 81). Următorii 12 ani, Visarion Puiu a condus episcopia Hotinului. El consideră că aceștia au fost cei mai frumoși ani ai vieții puși în slujba Bisericii. El a găsit la Hotin un cler care l-a urmat „în toate actele eparhiale” și un popor „cu drag de biserică”.

În noiembrie 1935, Visarion Puiu, a fost numit mitropolit al Bucovinei. Mitropolia din Cernăuți era pe atunci cea mai bogată din ortodoxie, cu cea mai frumoasă reședință. Palatul Mitropolitan îl întâmpină însă cu răceală, cu multe saloane mari în care locuiau doar „două ființe, eu, într-o aripă, și bătrânul arhieru vicar Ipolit Vorobchevici, octogenar, în cealaltă aripă (...), la parterul palatului, un bucătar vremelnic și un ierodiacon, adus de mine din Bălți. În câteva camere dintr-un capăt al parterului sunt birourile pentru funcționari (...). Peste tot, singurătatea rece a încăperilor nelocuie, în care mă strecur printre chipurile pictate ale foștilor kaizeri austrieci și ale ierarhilor înaintași ai acestei eparhii, fixate în rame mari pe pereți, dar nimic din freamătul de viață călugărească din alte reședințe vlădicești” (p. 96-97). Primele constatări referitoare la organizarea cancelariei și a clerului au fost deprimante. Toți îi păreau „rămași din alte vremi ca o legătură desuetă cu prezentul, iar funcționarii mireni, bărbați și femei, de felurite nații, unii aduși dintre slujbașii crezuți de prisos în aparatul supraîncărcat al administrației averilor eparhiale, lucrau dezorientați și greoi. După primele întâlniri de serviciu cu acești funcționari, am constatat că mă aflu într-un mediu încătușat de trecut, amorțit și descurajator” (p. 97). Toți l-au întâmpinat cu neîncredere și curiozitate.

Neînțelegerea și colaborarea cu aceștia i-au adus pe parcurs multe neplăceri, mai ales legate de neregulile ce le-a descoperit în Fondul Bisericesc al Bucovinei. Visarion Puiu descrie în câteva cuvinte mediul local bucovinean din vremea păstoriei sale, un mediu

deprimant, care l-a impresionat profund: „După cum în câte un ungher de stradă, vântul strânge și depune la un loc, paie, fulgi, și felurite gunoaie, tot așa în colțul acesta al Austriei de ieri, numit Bucovina, vârtejurile vremii au adunat și amestecat elemente a vreo șase-șapte națiuni diferite, întinând astfel pământul curat al Moldovei voievodale de Nord. Iată, de ce, după unirea din 1918, în Bucovina, alături de țărani, ce alcătuiesc temeiul populației românești, cu rânduiele de viață rustică și cu bune datini strămoșești, s-a găsit viermuind populația orașelor, alcătuită, îndeosebi la Cernăuți, din amestecul neplăcut de români, evrei, ruteni, poloni, armeni și țigani, oferind priveliștea promiscuității etnice, cu cele mai vulgare și nesuferite apucături” (p. 94).

Dar ce l-a revoltat cel mai mult pe marele ierarh, cu principii morale de viață duhovnicească și socială, a fost starea spirituală a populației orașenești: „Intriga, minciuna și calomnia, nicăieri nu se manifestă mai mult în viața de toate zilele, iar insultele presei nu împrășcă mai obraznic ca în acest oraș. Și tocmai din acest noroi social scoteau partidele politice elemente nepregătite pentru forurile de conducere ale țării, pretinzând că reprezintă Bucovina” (p. 94).

Alte nereguli sunt descoperite în administrarea averilor Fondului Bisericesc al Bucovinei de către aceste elemente, „străduindu-se a beneficia pe orice cale de veniturile acestor averi, în care scop nu se fereau de nici o cădășie cu tocmeli oneroase și nu cruțau, contra celor care le sta în cale, cele mai mizerabile mijloace de atac” (p. 95). Îndeosebi erau afectate pădurile. Visarion Puiu, care apăra cu strictețe interesele Fondului, a fost atacat de „cloaca de la Cernăuți”, atacuri ce au determinat mai târziu și retragerea sa din scaunul Mitropoliei Bucovinei. În carte sunt numiți cei implicați în afacerile Fondului. „Sub cărmuirea austriacă, vreme de aproape 150 de ani, această instituție a prosperat (...). După revenirea Bucovinei la patria mamă, în 1918, toată pleava elementelor scoase la iveală de partidele politice și cocoțate în demnități (...), începe a se năpusti cu o sete feroce, ca slugile după moartea stăpânului, tulburând liniștea cărmuirii eparhiale...” (p. 98). A avut lungi și obositoare conflicte, inclusiv cu ministrul cultelor, Ion Nistor. Acestea și alte nereguli legate de afacerile politicienilor care doreau „să obțină înlesniri profitabile din exploatarea forestieră” l-au determinat în final pe mitropolitul Visarion Puiu să plece din scaunul de la Cernăuți, ca să nu fie piedică „în lupta de recucerire a averilor Fondului”. Începuse și denigrarea lui prin broșuri și pamflete, care scandalizau opinia publică și diverși factori politici din stat „pentru a determina Guvernul să-mi ceară demiterea din scaunul mitropolitan, ca pe urmă, prin vreun decret-lege, acele averi să poată fi lesne luate bisericii”.

După doi ani de reculegere în chilia schitului Vovidenia, de lângă Mănăstirea Neamț, i se propune, în vara anului 1942, să treacă în Transnistria pentru a reorganiza

biserica ortodoxă distrusă de bolșevici².

A doua parte a cărții, *Addenda*, începe cu capitolul *Mitropolitul Visarion Puiu. Anii exilului (1944-1964)*, perioadă care ne prezintă activitatea unei personalități consacrate bisericii și patriei. Înainte de intrarea în România a armatelor sovietice el se afla într-o misiune oficială în străinătate. Nu s-a mai putut întoarce în patrie din cauza evoluției evenimentelor militare și schimbarea regimului politic, care l-a condamnat „la moarte prin contumacie, de către Tribunalul Poporului din București”.

În exil Visarion Puiu a lucrat în direcția organizării bisericii ortodoxe a exilului românesc, făcând în același timp demersuri pentru eliberarea României „de sub ocupația și influența sovietică”. În anul 1945 a organizat Eparhia Românilor din Străinătate, căreia i-a fixat sediul la Paris și pe care a condus-o până în anul 1949. În toată perioada exilului, 1944-1964, mitropolitul Visarion Puiu a schimbat mai multe localități: Croația, Austria, Italia, Elveția, Franța, fiecare cu specificul ei. Din scrisorile și mărturiile mitropolitului din această perioadă cităm: „Pentru că am rămas în Austria, în 1944, fără voia mea, am fost acuzat că am rămas ca să fac politică hitleristă?!..., iar apoi, pentru că am trecut în Italia, mi se spune că la Moscova sunt socotit agent papal?!...Roma, pentru că am fost prin Rusia, mă suspectează ca rusofil. Acum că mă aflu în Elveția, vor spune unii că sunt protestant!... Am deci o situație tragi-comică” (p. 192). Iar într-o scrisoare pastorală din 1955 citim: „Și găsindu-ne departe de țara noastră, printre străini de neamul și de datinile noastre strămoșești, toți pribegii să se strângă în jurul celei mai curate și mai ocrotitoare instituții, adică a Bisericii noastre, sprijinind-o, spre a ne putea fi de folos, încredințați fiind că haosul moral, cultural și îndeosebi cel politic din lumea de azi, în care se frământă popoarele zilelor noastre, nu va dispărea fără ajutorul luminilor înțelepte ale Creștinismului, religia Păcii și armoniilor sociale, fără care omenirea cade lesne în sălbăticie și războaie” (p. 193).

Vom citi în acest capitol despre activitățile mitropolitului Visarion Puiu prin care a stăruit pentru organizarea bisericilor românești în străinătate, pentru sprijinirea credincioșilor.

Visarion Puiu, fondatorul Episcopiei Române din Europa Occidentală, moare în mizerie la 10 august 1964 și este înmormântat la cimitirul Montparnasse la Paris. La 25 septembrie 1990, Sf. Sinod al Bisericii Ortodoxe Române îl reabilitează. Din anul 1997, la Pașcani, locul copilăriei sale, se desfășoară anual Zilele Mitropolitului Visarion Puiu.

An de an, venind în pelerinaj la Putna de sărbători, colocvii sau alte manifestări, ne oprim la arhondaricul Visarion Puiu și admirăm bustul realizat în curtea acestuia de sculptorul Silvia Radu din București.

NOTE

1. În anul 1936, mitropolitul Visarion Puiu a publicat la Cernăuți broșura *Cuvânt arhieresc către închinătorii la moaștele Sfântului Mare Mucenici Ioan cel Nou de la Suceava*.
2. Despre activitatea mitropolitului Visarion Puiu în Transnistria există o bogată documentație depusă la ANIC; vezi și cartea lui Dumitru Stavarache, *Mitropolitul Visarion Puiu (1879-1964), șef al Misiunii Bisericești Ortodoxe pentru Transnistria (decembrie 1942 – decembrie 1943). Documente înregistrate la Serviciile Administrativ, Economic și Cultural ale Misiunii*, în: *Omagiu istoricului Florin Constantiniu*, Focșani, 2003, p. 422-475.

TO CONTRIBUTORS

Authors are invited to send us original studies in the fields of history, literature and culture, essays, literary texts, and reviews of published volumes or magazines, particularly on the subject of Bukovina or relating to authors from Bukovina, and book presentations, lectures or other materials of topical interest that fall within the other headings of the review.

We regret that unpublished manuscripts cannot be returned. Studies or essays shall extend to a maximum of 25-30 pages and shall include a summary (1/2 – 1 page) in Romanian and English. Materials shall be typed up using Microsoft Word. Texts in electronic format can be sent via e-mail as attached documents.

Articles that have not been drafted correctly in Romanian with all the necessary diacritical marks and handwritten texts and summaries will not be considered for publication. The drafting of manuscripts shall follow the standards laid out by the 2007 edition of *Dicționarul explicativ al limbii române (DEX)*, Editura Univers Enciclopedic sau <http://dexonline.ro>, and the 2005 edition of *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române (DOOM)*, Editura Univers Enciclopedic. Proposed articles that have been wholly or partly published in other reviews and those that do not have the pertinent academic content and up-to-date and relevant bibliographical apparatus shall be rejected.

Authors bear exclusive responsibility for the content of materials.

The title of articles shall be written in capital letters and shall be followed by the name of the author and his or her town of residence. Bibliographical references shall be made either by using numbers in the text, with the necessary notes positioned at the end of the work in the order in which they are referred to, indicating the page on which the quotation appears respectively. Volume numbers shall be indicated using Roman numerals, in the second position.

Photographs (illustrations, drawings, figures, tables) shall be produced using the appropriate computer programmes and shall be in black and white, with a contrast suitable for print publication. Abbreviations and acronyms shall be explained where they appear for the first time in the body of the text.

Authors are likewise requested to send us a few essential details about their academic activity and important publications (academic title, position, place of work, country, contact details: telephone, e-mail etc.), in order for these to be presented within the issue.

The adress of the editorial offices

Chernivtsi, Ukraine:

Alexandru cel Bun Publishing House,
str. Komarova 30/38

Tel.: 0038 0372/ 90 30 43

Tel. mobil Ukraine: +380 990 731 246; +380 068 086 5524

Editor-in-chief: Alexandrina Cernov

E-mail: alex_cernoff@yahoo.com

maringherman2014@gmail.com; cristina_2007cv@yahoo.com

Postal address: str. Komarova 30/38 (for „The Voice of Bukovina” review)
Chernivtsi, 58013, Ukraine

Bucharest, Romania:

The Romanian Cultural Institute (for „The Voice of Bukovina” review),

Aleea Alexandru, nr. 38

011824 Bucharest, Romania

Project manager: Mădălina Marcu

Tel. (+40)0317.10.06.34

Fax: (+40)0317.10.06.07

CĂTRE COLABORATORI

Autorii sunt invitați să ne trimită studii originale de istorie, literatură și cultură, eseuri, opere literare, recenzii ale unor volume publicate sau ale unor reviste, cu precădere despre Bucovina sau aparținând unor autori bucovineni, prezentări de carte, conferințe sau alte materiale de actualitate ce se încadrează în celelalte rubrici ale revistei.

Manuscrisele nepublicate nu se restituie.

Studiile sau eseurile, însoțite de un rezumat (1/2 – 1 pagină) în limba română sau engleză, vor fi extinse până la maximum 25-30 de pagini. Materialele se vor culege în Microsoft Word, 14 pt. Textele vor fi prezentate în format electronic (CD, stick) sau pot fi trimise prin e-mail, ca fișiere atașate.

Studiile care nu sunt tehnoredactate corect în limba română, cu semnele diacritice respective, cât și cele scrise de mână nu vor fi luate în discuție spre publicare. Redactarea manuscriselor va respecta standardele precizate de *Dicționarul explicativ al limbii române (DEX)*, ediția 2007, Editura Univers Enciclopedic sau <http://dexonline.ro>, *Dicționarul ortografic, ortoepic și morfologic al limbii române (DOOM)*, ediția 2005, Editura Univers Enciclopedic. Sunt respinse propunerile de articole care au fost publicate parțial sau integral în alte reviste, cele care nu au conținut științific pertinent, elemente originale, resurse bibliografice relevante și de actualitate.

Autorilor le revine în exclusivitate responsabilitatea pentru conținutul materialelor.

Titlul articolelor se va scrie cu litere mari și va fi urmat de numele autorului și orașul de reședință. Referințele bibliografice se vor face prin numere în text, notele necesare fiind așezate la sfârșitul lucrării în ordinea în care se face trimiterea la ele, indicând pagina din care a fost extras citatul. Volumul va fi indicat cu cifre latine, în poziția a doua.

Fotografiile (ilustrațiile, desenele, figurile, tablele) se vor realiza cu programe informatice respective, în alb-negru, cu un contrast accesibil publicării. Abrevierile și acronimele se explică atunci când apar pentru prima dată în corpul textului.

Autorii sunt rugați de asemenea să ne transmită și câteva date esențiale despre activitatea lor științifică și publicațiile mai importante (titlul științific, funcția, locul de muncă, localitatea, țara, datele de contact: telefon, e-mail etc.), pentru a le prezenta la sfârșitul volumului.

Adresele redacției:

Cernăuți, Ucraina

Editura *Alexandru cel Bun*

str. Komarova 30/38

Tel. 0038 372 / 90 30 43

Telefon mobil, Ucraina: +380990731246; +380 068 086 5524

Redactor-șef Alexandrina Cernov

E-mail: alex_cernoff@yahoo.com

maringherman2014@gmail.com; cristina_2007cv@yahoo.com

Adresa poștală: str. Komarova 30/38, (pentru revista „Glasul Bucovinei”)

Cernăuți, 58013, Ucraina.

București, România

Institutul Cultural Român (pentru revista „Glasul Bucovinei”)

Aleea Alexandru, nr. 38,

011824 București, România

Coordonator proiect: Mădălina Marcu

Tel. (+40)0317.10.06.34

Fax: (+40)0317.10.06.07

Bun de tipar: 2017
Apărut: 2017
Traducător: Iuliana Luceac
DTP: Marin Gherman